

KONKURENTSIAMET

ARUANNE ELEKTRI- JA GAASITURUST EESTIS 2021

TALLINN 2022

SISUKORD

1. PEAMISED ARENGUD ELEKTRI- JA MAAGAASITURUL 2021. AASTAL	5
1.1. Arengud elektriturul	5
1.2. Peamised muudatused elektri seadusandluses	7
1.3. Arengud maagaasiturul	8
1.4. Peamised muudatused maagaasi riiklikus seadusandluses	9
2. ELEKTRITURU TOIMIMINE JA REGULATSIOON	9
2.1. Elektrivõrgu regulatsioon	9
2.1.1. Omandiline eraldamine.....	9
2.1.2. Tehniline funktsioneerimine	12
2.1.3. Elektrivarustuse kvaliteet	13
2.1.4. Taastuenergia toetused	18
2.1.5. Võrgule juurdepääs ja võrguteenuse hinnaregulatsioon	20
2.1.6. Bilansiteenused	22
2.1.7. Piiriülesed küsimused	23
2.1.8. Ühishuviprojektid.....	29
2.2. Konkurents ja turu toimimine	31
2.2.1. Elektri hulgiturg	31
2.2.2. Elektri jaeturg	38
2.2.3. Tarbijatega sõlmitavad lepingud	41
2.2.4. Tarbijatele esitatav teave	41
2.2.5. Tarbijaandmete juurdepääsu tagamine.....	42
2.2.6. Kaitsetute tarbijate määratlus ja elektrivarustuse katkestamine	42
2.2.7. Üldteenuse regulatsioon.....	42
2.2.8. Arukad arvestisüsteemid	42
2.2.9. Vaidluste lahendamine	43
2.2.10. Tarbijakaitse arvnäitajad	43
2.3. Elektri varustuskindlus	44
2.3.1. Varustuskindlus ja varustuskindluse norm	44
2.3.2. Eesti varustuskindlus Euroopa tõenäosusliku 10 aastase süsteemipiisavuse analüüsi vaatest	45
2.3.3. Eesti varustuskindlus süsteemipiisavuse vaatest.....	50
3. MAAGAASI TURG.....	54
3.1. Maagaasivõrgu regulatsioon	54

3.1.1. Tehniline funktsioneerimine	54
3.1.2. Gaasivõrgu kasutamise ja liitumise hinnad	57
3.1.3. Bilansivastutus	58
3.1.4. Piiriülene võimsuste jaotus ja ülekoormuse juhtimine	60
3.1.5. Euroopa Liidu võrgueeskirjade rakendamine	61
3.1.6. Ülekandevõrgu tehnilise talitluse näitajad	63
3.2. Konkurents ja turu toimimine	64
3.2.1. Hulgiturud	64
3.2.2. Jaeturg	67
3.3. Tarbijakaitse ja vaidluste lahendamine	70
3.3.1. Tarbijatega sõlmitavad lepingud	71
3.3.2. Tarbijatele esitatav teave	71
3.3.3. Tarbijaandmetele juurdepääsu tagamine	71
3.3.4. Kaitstud tarbija määratlus ja gaasivarustuse katkestamine	72
3.3.5. Tarbijakaitse arvnäitajad	72
3.3.6. Arukad arvestisüsteemid	73
3.3.7. Vaidluste lahendamine maagaasi sektoris	73
3.4. Maagaasi varustuskindlus	74
3.4.1. Varustuskindluse üldised näitajad	74
3.4.2. Riskihindamine	75

Hea lugeja!

Energiasektoris toimunud muutused on olnud viimasel aastal väga suures fookuses. Varem ei ole me pikka aega nii kõrgeid ja volatiilseid elektri ja gaasi hindu ajaloos näinud, energia hinnašokk tuli väga tugevalt esile 2021. aasta detsembris ja on jätkunud ka 2022. aastal. Elektri kalli hinna põhjuseid tuleb komplekselt vaadata, üks põhjuseid on gaasihinna järsk tõus ja kättesaadavus, mida süvendas sõda Ukrainas. Lisaks vähe sademeid Põhjamaades ja ülimalt kõrge CO₂ kvoodi hind. Olulist rolli mängib ka üleminek süsinikuvabale majandusele, kus elekter erinevates majandusvaldkondades aina enam rolli mängib – olgu see transport või hoonete kütte- ja jahutussüsteemid.

Nõnda suur pööre majanduses ei ole kerge, kuid samas ei ole keegi seadnud kahtluse alla 2050. aasta eesmärki. Euroopa Komisjon on korduvalt rõhutanud, et rohepööre peab toimima turumajanduse tingimustes ja EL-i aluslepingutes sätestatud vaba konkurentsi aluseid ei ole keegi muutnud. Suured energiaarved koormavad tarbijaid, kes vajadusel vajavad aina enam riigi abistavat kätt. Teiselt poolt on aga elektri kõrge hind just see, mis peab andma tugevama suuna taastuvelektri investeeringuteks ja kombinatsioonis madalate intressimääradega on parim aeg just turupõhisteks, mitte subsideeritud investeeringuteks. Tarbijaid on võimalik ajutiselt toetada riiklike meetmetega, nagu paljud riigid, sh Eesti, näiteks 2021/2022 ka tegid. Hüppeliselt kasvanud energiahindade kontekstis on sellised ajutised toetused kindlasti kiireim lahendus. Pikas perspektiivis tuleb aga mõelda lahendustele, mis tagaksid turuarengu ka edaspidi ja aitaksid sarnaseid olukordi minimeerida – näiteks energiaefektiivsuse tõstmine ja tarbijate teadlikkuse suurendamine energiasäästust, tarbimise juhtimise ja paindliku elektrisüsteemi, energiasäästu ning uute tootmisüksuste investeerimiskeskonna soodustamine.

Väga tugevas fookuses on ka elektri ja maagaasi varustuskindlust. Kuna Venemaa elektri- ja gaasitarned on katkenud, siis oleme täiesti uues ajastus. Kui varem ei mahtunud Eesti põlevkivi tootmisplokid turule, siis lähiaastatel on nendel meie regioonis väga oluline roll. Pikas perspektiivis on see väga CO₂ intensiivne, kuid arvestades uuemate plokkide üleminekut puidule, on neil jätkusuutlikkus mõneks ajaks tagatud. Ühiselt teevad Eesti ja Soome pingutusi uue LNG-terminali rajamiseks, et ka gaasi varustuskindlus oleks tagatud.

Head lugemist soovides

Küllli Haab
Regulatsiooniteenistuse juhataja – peadirektori asetäitja

1. Peamised arengud elektri- ja maagaasiturul 2021. aastal

1.1. Arengud elektriturul

Elektrienergia hulgi- ja jaeturg

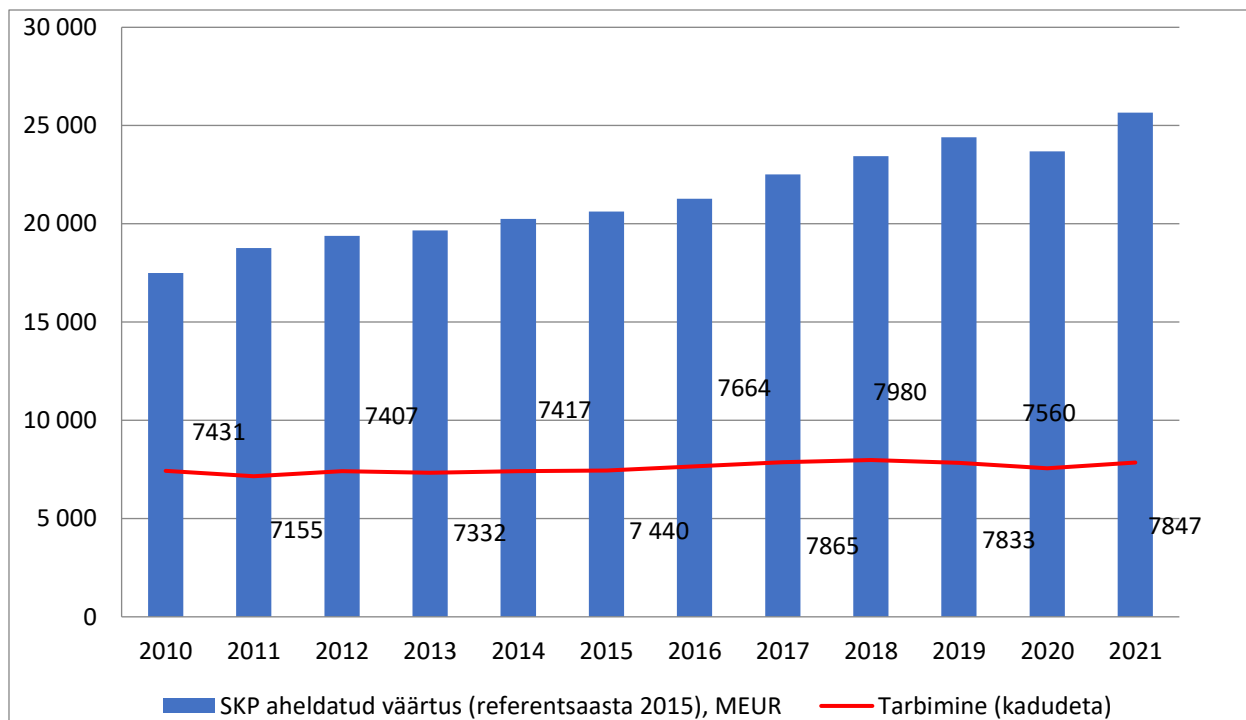
Eesti elektrisüsteemis toodeti 2021. aastal elektrienergiat 31,2% rohkem kui eelneval aastal – 6312 GWh (neto tootmiskogus), füüsiline import¹ oli 7464 GWh ja füüsiline eksport 4832 GWh. Sealjuures on võrreldes varasema aastaga füüsiline import tõusnud 4,2% ja eksport 37%. Eesti siseriiklik elektrienergia tarbimine oli 8944 GWh koos põhivõrgu kadudega (7847 GWh ilma põhivõrgu kadudeta, põhivõrgu poolt ülekantud energia sisemaiseks tarbimiseks). Ettevõtjate ja elanike tarbimisharjumusi iseloomustab hästi sisemajanduse koguprodukti (SKP) ja elektritarbimise vaheline seos (joonis 1). Kui kaupu ja teenuseid toodetakse ja ostetakse rohkem, siis kasvab ka elektritarbimine ning ostujõu vähenemisel see kahaneb. 2021. aasta tõi eelkõige koroonaviirusest tulenevalt väikese languse SKP-s (2,9%), mis avaldas mõju ka elektritarbimise mõningaseks languseks (3,5%). Lisaks avaldas tarbimise langusele mõju ka tavapärasest soojem aasta.

Elektrisüsteemi hulgituru näitajate osas jätkus 2021. aastal suundumus, kus import ületas eksporti ehk Eesti tarbis rohkem kui tootis. Selline suundumus jätkub tõenäoliselt edaspidi. Samas 2021. aastal on Eestis tootmine oluliselt suurenenud võrreldes 2020. aastaga. Eesti on ka oluline transiidiriik.

Tabel 1. Elektrisüsteemi ja hulgituru näitajad 2020 ja 2021 (*Konkurentsiameti küsitlus*)

Näitaja	2020	2021	Muutus %
Tootmine, GWh	4810	6312	31,2%
Tarbimine (ilma põhivõrgu kadudeta), GWh	7560	7847	3,8%
Füüsiline import, GWh	7160	7464	4,2%
Füüsiline eksport, GWh	3530	4832	36,9%
Põhivõrgu kaod, GWh	874	1097	25,5%

¹ Füüsiline import – mitte turul kaubeldud tehingute tulemusena imporditav väärtus, vaid füüsiliselt imporditud voog.

Joonis 1. Elektrienergia tarbimise ja SKP vaheline seos (Statistikaamet ja Elering AS)

2021. aasta elektriturul olulisem tendents on olnud tugev hinnatõus, mis on toimunud mitte ainult meie regioonis, vaid kogu Euroopas, ja eeskätt olnud mõjutatud gaasihinna tugevast tõusust. Lisaks kasvab elektrienergia nõudlus keskmiselt 4% ja kahekordistuvad CO₂ hinnad, ilmastik mõjutab hüdroreservuaaride mahtusid.

Elektrihinna kujunemisest ja hinnatõusu tagamaadest koostas Konkurentsiamet 2021. aastal põhjaliku analüüsi, mis on leitav ameti kodulehel².

2021. aasta keskmiseks elektrienergia hinnaks kujunes Nord Pool (NP) Eesti hinnapiirkonnas 86,73 €/MWh, mis oli 2020. aasta hinnast 157,4% võrra kõrgem. 2021. aasta keskmiseks kodutarbija hinnaks koos võrguteenuse, aktsiisi ja taastuvenergia tasuga (ilma käibemaksuta) kujunes 183,3 €/MWh.

Täpsemalt kirjeldatakse 2021. aastal elektriturul toimunud aruande 2. peatükis.

Elektrivõrgud

Eestis on üks põhivõrguteenust pakkuv ettevõtja Elering AS, kes on ühtlasi süsteemihaldur ja 34 jaotusvõrguteenust pakkuvat ettevõtjat. Põhivõrguettevõtjale kuuluvaid ülekandeliine (110–330 kV) on kokku 5367 km ning jaotusvõrkudele kuuluvaid madal- ja keskpingeliine on kokku ligi 65 800 km. Jaotusvõrkudest omab lõpptarbimise arvestuses suurimat müügimahtu Elektrilevi OÜ (86,5%).

2021. aasta keskmiseks jaotusteenuse (kodu- ja äritarbijad) hinnaks kujunes 3,09 €senti/kWh (ilma käibemaksuta)³.

Põhjalikumalt käsitleb elektrivõrkude regulatsiooni peatükk 2.1

²<https://www.konkurentsiamet.ee/et/elektter-maagaas/elektter/valdkonna-tutvustus#Uuringud%20ja%20eksperthinnangud>

³ Kasutatud Elektrilevi OÜ hinnakirja paketti „Võrk 1“.

Piiriüleised küsimused elektrisektoris

Piiriüleseid elektrikaubanduse ja elektrisüsteemi korralduse küsimusi reguleerivad mitmed Euroopa Komisjoni määrused, mis on liikmesriikidele otsekohalduvad. Määrused reguleerivad, milliseid küsimusi käsitletakse liikmesriigi siseselt, milliseid regionaalselt ja mida Euroopa Liidu üleselt ning lähenemised koondatakse erinevatesse määrustes ettenähtud metoodikatesse.

Elektrikaubanduse ja võimsuste jaotamise reegleid reguleerib 24.07.2015 vastu võetud Euroopa Komisjoni Määrus (EL) 2015/1222, millega kehtestatakse võimsuse jaotamise ja ülekoormuse juhtimise suunised (edaspidi CACM). CACM-i alusel on Baltikumi võimsusarvutuselaks Euroopa Liidu energiaturu regulaatorite koostööameti (edaspidi ACER) otsusega määratud Eesti, Läti, Leedu, Soome, Rootsi ja Poola. Vastava võimsusarvutusala raames käsitletakse mitmeid regionaalseid küsimusi, mis tulenevad ka teistest Euroopa Komisjoni otsekohalduvatest määrustest.

CACMi regulatsiooni täiendavad 26.10.2016 vastu võetud Euroopa Komisjoni Määrus (EL) 2016/1719, millega kehtestatakse võimsuste jaotamise *forward*-turu eeskiri (edaspidi FCA), 02.08.2017 vastu võetud Euroopa Komisjoni Määrus (EL) 2017/1485, millega kehtestatakse elektri ülekandesüsteemi käidueeskiri (edaspidi SOGL), 23.11.2017 vastu võetud Euroopa Komisjoni Määrus (EL) 2017/2195 (edaspidi EBGL), millega kehtestatakse elektrisüsteemi tasakaalustamise eeskiri ning mis käsitleb reservide ja eabilansi arvestuse küsimusi.

Uue regulatsioonina võeti 05.06.2019 vastu Euroopa Komisjoni Määrus (EL) 2019/943, milles käsitletakse elektrienergia siseturu regulatsiooni. Antud määrus täiendab nii CACM-i, EBGL-i kui ka SOGL-i põhimõtteid ja tutvustab uusi lähenemisi ja nõudeid näiteks nii tarbimiskaja⁴ kasutusele võtuks, energiakogukondade soodustamiseks kui ka energiasüsteemidele saamata jäänud energia hinna määramises, varustuskindluse standardi väljatöötamises ning võimsusmehhanismide kasutamise paremas reguleerimises.

Täpsemalt on elektrivõrkude piiriüleseid määrustest tulenevaid küsimusi kajastatud peatükis 2.1.5., kus on antud ülevaade ka erinevate regulatsioonide alusel vastu võetud metoodikatest 2021. aastal.

Elektrienergia varustuskindlus

Elektrienergia varustuskindluse teema täienes 2020. aastal varustuskindluse normi väljatöötamisega ja saamata jäänud energia hinna määramisega, mis tulenevad võimsusmehhanismide vajaduse väljaselgitamise, mehhanismi disaini väljatöötamise ja kasutusele võtu efektiivsema reguleerimisega, tulenevalt Euroopa Komisjoni Määruses (EL) 2019/943 ettenähtust.

Detailsem varustuskindluse ülevaade ja varustuskindluse normi käsitus on toodud peatükis 2.3.

1.2. Peamised muudatused elektri seadusandluses

Suuremad siseriiklikud seadusemuudatused, millega sooviti üle võtta Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) 2019/944 elektrienergia siseturu ühiste normide kohta, võeti vastu 2022. aasta märtsi algul.

Elektrituruseaduse muudatused jõustusid 25.03.2022 ja mõned 01.05.2022.

Tähtsamad elektrituruseaduse muudatused ja täiendused:

---

⁴Vastavalt Direktiivile (EL) 2019/ 944 mõiste „tarbimiskaja“ – elektri tarbimise koormuse muutmine lõpptarbijate poolt, mis seisneb normaalse või jooksva tarbimise muutmises vastuseks turusignaalidele, sealhulgas vastuseks ajas muutuvale elektrihinnale või rahalistele stiimulitele, või vastuseks lõpptarbijaga kas iseseisvalt või energiavahendaja kaudu tehtud ja aktsepteeritud pakkumisele müüa komisjoni rakendusmääruse (EL) nr 1348/2014 (17) artikli 2 punktis 4 määratletud organiseeritud turu hinnaga tarbimise vähendamist või suurenemist;

- defineeriti mitmed uued mõisted koos kaasneva regulatsiooniga nagu agregator, aktiivne võrguteenus kasutaja, elektrienergia salvestamine, energiasalvestusüksus, laadimispunkt, pindlikkusteenus, piirkondlik koordineerimiskeskus, sagedusega mitteseotud tugiteenus jt;
- tarbijatena defineeriti aktiivne võrguteenus kasutaja ja energiakogukond;
- leevendati tootjatele esitatavaid ning elektrienergia ja tarbija vahel otseliini rajamise kriteeriume. Loakohustus kaob ära tootjal, kes toodab ja müüb temale kuuluva kuni 1 MW netovõimsusega tootmiseseadme abil toodetud elektrienergiat. Samuti kaob otseliini loakohustus kuni 1 MW-se tootmiseseadmega ühendatud otseliini valdajal;
- karmistati nõudeid jaotusvõrguettevõtjat juhtima õigustatud isikutele, kui jaotusvõrguga on ühendatud vähemalt 100 000 tarbijat;
- toodi sisse nõue, et jaotusvõrguettevõtjad peavad esitama iga kahe aasta järel võrgu kümneaastase arengukava, kus käsitletakse kavandatavaid investeeringuid järgmiseks viieks kuni kümneks aastaks, keskmise ja pikaajalise tähtajaga pindlikkusteenuseid, uue põlvkonna tootmisvõimsuste ja uute koormuste, sealhulgas elektrisõidukite laadimispunkti, võrku ühendamise võimalusi;
- reguleeriti võrguettevõtja kõrvaltegevusalana elektrisõidukite laadimispunkt ja energiasalvestusüksus;
- jaotusvõrguettevõtjatele kehtestati nõue, mille järgi oluliste võrgu toimimise ja arendamisega seonduvate teenuste osutaja leidmiseks korraldab ettevõtja riigihanke. Riigihanke korraldamisel ei tohi jaotusvõrguettevõtja eelistada oma sidusettevõtjat;
- toodi sisse kohustus taotleja usaldusmäärgist vahendile, mille abil elektrimüüjate pakkumisi võrrelda.

Konkurentsiamet tegi 2020. aastal ettepaneku Majandus- ja Kommunikatsiooniministeriumile elektrikatkestuste kestusi ja hüvitisi reguleeriva Majandus- ja Kommunikatsiooniministeriumi määruse „Võrguteenususte kvaliteedinõuded ja võrgutasude vähendamise tingimused kvaliteedinõuete rikkumise korral“ muutmiseks. Muudatused hakkasid kehtima 01.10.2021.

1.3. Arengud maagaasiturul

Maagaasi hulgi- ja jaeturg

Maagaasiturul suurim muutus 2021. aastal oli äärmuslik hinnatõus. Euroopa gaasihinna indeksi TTF-i (*title transfer facility*) hinnas toimus lausa 5-kordne tõus võrreldes 2020 aastaga⁵. 2022. aastal on Venemaa sõda Ukraina vastu seadnud maagaasiturul tugeva surve alla kogu Euroopa Liidus. Maagaasitarneid ELi liikmesriikidesse on vähendatud, lisaks on nõue tasuta gaasitarne eest rublades vastuolus Euroopa Liidus seatud sanktsioonidega Venemaa vastu. Mitmetele liikmesriikides paiknevatele ettevõtetele on Vene gaasi müük peatunud, sh Soomes, kellega oleme ühtses piirkonnas. Nende sündmuste tulemusena oleme jõudnud olukorda, kus Balti-Soome regiooni 60 TWh/a gaasinõudlus on tagatud praegu vaid Klaipeda LNG-terminali kuni 30 TWh/a võimekuse ning Läti gaasihoidlasse kogutud gaasiga. Praegu tehakse pingutusi, et regiooni rajada lisa LNG võimekust.

2021. aastal alanud hinnatõusu ulatusest ja põhjustest valmis Konkurentsiametil 2021. aasta lõpus ka põhjalikum analüüs, millega on võimalik tutvuda ameti kodulehel⁶. Analüüsi tulemusena selgus, et Soome-Eesti-Läti regiooni FINESTLAT-i turupiirkonna maagaasi hinnatõus 2021. aastal on eelkõige mõjutatud Euroopa hoidlate madalatest varudest, Venemaa tarnete piiramisest Euroopasse ja Euroopa ning Aasia vahelisest võistlemisest LNG turul. Olulist rolli mängis ka kliima – talvised ekstreemsed külmaperioodid

⁵ <https://my.elexys.be/MarketInformation/SpotTtf.aspx>

⁶ https://www.konkurentsiamet.ee/sites/default/files/Dokumentide-failid/maagaasi_analuuus_2021_dets.pdf

erinevates piirkondades ja suvised kuumalained. See viis olukorran, kus COVID-19 pandeemia järgselt avanevas maailmas kasvasid hüppeliselt tarbimine ja energia nõudlus, kuid samas tootmine vähenes. Balti regiooni maagaasi hind on tihedalt seotud Euroopa turu hinnaga ning Euroopa turg on suuresti mõjutatav ülejäänud maailmast, näiteks Aasias ja USA-s toimuvast. See näitab, et maagaasi nõudluse ja hinna mõju on globaliseerumas ning erinevate maailma piirkondade mõjud energiaturgudel avaldavad üksteisele vastastikkust mõju.

Maagaasi varustuskindlus

Maagaasi varustuskindlus regioonis paranes 2020. aastal seoses Eesti ja Soome vahelise gaasiühenduse Balticconnector'i käiku tulekuga. 2021. aasta lõpul ühendati Balti-Soome regioon ka Kesk-Euroopa gaasivõrguga läbi Leedu-Poola ühenduse GIPL, mis küll kaubanduslikult hakkas tööle alles 2022. aastal. 2021. aastal oli Eestis nõudlusele vastav gaasi pakkumine regioonist täidetud. Kuid 2022. aastast, alates Ukraina sõjast, on varustuskindluse küsimus pingestunud kogu regioonis ja Eesti gaasiturul arengu võtmeküsimusteks on infrastruktuuri investeeringute tegemine regionaalsest vaatest – veeldatud gaasi FSRU (*floating storage regasification unit*) terminali rajamine, kas Eestisse või Soome (2022 lõpuks) ja ülekandevõime suurendused Karksi ja Kiemenai punktides (planeeritud valmima 2024).

Täpsemalt käsitletakse maagaasi varustuskindlust 2021. aasta osas punktis 3.4.

1.4. Peamised muudatused maagaasi riiklikus seadusandluses

2021. aasta jooksul toimus maagaasiseaduses vaid üks muudatus, mis puudutas Konkurentsiseaduse muudatust, millega kehtestati järelevalvetasu nõue reguleeritavatele ettevõtetele, sh reguleeritavatele gaasiettevõtetele.

Suuremad muudatused on plaanis maagaasiseaduses 2022. aastal, millega plaanitakse tutvustada seaduses erinevaid tarbijagruppe, lisaks olemasolevatele kaitstud tarbijatele, et paremini prioritseerida vajadusel gaasitarbimise piiramist.

2. Elektrituru toimimine ja regulatsioon

2.1. Elektrivõrgu regulatsioon

2.1.1. Omandiline eraldamine

2013. aasta teises pooles viis Konkurentsiamet Elering AS-i esitatud taotluse põhjal läbi põhivõrguettevõtja nõuetekohasuse hindamise ehk nn sertifitseerimise protsessi. Hindamisel järgis Konkurentsiamet lisaks elektriturseaduses toodud alustele ka Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruses nr 714/2009 (käsitleb piiriüleises elektrikaubanduses võrkudele juurdepääsu tingimusi) sätestatud nõudeid. Konkurentsiamet kinnitas ettevõtja nõuetele vastavust 2013. aasta detsembris.

Jaotusvõrguettevõtja peab moodustama eraldi äriühingu ega tohi tegutseda muudel tegevusaladel peale võrguteenuse osutamise, sealhulgas ei tohi tegeleda vabaturu teenuste pakkumisega, kui tarbijate arv on üle 100 000. Vastav nõue puudutab vaid Eesti Energia AS-i kontserni kuuluvat Elektrilevi OÜ-d, kuna ülejäänud jaotusvõrguettevõtjatel on alla 100 000 tarbija.

Kui jaotusvõrguettevõtjal on alla 100 000 tarbija, on ta kohustatud eristama oma raamatupidamise tegevusalade lõikes alljärgnevalt:

1. võrguteenuse osutamine;
2. elektrienergia müük;
3. mittepõhitegevus.

Samuti on kõik jaotusvõrguettevõtjad, olenemata suurusest, kohustatud pidama oma raamatupidamist samadel printsiipidel nii, nagu oleksid seda kohustatud tegema nendel tegevusaladel tegutsevad erinevad ettevõtjad. Seega jaotusvõrguettevõtja, kes ei pea moodustama eraldi äriühingut, on kohustatud pidama oma raamatupidamist analoogselt äriühinguga ning esitama seejuures raamatupidamise aastaaruandes eraldi bilansi, kasumiaruande, juhatuse tegevusaruande ning muud raamatupidamise seadusega sätestatud aruanded nii võrguteenusele, elektrienergia müüjile ning mittepõhitegevusele. Vastav teave tuleb esitada aastaaruandes ning avalikustada. Tegevusalade eristamise kohta peab andma hinnangu audiitor.

Võrdse kohtlemise tagamine

Avatud elektriturul on turuosaliste võrdne kohtlemine äärmiselt oluline, sest elektrivõrk ise on monopoolses seisundis. Seega peavad kõik võrguettevõtja tarbijad ühtmoodi saama kasutada elektrivõrku ja võrguettevõtja peab tagama kõikidele müüjatele elektrienergia müümisel võrdsed võimalused.

2019. aastal vastu võetud Euroopa Liidu uus regulatsioon elektriturule nii otsekohalduva määruse kui ka riiklikku seadusandlusesse 2022. aasta märtsis üle võetud direktiivi näol avab elektriturul võimalusi tarbijatele veelgi, võimaldades tarbijatel olla aina enam kaasatud, pakkuda otse erinevatele turgudele oma paindlikust, sealhulgas reserve ka võrguettevõtjatele, osaleda energiakogukondades ja soodustada hajatootmise kasvu ning energiasalvestusseadmete kasutuselevõttu. Euroopa rohepöörde ja tehnoloogia areng, mis avaldub lõppklientide suuremas kaasatuses elektriturgudel ja hajatootmise kasvus, aga ka keerukamas süsteemi juhtimise aspektides, tähendab, et jaotusvõrguettevõtjate roll kasvab ning läheneb põhivõrgule – aina olulisemaks muutub lokaalne süsteemi juhtimine. Sealjuures on turuosaliste võrdse kohtlemise tagamine jaotusvõrguettevõtjate poolt võtmetähtsusega, et soodustada võrgu optimaalset juhtimist ja arengut, turu arengut, uute tehnoloogiate kasutuselevõttu ning võimaldada uute lähenemiste kasutuselevõttust kõige suuremat sotsiaalmajanduslikku kasu.

Vastavalt elektrituruseadusele on kõik jaotusvõrguettevõtjad kohustatud töötama välja tegevuskava, milles nähakse ette teiste elektriettevõtjate ja tarbijate võrdse kohtlemise abinõud ning nende rakendamiseks võrguettevõtja töötajatele pandavad kohustused. Eraldi on sätted süsteemihaldurile (kes on ka põhivõrguettevõtja).

Süsteemihaldur on kohustatud järgima turuosaliste võrdse kohtlemise põhimõtet eesmärgiga saavutada olemasolevate tehniliste ja varustuskindluse nõuete ning muude õigusaktidest tulenevate nõuete raames kogu süsteemi jaoks parim majanduslik tulemus. Seadus rõhutab, et näiteks bilansilepingu tüüptingimuste väljatöötamisel ja bilansienergia hinda kujundades peab süsteemihaldur lähtuma võrdse kohtlemise ja läbipaistvuse põhimõttest. Lisaks on kõik võrguettevõtjad kohustatud jälgima, et võrguga ühendamiseks kehtestatud tehnilised tingimused ning võrguga ühendamise ja tarbimis- või tootmistingimuste muutmise eest võetava tasu arvestamise põhimõtted (liitumistingimused) oleksid läbipaistvad ning järgivad võrdse kohtlemise põhimõtet. Võrgutasude kehtestamisel aluseks võetud kriteeriumid peavad olema läbipaistvad ja järgima võrdse kohtlemise põhimõtet.

Võrdne kohtlemine Elektrilevi OÜ-s

Elektrilevi OÜ uuendab igal aastal võrdse kohtlemise aruannet, mis on avaldatud ettevõtja veebilehel: <https://www.elektrilevi.ee/ettevottest/elektrilevi-tutvustus?modal=tegevuspohimotted>.

Elektrilevi OÜ võrguga ühendatud tarbijate arv on suurem kui 100 000 ning Elektrilevi OÜ ei tohi elektrienergiat toota ega müüa. Seetõttu peab Elektrilevi OÜ hankima üldteenuse osutaja riigihanke korras (elektrituruseadus § 76¹ lg 2). Riigihanke nõue kehtestati 2022 märtsis Elektriturul seaduse muudatustega. Varasemalt piisas kui võrguettevõtja nimetas müüja. Elektrilevi OÜ on üldteenuse osutamisel ja avatud

tarne ahela katkemisel elektrimüügi osas hetkel nimetanud müüjaks Eesti Energia AS-i, kellega kuulub ühte kontserni.

Eesti Energia AS esindab Elektrilevi OÜ-d ka võrgulepingute sõlmimisel, muutmisel ja lõpetamisel ning Elektrilevi OÜ kasutab Eesti Energia AS-i teatud funktsioonide, nagu arveldus, võlahaldus, kõnekeskus jm oma ülesannete täitmiseks. Elektrilevi OÜ ei sõlmi elektrimüügi lepinguid ega lahenda elektrimüügiga seotud küsimusi.

Turuosaliste võrdne juurdepääs mõõtepunkti andmetele ja mõõteandmetele on tagatud elektrituruseaduse § 42¹ alusel loodud andmevahetusplatvormi (edaspidi AVP) kaudu. Elektrilevi OÜ edastab AVP-le õigusaktides ettenähtud andmed, et tagada turuosalistele andmete saamine õigeaegselt ja võrdsetel alustel.

2022. aasta märtsis vastu võetud elektrituruseaduse muudatuste alusel ei tohi jaotusvõrguettevõtja enam ka salvestusseadmeid ega elektriautode laadimistaristut omada, kui Konkurentsiamet ei ole andnud selleks eraldi erandit.

Turuosaliste võrdse kohtlemise aspektist on äärmiselt oluline vabade liitumisvõimsuste läbipaistev kommunikeerimine ja liitumistaotluste mittediskrimineeriv menetlemine. Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv (EL) 2019/944 toob seejuures artiklis 31 välja, et jaotusvõrguettevõtja ei tohi diskrimineerida eri võrgukasutajaid või võrgukasutajate rühmi, eriti oma sidusettevõtjaid eelistades, ning et jaotusvõrguettevõtja peab andma võrgukasutajatele võrgule tõhusaks juurdepääsuks, sealhulgas selle kasutamiseks, vajalikku teavet.

Positiivse arenguna avaldab Elektrilevi OÜ kaardirakenduse (<https://www.elektrilevi.ee/vabad-voimsused>) abil sarnaselt põhivõrguettevõtjale Elering AS-ile ülevaadet vabade võimsuste olemasolust ja mahtudest erinevates alajaamades. Selline lähenemine suurendab võrgule juurdepääsu läbipaistvust ja võimaldab võrgukasutajatel vajalikku teavet hõlpsamalt kätte saada. Samas on võrguettevõtjal äärmiselt oluline jälgida, et vastav teave oleks kogu aeg piisavalt ajakohastatud.

Seoses 2019. aastal vastu võetud Euroopa Liidu uue regulatsiooniga elektriturule, kus direktiiv näeb ette piiranguid jaotusvõrkudele elektrisõidukite laadimistaristu omamiseks, salvestusseadmete omamiseks ning sätestab kindlamad reeglid teenuste ja toodete hankimiseks turupõhiselt muudeti 2022. aasta märtsis elektrituruseadust ning muuhulgas tutvustati muudatusi, mille alusel ei tohi jaotusvõrguettevõtjad enam omada salvestusseadmeid ega elektriautode laadimistaristut ning peavad riigihanke formaadis hankima turult paindlikkusteenuseid. Arenev elektriturg ja üleminek kliimanetraalsusele muudab jaotusvõrgud aina olulisemaks turu korralduses osalejaks, eeskätt paindlikkusteenuste kasutajana.

Konkurentsiamet analüüsis Elektrilevi võrdse kohtlemise tegevuskava, milles lisaks turuosaliste võrdse kohtlemise mehhanismide ja põhimõtete kirjeldamisele, käsitletakse ka Elektrilevi OÜ juhtimise sõltumatuse tagatuse aspekte. Eriti oluline on Elektrilevi kui suurima jaotusvõrgu (turuosa 86,2%⁷) sõltumatuse tagatus just Eesti kontekstis, kus tegemist on ühe väga suurt turuosa omava ettevõttega.

Seoses direktiivi uue nägemusega jaotusvõrgule seatavate piirangute osas, tegi Eesti Energia kontsern Elektrilevi juhtimises ja struktuuris alates 01.01.2021 olulised muudatused. Loodi kontserni täiendav ettevõtte, Enefit Connect, kuhu tõsteti ümber enamik Elektrilevi personalist ja ka enamik Elektrilevi varasemast tegevusest. Elektrilevi alla jäi varasemast üle 700-st töötajast u 30. Seoses antud suuremahulise muudatusega viis Konkurentsiamet 2022. aastal läbi analüüsi hindamaks Elektrilevi sõltumatust põhjalikumalt.

---

⁷ 2020 seisuga. 2021 toimus koondumine, mille tulemusel liideti Elektrileviga ka Imatra Elekter AS võrgud ja Elektrilevi osakaal suurenes veelgi.

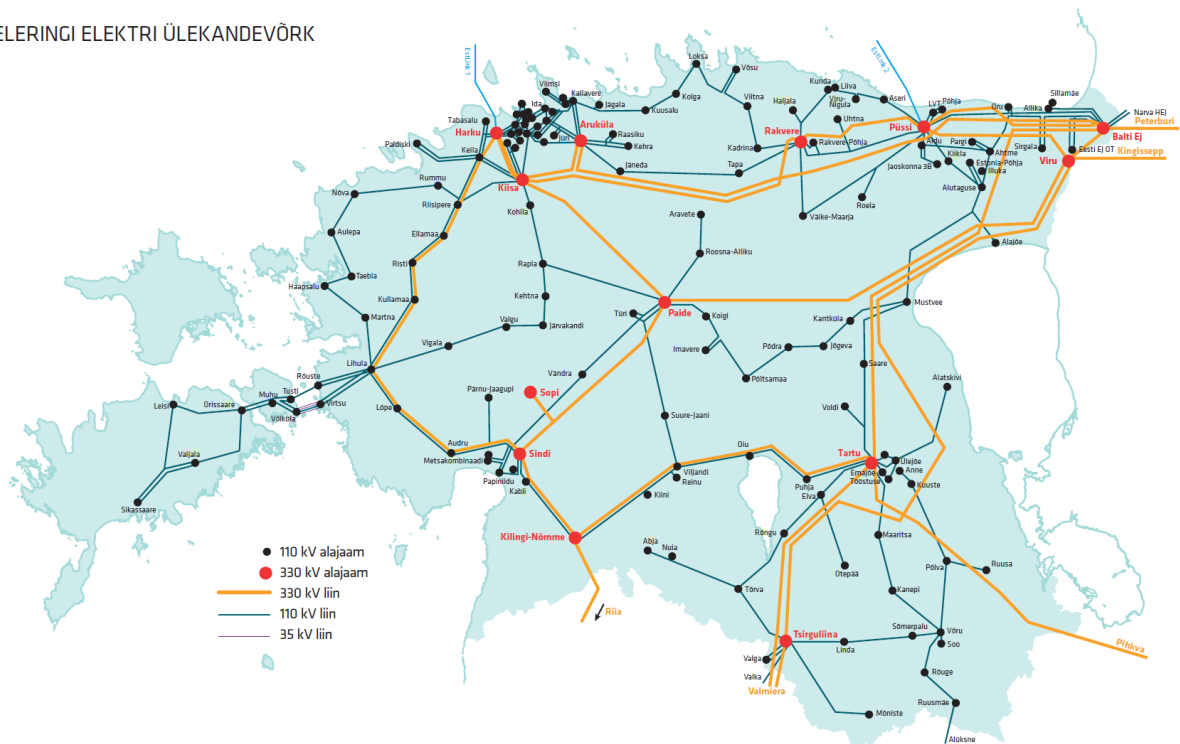
Analüüsi tulemusena jõudis amet seisukohale, et küsimuses, kas Elektrilevi OÜ on piisavalt läbipaistval määral sõltumatu teistest Eesti Energia AS-i kontserni kuuluvatest ettevõtjatest, on peamiseks n-ö valupunktiks Elektrilevi OÜ juhtimiskeskuse väljaviimine ettevõttest. Lisaks andis jaotusvõrguettevõtja Enefit Connect OÜ-le üle ka paljud muud jaotusvõrguettevõtja põhitegevuse kriteeriumitele vastavad teenused. Ameti hinnangul ei parandanud läbiviidud reform kuidagi ettevõtte sõltumatust ega ühti Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi (EL) 2019/944 eesmärgiga, mis annab selged suunised jaotusvõrkude sõltumatuse tugevdamiseks. Konkurentsiameti hinnangul aitaks Elektrilevi OÜ omandiline eraldamine Eesti Energia AS-i kontsernist kindlasti kaasa Elektrilevi OÜ tegevuse parema läbipaistvuse ja sõltumatuse tagamiseks. Analüüsi tulemustega täpsemalt saab tutvuda ameti kodulehel.⁸

2.1.2. Tehniline funktsioneerimine

Eesti elektrisüsteem kuulub sünkroonselt töötavasse ühendsüsteemi BRELL, mille moodustavad Eestiga vahelduvvooluliine pidi ühendatud naaberriigid Läti ja Venemaa ning omakorda nende naabrid Leedu ja Valgevene. Venemaaga on Eesti ühendatud kolme 330 kV liiniga (kaks liini läheb Narvast Peterburi ja Kingiseppa ning üks liin Tartust Pihkvasse), Läti elektrisüsteemiga ühendab Eestit kolm 330 kV liini (üks on Tartu ja Valmiera, teine Tsirguliina ning Valmieral, kolmas Kilingi-Nõmme ja Riia vahel). Viimane alustas tööd 2020. aasta lõpus. Soomega ühendab Eestit kaks alalisvoolukaablit (EstLink 1 ja EstLink 2).

Põhivõrguettevõtjale kuuluvaid ülekandeliine (110–330 kV) on kokku 5367 km ning jaotusvõrkudele kuuluvaid madal- ja keskpingeliine on kokku ligi 65 800 km.

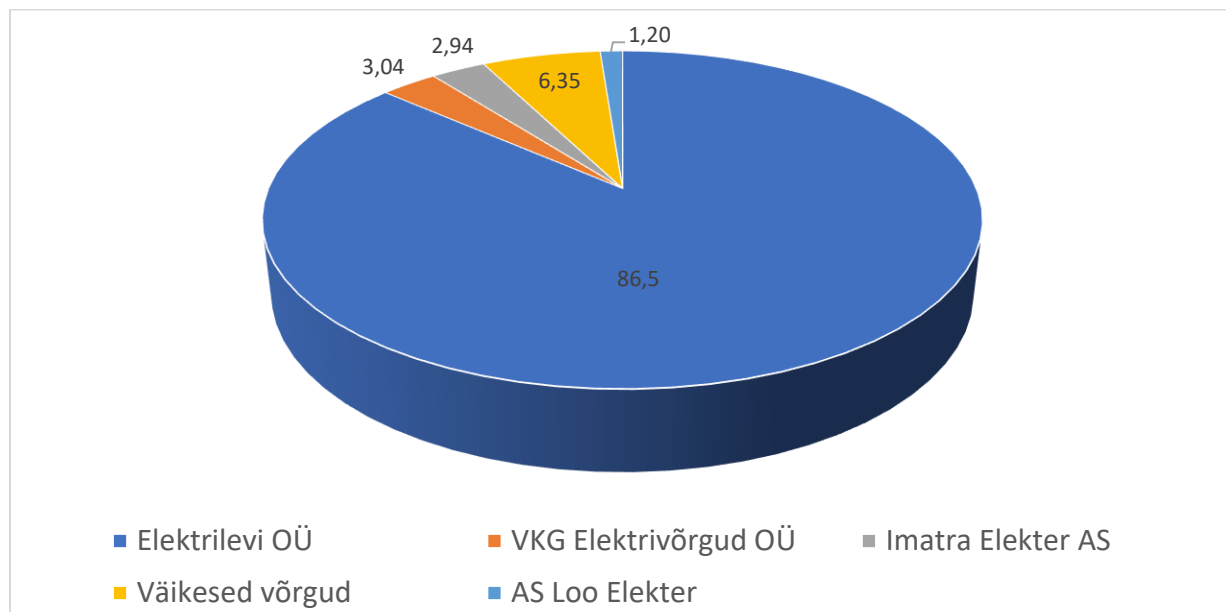
ELERINGI ELEKTRI ÜLEKANDEVÕRK

Joonis 2. Eesti elektrisüsteemi kaart (Elering AS)

⁸ <https://www.konkurentsiamet.ee/et/uudised/konkurentsiameti-hinnang-elektrilevi-ou-soltumatusele-ja-vordset-kohtlemist-puudutavale>

Eestis on põhivõrguettevõtjaks ehk süsteemihalduriks Elering AS. Jaotusvõrguettevõtjaid oli 2021. aasta lõpu seisuga 34. Suurim jaotusvõrguettevõtja on Elektrilevi OÜ, kelle müügiimaht oli 2021. aastal 7 220 GWh, ettevõtja turuosa oli müügiimahu alusel 86,5%. Järgnesid VKG Elektrivõrgud OÜ, müügiimaht 253,9 GWh ja turuosa 3,04%, Imatra Elekter AS, müügiimaht 245,3 GWh ja turuosa 2,94% ning Loo Elekter AS, müügiimaht 100,6 GWh ja turuosa 1,2%. Ülejäänud 30 jaotusvõrgu müügiimaht kokku oli 530,5 GWh, mis teeb nende turuosaks 6,35%. 2021. aastal omandas Elektrilevi OÜ Imatra Elektri AS ning Elektrilevi turuosa suurenes selle tulemusel 89,44 %-ni. Konkurentsiamet andis pärast analüüsi koondumiseks loa. Tegemist on küll jaotusteenuse turuosa suurenemisega, kuid ametil ei olnud põhjust seda keelata, sest loomulik monopol laiendas oma tegevust teise loomuliku monopoli arvelt. Samas ei omandanud Elektrilevi Imatra elektriajaemüügi osa, sest nimetatud turul valitseb konkurents.

Joonis 3. Jaotusvõrguettevõtjate turuosad protsentides 2021. aastal⁹

Tabel 2. Tehnilise talitluse näitajad (Konkurentsiameti küsitlus)

Näitaja	2020	2021
Tiputarbimine, MW	1409,1 (10.12.2020)	1552 (01.12.2021)
Põhivõrguettevõtjate arv	1	1
Põhivõrguettevõtja võrgu pikkus (km)	5 600	5 367
Jaotusvõrguettevõtjate arv	33	34
Jaotusvõrgu võrgu pikkus (km)	65 700	65 800

2.1.3. Elektrivarustuse kvaliteet

Elektrivarustuse kvaliteedinõuete aluseks on elektrituruseadus, mille järgi kinnitab elektrivarustuse kvaliteedinõuded majandus- ja kommunikatsiooniminister. Kvaliteedinõuete täitmine on kohustuslik ning nende rikkumise eest on ette nähtud sanktsioonid. Kvaliteedinõuetes on esitatud nõuded teeninduse

⁹ 2021 toimus Elektrilevi ja Imatra koondumine

kvaliteedile ja lubatud rikkelite ning plaaniliste katkestuste pikkuse kohta. Konkurentsiamet kontrollib kvaliteedinõuete täitmist, ettevõtjate arvestust kvaliteedinäitajate kohta ning algatab kvaliteedinõuete rikkumise korral väärteomenetluse. Vastavate kvaliteedinäitajate avalikustamine oma veebileheküljel on kohustuslik kõikidele võrguettevõtjatele.

2021. aastal muudeti Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi määrust „Võrguteenuste kvaliteedinõuded ja võrgutasude vähendamise tingimused kvaliteedinõuete rikkumise korral“. Muudeti elektrikatkestuste kestusi ja hüvitusi reguleerivat osa ning muudatused hakkasid kehtima 01.10.2021.

Teeninduse kvaliteedinõuetes on esitatud tähtajad, mille jooksul peab ettevõtja vastava toimingu teostama. Kui varasemalt tuli asjaomasele turuosalisele plaanilisest katkestusest ette teatada vähemalt 2 päeva, siis nüüd tuleb ette teatada vähemalt 2 tööpäeva.

Võrguteenuse kvaliteedi osas on reguleeritud nii rikestest põhjustatud (mitteplaanilised) kui ka plaanilised katkestused. Katkestuseks ei loeta elektrivarustuse katkemist kuni kolmeks minutiks. Vastavalt kvaliteedinõuetele on sätestatud tähtajad, mille jooksul tuleb kõrvaldada rikkest põhjustatud katkestused, seejuures on sätestatud tähtajad eraldi suve- ja talveperioodiks. Tabelist 3 on näha ka määruuses tehtud muudatused.

Tabel 3. Võrguteenuse kvaliteedinõuded

	Suveperiood aprill kuni september	Talveperiood oktoober kuni märts
Põhivõrk		
Lubatud rikkeline katkestus	2 tundi */ 120 tundi **/ 3 päeva sündmuse lõppemisest ***	
Lubatud rikkeline katkestus aastas kokku	150 tundi, alates 01.10.2021 120 tundi	
Jaotusvõrk		
Lubatud rikkeline katkestus	12 tundi / 3 päeva sündmuse lõppemisest ***	16 tundi / 3 päeva sündmuse lõppemisest ***
Lubatud plaaniline katkestus	10 tundi	8 tundi
Lubatud rikkelised katkestused aastas kokku	70 tundi* / 150 tundi**, alates 01.10.2021 50 tundi*/ 100 tundi**	
Lubatud plaanilised katkestused aastas kokku	64 tundi	

Märkused:

* Elektritoide on tagatud kahe või enama 110 kV trafo või liini kaudu.

** Elektritoide on tagatud ühe 110 kV trafo või liini kaudu.

*** Kui katkestuse põhjustas sündmus, mida võrguettevõtja objektiivselt ei suuda ära hoida ega takistada (näiteks loodusõnnetus, liinide projekteerimisnorme ületav tuul või jääde, sõjategevus), tuleb katkestus kõrvaldada 3 päeva jooksul alates selle sündmuse lõppemisest.

Kui ettevõtjad ei täida nimetatud kvaliteedinõudeid, on nad kohustatud kompensatsiooniks vähendama kliendi võrgutasu. Määrad ja kord võrgutasu vähendamise arvutamiseks on sätestatud määruuse „Võrguteenuste kvaliteedinõuded ja võrgutasude vähendamise tingimused kvaliteedinõuete rikkumise korral“ §-s 7.

2021. aasta määruuse muudatusega muudeti ka neid norme, sest määruuses ette nähtud võrgutasu vähendamise määrad kvaliteedinormide ületuse korral pärinesid aastast 2005 ja vajasisid ajakohastamist.

Konkurentsiamet viis 2021. aastal läbi järelevamenetluse Elektrilevi OÜ-i elektrikatkestuse kohta Jõgeval. 2021. aasta 27. aprillil toimus Jõgeva piirkonnaalajaamas põleng ja selle tulemusel suuremahuline elektrikatkestus. Sellega seoses läbiviidud järelevamenetluse tulemusel tuvastas Konkurentsiamet, et Elektrilevi AS rikkus võrguteenuste kvaliteedinõudeid võrguühenduse katkestuse kestuse osas. Elektrilevi OÜ tunnistas, et Jõgeval aset leidnud katkestuse puhul ületati kehtestatud nõudeid 3119 tarbija suhtes ning tarbijate võrgutasusid vähendati seetõttu 24 920,81 € ulatuses, mis on keskmiselt 8 eurot tarbija kohta.

Amet soovitas Elektrilevi OÜ-l üle vaadata elektrikatkestuste korral loodava ja kriisijuhtimisega tegeleva teabekeskuse töö ja koosseisu, et avalikkuse teavitamine elektrikatkestustest ja nende mõjudest oleks teostatud võrdse kohtlemise printsiipi silmas pidades ja oleks elektri müügiga tegelevate ettevõtjate osas ühtne. Elektrikatkestuse likvideerimisel esines probleeme ka suhtluses kohaliku omavalitsusega. Menetluses selgus, et kommunikatsioonipõhimõtted Elektrilevi ja kohalike omavalitsuste vahel on puudulikud või puuduvad üldse. Seetõttu soovitas amet Elektrilevil koostöös Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi, Päästeameti, kohalike omavalitsuste ja elutähtsa teenuse osutajatega välja töötada konkreetsete põhimõtted, mille alusel toimub kommunikatsioon suuremate elektrikatkestuste puhul. Järelevamenetluse väljavõte ilma ärisaladuseta on leitav Konkurentsiameti kodulehelt.¹⁰

Konkurentsiameti välja töötatud aruandevormi täitmine ning avalikustamine on ettevõtjatele kohustuslik. Seejuures on ettevõtjad kohustatud avalikustama informatsiooni selle kohta, mitmel korral ning mitmes liitumispunktis ei vastanud võrgukvaliteet kehtestatud nõuetele. Samuti tuleb esitada andmed selle kohta, mitmel juhul ei täidetud ettenähtud teeninduse kvaliteedinõudeid.

Andmed võrgu kvaliteedi kohta on avaldatud Konkurentsiameti kodulehel: <https://www.konkurentsiamet.ee/et/elekter-maagaas/elekter/jarelevalve>. Amet võtab neid arvesse võrgutasude hinnamenetluste käigus.

Eesti elektrivõrkude töökindlus on küll tõusnud, kuid samas on võrgud endiselt ilmastikust sõltuvad ning ekstreemsetes ilmastikutingimustes kannatab võrkude töökindlus. Sealjuures on oluline fakt, et Eestis pole toimunud kordagi täielikku süsteemi kustumist, mis näitab eelkõige Eleringi head tööd. Elektri jaotusvõrkude osas on võimalik saavutada töökindluse tõus suuremahuliste investeringute kaudu, kuid sellega kaasneks ka võrgutasude märkimisväärne kasv.

Ülevaade kvaliteedinormide täitmisest 2021. aastal on kokkuvõtvalt esitatud tabelis 4. Jaotusvõrkude kõigist rikkelistest katkestustest ei vastanud kvaliteedinormile 1,4%. Põhivõrgu rikkelistest katkestustest vastasid 2021. aastal kõik kvaliteedinormile.

---

¹⁰ [jarelevalvemenetluse_aruanne_elv_suhtes_valjavote_arisaladuseta.pdf](#)

Tabel 4. Võrguteenuse kvaliteedinormidele vastavus 2021. aastal (Konkurentsiameti teabepäring)

Katkestused	Maksimaalne aeg			KOKKU jaotusvõrgud			Elering AS, põhivõrk		
	Põhivõrk	Jaotusvõrk		Kokku	mitte-vastavuses VKN-iga	vastavuses VKN-iga	Kokku	mitte-vastavuses VKN-iga	vastavuses VKN-iga
		1.aprill-30.sept	1.okt-31.märts						
Vääramatust jõust (nt loodusõnnetus) põhjustatud rikkeliste katkestuste arv VKN § 4 (3)	3 päeva alates sündmuse lõppemisest			52 272	9	52 563	0	0	0
Riketest põhjustatud katkestuste arv VKN § 4 (4;5) (va punktis 1.1 nimetatud katkestused ja (4 ¹) katkestused)	2 tundi, kui toide kahe või enama 110kV trafo või liini kaudu	12 tundi	16 tundi	1 019 183	17 320	1 001 863	18	0	18
	120 tunni jooksul (kui toide tagatud ühe 110 kV trafo või liini kaudu)	120 tunni jooksul (kui toide tagatud ühe 110 kV trafo või liini kaudu), alates 01.10.2021 72 tunni jooksul		0	0	0			
Tarbimiskohtade arv, kus aastane summaarne riketest põhjustatud katkestuste kestus ületas normi VKN § 4 (6, 6 ¹)	150 tundi, alates 01.10.2021 120 tundi	70 tundi (kuni 150 tundi, kui toide on ühe 110 kV trafo või liini kaudu), alates 01.10.2021 vastavalt 50 ja 100 tundi			931			0	
Plaaniliste katkestuste arv VKN § 4 (7)	kuni 10 tundi ajavahemikus 1. aprillist kuni 30. septembrini ja kuni 8 tundi ajavahemikus 1. oktoobrist kuni 31. märtsini	10 tundi	8 tundi	254 771	338	254 432	13	0	13
Tarbimiskohtade arv, kus plaaniliste katkestuste aastane summaarne kestus ületas normi VKN § 4 (8)	64 tundi	64 tundi			55			0	

Põhivõrguettevõtjaga uue võrguühenduse loomisele ja piiriüleste võrguühenduste remondile kuluv aeg

Elektrivõrguga liitumine on reguleeritud elektrituruseaduse § 42 lõike 2 alusel välja töötatud ja Vabariigi valitsuse määrusega nr 184 kehtestatud Võrgueeskirjaga. Põhivõrguga liitumiseks tuleb Elering AS-ile esitada liitumistaotlus, mille alusel väljastatakse taotlejale 90 päeva jooksul liitumispakkumine. Juhul, kui klient soovib liituda piirkonnas, kus võrguettevõtja võrgus puudub vajalik edastamisvõimsus ning klient ei aktsepteeri liitumispakkumist koos võrgu ümberehituse või tugevdamise kuludega, teatab võrguettevõtja liitumise võimatusest olemasoleva võrguga kliendile ja Konkurentsiametile 30 päeva jooksul kliendilt liitumistaotluse saamisest arvates. Juhul, kui taotluses esitatud andmed on puudulikud või ei vasta nõuetele, teatab võrguettevõtja sellest kliendile 10 tööpäeva jooksul liitumistaotluse saamisest ning kliendil on 15 tööpäeva aega arvates võrguettevõtjalt vastava teate saamisest viia oma taotlus nõuetega vastavusse. Liituja elektripaigaldise võrguga ühendamiseks või tarbimis- või tootmistingimuste muutmiseks sõlmib võrguettevõtja liitujaga liitumislepingu.

Elektrituru toimimiseks on vajalik, et turuosalisel omaksid varakult andmeid elektriühenduste võimsuse ja võimalike katkestuste kohta. Põhivõrguettevõtja on kohustatud avalikustama teabe piiriüleste edastamisvõimsuste kohta ja piirangud edastamisvõimsusele seoses kavandatud seisakute ja remonttöödega. Tabelis 5 on toodud Elering AS-i esitatud andmed aastatel 2018–2021 võrkudevaheliste ühenduste katkestustele kulunud ajaliste kestvuste kohta. Elektrivõrgu katkestused tulenevad peamiselt võrgu remondi, arendus- ning hooldustöödest ja võrgu riketest (tingitud vanadest ja amortiseerunud liinidest, esinenud tormidest).

Tabel 5. Elering AS-i võrkudevaheliste ühenduste katkestustele kulutatud aeg

Liin	Katkestuse kestus (tunnid), 2018	Katkestuse kestus (tunnid), 2019	Katkestuse kestus (tunnid), 2020	Katkestuse kestus (tunnid), 2021
L301 Tartu – Valmiera	33,5	257,00	81,32	964,92
L354 Tsirguliina – Valmiera	447,38	797,00	102	373,02
L358 Tartu – Pihkva	388,32	566,00	242,53	328,95
L373 Eesti EJ – Kingissepp	284,62	135,00	151,1	538,74
L374 Balti AJ – Leningradskaja	325,33	120,00	51,74	1189,86
L677 Tsirguliina – Valka (110kV)	523,40	579,00	372	265,25
L683 Ruusmäe – Aluksne (110 kV)	237,80	71,00	362	127,14
LN3	0,00	0,00	0,00	0,00
Kokku vahelduvvooluliinidel	2240,35	2525,00	1 362,69	3 787,88
s.h naabersüsteemide tellimus	1697,6	1305,00	996,07	2913,81
EstLink 1	643	139	219,59	58,01
EstLink 2	136	218	220,53	504,48
s.h naabersüsteemide tellimus				557,12
Kokku kõik võrkudevahelised katkestused	3019,35	2882,00	1802,81	4350,37

2021. aastal oli vahelduvvoolu liinidel rohkem planeeritud katkestustunde kui varasematel aastatel. See on tingitud eeskätt võrgu arendustest seoses Kesk-Euroopa võrguga sünkroniseerimise ettevalmistamiseks.

2.1.4. Taastuenergia toetused

Kehtiv toetuskeem

09.07.2018 jõustunud elektrituruseaduse muudatusega muudeti taastuvast energiaallikast ja tõhusa koostootmise režiimil toodetud elektrienergia toetuskeemi põhimõtteid. Kaotati ära uutele taastuvelektri tootjatele seni makstav toetus iga toodetud energiaühiku kohta ning see asendati oksjonipõhise vähempakkumise toetussüsteemiga. Eesmärk oli muuta toetuskeem tarbijale vähem koormavaks, sidudes toetuste maksmine riigi võetud taastuvast energiaallikast elektrienergia tootmise eesmärgiga ning toetuse saamine vähempakkumise võitmisega. Lisati erand väiketootjatele – oksjoni korras makstakse toetust tootjatele, mille elektriline võimsus on suurem kui 50 kW ja väiksem kui 1 MW, eesmärgiga suurendada sellist tootmisseadet kasutavate tootjate iga-aastast elektrienergia tootmist 2019.–2021. aastal 5 GWh võrra.

Vähempakkumise võitja toetuse ülemmäär on 53,7 €/MWh, kus tootja saadav tasu koos toetuse väljamaksmise kalendrikuule eelnenud kalendrikuu Eesti hinnapiirkonna järgmise päeva turu elektrienergia aritmeetilise keskmise börsihinnaga ei tohi ületada 93,0 €/MWh. Vähempakkumise tulemuse alusel makstakse tootjale toetust 12 aastat alates tootmise alustamisest. Kuigi tegemist on ülempiiriga ning tegelik toetuse suurus selgub oksjonil, on tegemist kõrge maksimaalse määraga.

2019. aastal viidi läbi esimene taastuvast energiaallikast elektrienergia vähempakkumine, pakkumuse esitamise tähtaeg oli 18.03.2020 ning 2020. aastal teine vähempakkumine tähtajaga 14.09.2020. Mõlema vähempakkumise eesmärgiks oli saada turule täiendavalt 5 GWh/a ulatuses taastuvast energiaallikast energiat, mis on toodetud tootmisseadmega, mille elektriline võimsus on vahemikus 50 kW kuni 1 MW. 2019. aastal kujunes kaalutud keskmiseks hinnaks 75,55 eurot/MWh. 2020. aastal aga juba 56,18 eurot/MWh (mis koosneb siis keskmisest börsihinnast ja sellele lisanduvast toetuse summast). Garanteeritud hind, millega uued taastuenergia tootjad on valmis turule tulema on seega langenud aastaga lausa 26%, mis näitab, et taastuenergiast tootmine on muutunud oluliselt odavamaks ja ka turu mõttes konkurentsivõimelisemaks. 2021. aastal toimus ka kolmas vähempakkumine, mille tulemused kuulutati välja 15.03.2021 ja eesmärgiks oli saada turule täiendavalt 4,52 GWh/a ulatuses taastuvast energiaallikast energiat.

2020. aastal lõppes ka alla 50 kW tootmisseadmete toetuskeem. See tähendab, et toetusele oli võimalik kandideerida kuni 2020. aasta lõpuni. Need tootmisseadmed, mis toetusele veel 2020. aasta jooksul kvalifitseerusid, saavad toetust jätkuvalt 12 aasta vältel, kuid alates 2021. aastast enam alla 50 kW tootmisseadmega toetusele kandideerida ei saa.

Seega toimub seoses olemasolevate taastuenergia toetuskeemide lõpuga edaspidi toetuse määramine ainult läbi vähempakkumiste.

Vaatamata oksjonite süsteemile üleminekule ja otsetoetuste skeemi lõpetamisele, saavad osad tootjad veel toetusi vana skeemi kohaselt kuni 12 aasta jooksul. Otsetoetuste skeemi täielik lõpetamine seega veel kestab.

Alla 50 kW tootmisseadmete toetuskeemi lõppemine 2020. aastal tõi perioodil 2019–2020 kaasa võrguga liituda soovijate hulga hüppelise kasvu, mis pani jaotusvõrguettevõtjad tugeva surve alla.

Konkurentsiameti hinnang taastuenergia toetuste kohta

Eestis tuleb taastuenergia toetus tarbijatelt, kes maksavad igas kuus elektri võrguteenuse eest, millele lisandub vastavalt tarbitud elektri kogusele taastuenergia tasu. Tarbijad on taastuenergia eest maksnud alates 2007. aastast, kui muudeti elektrituruseadust, mis kehtestas taastuenergia tootjatele toetused.

Kui 2007. aastal oli väljamakstav taastuenergia toetus tarbija poolt 1,39 €/MWh, siis 2021. aastal on tarbija väljamakstav toetus summas 11,3 €/MWh. Seega on taastuenergia toetus selle aja jooksul tõusnud üle 7 korra.

2020. aastal viis Konkurentsiamet läbi põhjalikuma analüüsi¹¹ taastuenergia tasude toetuse skeemi ja selle majanduslike mõjude kohta, kuna suurenenud taastuenergia kasutuselevõtuga on suurenenud ka taastuenergia toetuste summa ning see moodustab tarbija elektriarvest märgatava osa.

Amet leidis, et praegu kehtiva toetusskeemi juures on tarbijatele pandud põhjendamatult suur maksukoormus, mille jätkumist nähakse veel aastakümneid. Eesti on täitnud küll võetud taastuenergia eesmärkide kohustused, kuid tarbija jaoks ei ole see tulnud odavalt: aastatel 2007 kuni 2020 oli tarbija maksukoormus kokku 829 mln €. Prognooside kohaselt ulatuvad tarbijate makstud subsiidiumid 2030. aastani 1,5 miljardi euroni ning eeldatavalt makstakse toetusi aastani 2045.

Kuigi amet leidis analüüsi tulemusena ka, et päikeseelektrijaamade projektid ei ole sageli turutingimustes ilma toetuseta veel konkurentsivõimelised, soovib amet taastuenergia tootmisel üle minna täiesti turupõhisele lahendusele ning taastuenergia toetused järk-järgult kaotada. Toetuste maksmisel on oluline lähtuda konkurentsineutraalsuse printsiibist: teatud liiki tootmine võib olla juba praegu konkurentsivõimeline, samas kui näiteks päikeseelektrijaamad võivad vajada meie laiuskraadil endiselt subsiidiume (sõltub ka konkreetsetest jaama parameetritest ja suurusest). Tarbija seisukohalt on oluline saavutada kliimaneutraalsus vähima hinnaga ehk keskkonnasõbraliku tehnoloogia rakendamisel ei ole tarbijal vahet, kuidas eesmärk saavutatakse. Samas tuleb rõhutada, et nimetatud analüüs koostati 2021. aasta alguses, kui ei olnud veel toimunud järsku elektrienergia hinnahüpet.

2021. aasta oktoobris ja 2022. aasta juunis juhtis amet tähelepanu, et järsult tõusnud elektri hinna tingimustes on selgelt tegemist üle kompenseerimisega ning soovitas kehtiva toetuste skeemi üle vaadata. Seejuures rõhutas amet, et investeeringud on tehtud keskmise elektri hinna 42,7 €/MWh juures ning kindlasti tuleb investoritele tagada, et müüdav elektri hind ei langeks alla tasemele kus on aluseks nimetatud hind pluss toetus. Samas üle selle oleks tulemuseks ülekompenseerimine.¹²

Teiste riikide kogemused näitavad, et taastuenergia jaamu on võimalik rajada ka minimaalse taastuenergia toetusega. Võttes aluseks Euroopa Liidu puhta energia paketi, tuleks taastuenergia eesmärgid saavutada võimalikult väikese toetuse abil ning vaba konkurentsi tingimustes. Ajas odavnevad ka taastuenergia tootmisega seotud kulud ning seetõttu võib eeldada, et tulevikus on valdavalt osa jaamadest võimalik ehitada ilma toetuseta.

Eesti puhul saab välja tuua, et väga suur taastuenergia potentsiaal on just meretuuleparkidel. Kuigi meretuuleparkide infrastruktuuri arenduste planeerimisega on algust tehtud, on tegemist siiski väga pikaajaliste projektidega, mis nõuavad lisaks jaama arendusele ka suures mahus võrguarendusi, seega vastava potentsiaali kasutuselevõtt võtab veel aega (tõenäoliselt mitte enne 2030. aastat).

---

¹¹ <https://www.konkurentsiamet.ee/et/uudised/konkurentsiamet-soovib-taastuenergia-toetused-jark-jargult-kaotada>

¹² Ameti 27.10.2021 ja 02.02.2022 kirjad MKM-ile ja Riigikogule, kättesaadavad dokumendirendiregistris <https://adr.rik.ee/ka/dokument/11147351> ja <https://adr.rik.ee/ka/dokument/12727001>.

2.1.5. Võrgule juurdepääs ja võrguteenuse hinnaregulatsioon

Elektrituruseadusest lähtuvalt rakendatakse regulatsiooni ühetaoliselt kõikidele võrguettevõtjatele, olenemata nende suurusest. Eestis oli 2021. aastal 34 jaotusvõrguettevõtjat ja üks põhivõrguettevõtja.

Konkurentsiamet kooskõlastab eraldi alljärgnevad võrgutasud ning meetodikad:

- võrguteenuse tasud (edastamise ja püsiühenduse kasutamise tasu);
- võrguettevõtja osutatavad lisateenused (näiteks peakaitsme vahetus või plommimine tarbija juures jt teenused);
- liitumistasu arvutamise meetodika;
- bilansienergia hinnametoodika.

Kooskõlastamisele ei kuulu bilansienergia hind ning tasu elektrienergia transiidi eest, kuid ametil on kohustus kontrollida nimetatud tasude põhjendatust ehk rakendada nn *ex-post* regulatsiooni.

Kuigi määruse (EÜ) nr 2099/943 artikkel 18 punkt 3 lubab ka tootjatelt võtta ülekandetasu, ei ole Eestis seda võimalust seni rakendatud.

Hindade kooskõlastamine toimub vastavalt ettevõtja taotlusele ehk vastavalt seadusele on ettevõtjal alati võimalus esitada taotlus uute võrgutasude kooskõlastamiseks. Uued võrgutasud tuleb kooskõlastada juhul, kui ettevõtja leiab, et kooskõlastuse aluseks olnud kulud, kapitalikulu ja põhjendatud tulukus ei taga enam võrgutasude vastavust elektrituruseaduses § 71 nimetatud nõuetele. Vajadusel on Konkurentsiametil õigus kontrollida, kas kehtivad võrgutasud vastavad seadusele. Selleks, et tagada võrguettevõtjatele võimalus seada pikaajalisi seada eesmärke, kavandada võrguettevõtja tööd ja seaduses seatud kohustuste täitmine, vaatab Konkurentsiamet hinnamenetluse käigus üle võrguettevõtja investeeringud.

Konkurentsiameti meetodilised juhendid „Elektrienergia võrgutasude arvutamise ühtne meetodika”¹³, ja „Juhend kaalutud keskmise kapitali hinna leidmiseks”¹⁴ on avaldatud ameti kodulehel.

Põhivõrguettevõtja võrguteenuste hinnaregulatsioonis on tulenevalt Euroopa regulatsioonist mõningad erinevused. Kuna põhivõrguettevõtjatel tekib lisakulu/tulu tulenevalt transiidist, siis on EL-i riikide põhivõrguettevõtjate vahel moodustatud nn kompensatsioonifond (ITC fond), millesse panustavad kõik põhivõrguettevõtjad ning sellest kompenseeritakse vastavalt transiidis osalevate põhivõrkude kulud. Muuhulgas sätestab määruse artikkel 4 punkt 3, et võrgutasude kehtestamisel võetakse arvesse maksed ja laekumised, mis tulenevad põhivõrguettevõtjate vahelisest hüvitismehhanismist¹⁵. Kuna nimetatud määruse täitmine on Eestile kohustuslik, võtab Konkurentsiamet põhivõrguettevõtjale võrgutasude kooskõlastamisel arvesse ka nimetatud hüvitismehhanismist tulenevaid kulusid.

Põhivõrguettevõtja võrguteenuse hinnaregulatsioonis on arvestatud piiriüleste võrkude ühendusest saadavaid ülekoormusetulusid.

2021. aastal kooskõlastatud elektri võrgutasud

¹³https://www.konkurentsiamet.ee/sites/default/files/3_2_elektrienergia_vorgutasude_arvutamise_uhtne_metoodi_ka.pdf

¹⁴ https://www.konkurentsiamet.ee/sites/default/files/juhend_kaalutud_keskmise_kapitali_hinna_ar.pdf

¹⁵ Inglise keelses määruses on kasutusel termin *Inter-Transmission System Operator Compensation Mechanism*. Levinud ka lühend *ITC*.

Konkurentsiamet algatas 2021. aasta jaanuaris Elering AS-i võrgutasude põhjendatuse kontrollimiseks järelevalvemenetluse ning sellega seoses kohustas ettevõtjat esitama põhjendatud kulude alusel kujundatud võrgutasude kooskõlastamise taotluse. Ettevõtja esitas taotluse võrgutasude kooskõlastamiseks 2021. aasta märtsis. Amet analüüsis Elering AS-i võrguteenuse osutamisega seotud kogukulusid (koelektri kulu, võrgu haldamisega seotud tegevuskulud, võrku tehtud investeeringud) põhjendatust. Analüüsi tulemusel selgus, et kui elektrienergia hind ei oleks muutunud võrreldes 2017. aastast kehtivate võrgutasude kooskõlastamisel põhjendatuks peetud koelektrienergia hinnaga, siis pidanuks Elering AS-i võrgutasud vähenenud keskmiselt 6%. Ehk kui ei oleks toimunud elektrihinna järsku tõusu, siis ei oleks ei Elektrilevi ega Eleringi võrgutasud üldse tõusnud, vaid pigem langenud.

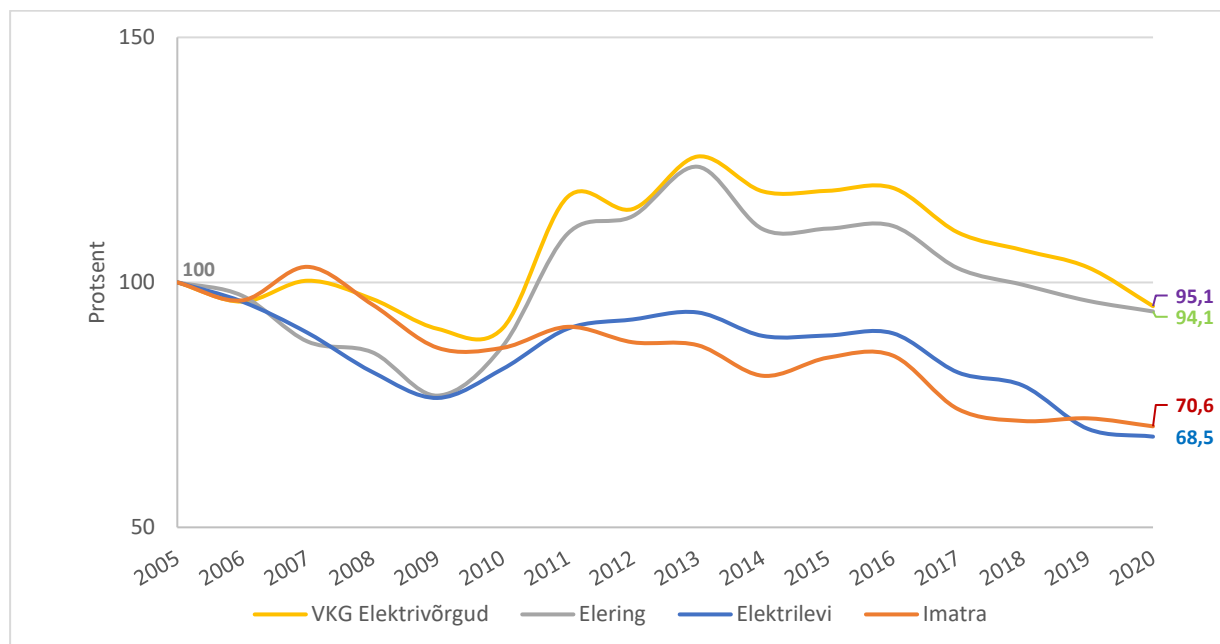
Koelektri kuludel on Elering AS-i võrgutasudele suur mõju. Elering AS-i kogukuludest moodustab ligi veerand koelektri kulu. Elektrilevi OÜ võrgutasudes on koelektri kulu alla 10%.

Elektrilevi OÜ võrgutasu: Konkurentsiamet kooskõlastas 29.11.2021 ettevõtja võrgutasud.

Imatra Elekter AS võrgutasu: Konkurentsiamet kooskõlastas 27.12.2021 ettevõtja võrgutasud.

Elering AS võrgutasu: Konkurentsiamet kooskõlastas 28.12.2021 ettevõtja võrgutasud.

Konkurentsiamet koostas 2021. aastal ülevaate pikaajalistest hinnaregulatsiooni tulemustest¹⁶. Elektri võrguteenuse hindade osas selgub, et suurimat turuosa omava jaotusvõrguettevõtja Elektrilevi võrgutasud on reaalses väärtuses märkimisväärselt vähenenud ning sama saab väita ka Imatra Elekter võrgutasude puhul. Kümneaastase perioodi (2011–2020) jooksul vähenesid võrgutasud reaalses väärtuses Eleringil ajavahemikul 2018–2020 ja VKG Elektrivõrkudel aastal 2020 (vt joonis 4).

Joonis 4. Elektrivõrkude võrgutasude reaalsete hindade protsentuaalsed muutused (Konkurentsiamet)

¹⁶ https://www.konkurentsiamet.ee/sites/default/files/Dokumentide-failid/29.11_regulatsiooni_tulemuste_hindamine.pdf

Elektrivõrguga liitumise tasud

Elektrivõrguga liitumine on reguleeritud elektrituruseaduse § 42 lõike 2 alusel välja töötatud ja Vabariigi Valitsuse määrusega nr 184 kehtestatud võrgueeskirjaga. Võrgueeskirja 5. peatükk sätestab nõuded kliendi elektripaigaldise võrguettevõtja elektri jaotusvõrguga ühendamiseks. Põhivõrguga liitumiseks tuleb Elering AS-ile esitada liitumistaotlus, mille alusel väljastatakse taotlejale 90 päeva jooksul liitumispakkumine. Jaotusvõrguettevõtja teeb liitumispakkumuse 30 päeva jooksul alates taotluse saamisest või põhivõrguettevõtja vajaliku toimingu teostamisest.

Liitumispakkumine peab sisaldama kliendile kuuluva elektripaigaldise liitumis- või mõõtepunkti asukohta, liitumistasu suurust ja tasu kujunemise kalkulatsiooni, võrguga ühendamise tingimusi ning liitumislepingu muutmise või lõpetamise tingimusi. Põhivõrguga liitumise tasu määratakse kulupõhiselt vastavalt võrgueeskirjas toodud põhimõtetele. Võrguga ühendamise eest võetavat liitumistasu arvutades lähtutakse ühendamiseks tehtud põhjendatud kulutustest. Liitumistasu hulka arvatakse uue tarbimisvõimsuse ühendamiseks või olemasolevate tarbimistingimuste muutmiseks vajalikud ja põhjendatud kulud, sealhulgas uute elektripaigaldiste ehitamise ja olemasolevate elektripaigaldiste ümberehitamise kulud. Siinkohal on oluline, et jaotusvõrguga liitumise tasu arvutatakse vastavalt Konkurentsiametiga kooskõlastatud liitumistasu arvutamise metoodikale. Metoodika koostamiseks on Konkurentsiamet avaldanud oma veebilehel metoodilise juhendi „Juhend elektrivõrgu liitumistasu ning tarbimis- või tootmistingimuste muutmise tasu metoodika kooskõlastamiseks“.

Konkurentsiamet ei kooskõlastanud 2021. aastal olulisi liitumistasu arvestamise metoodikaid ega liitumise tüüptingimusi.

Konkurentsiamet korraldas 2022. aastal riigihanke „Elektrilevi OÜ (ja EE kontserni kuuluva Imatra Elekter AS) võrguga liitumiste analüüs“. Liitumiste analüüsi tegemise peamine soov on, et töötaja tooks välja kuidas on võimalik muuta liitumise protsessi efektiivsemaks ja mis on praegused liitumiste kitsaskohad. Analüüsi tulemusi võib oodata 2022. aasta sügisel.

2.1.6. Bilansiteenused

Elektrituruseaduse ning võrgueeskirjaga on detailselt sätestatud bilansivastutuse regulatsioon, mille kohaselt on iga turuosaline vastutav oma bilansi eest. Põhivõrk vastutab kogu süsteemi bilansi eest ning turul võivad tegutseda mitmed bilansihaldurid. Bilansi tasakaalustamiseks ostab või müüb põhivõrk bilansienergiat. Bilansienergia hinna arvutamise metoodika ning bilansilepingu tüüptingimused, samuti reguleerimislepingu tüüptingimused tuleb eelnevalt kooskõlastada Konkurentsiametiga. Bilansienergia hinna kujundamisel on põhivõrk kohustatud ostma või müüma elektrienergiat kõige soodsama võimaliku hinnaga.

Alates 01.01.2017 on kõik tarbimiskohad varustatud kauglugemist võimaldavate seadmetega ning kogu mõõtmise korraldus toimub *on-line* põhimõttel. Bilansi selgitamiseks vajalikud mõõdetud tärned kogutakse mõõtepunktidest, mille edastavad Andmelattu kõik Eestis tegutsevad võrguettevõtjad.

Alates 01.01.2018 rakendatakse Eesti, Läti ja Leedu elektrisüsteemides koordineeritud bilansijuhtimist. Eestit, Lätit ja Leedut vaadeldakse ühtse bilansipiirkonnana ning üks Balti süsteemihalduritest vastutab kogu Baltikumi summaarse bilansi tasakaalustamise eest. Koordineeritud bilansipiirkonna eesmärgiks on suurendada elektrisüsteemi juhtimise kuluefektiivsust, sh vähendada Baltikumi süsteemivälist eabilanssi.

Vastavalt elektrituru toimimise põhimõtetele peab iga turuosaline tagama, et tema poolt võrku antud ja/või ostetud elektrienergia kogus oleks igal kauplemisperioodil võrdne tema poolt võrgust võetud ja/või müüdüd elektrienergia kogusega. Väiketarbijate bilansi eest vastutab jaotusvõrguettevõtja. Suurima

bilansihaldurina pakub teenust Eesti Energia AS, kelle kõrval tegutseb veel kaheksa bilansihaldurit. 2021. aastal lisandus Eesti turule uus bilansihaldur – Energynet SIA. Eestis registreeritud elektri bilansihaldurid on järgnevad:

- [Alexela EnergiaAS](#)
- [Axpo Nordic AS](#)
- [Eesti Energia AS](#)
- [Elektrum Eesti OÜ](#)
- [Gren Eesti AS](#)
- [INTER RAO Eesti OÜ](#)
- [Nordic Power Management OÜ](#)
- [Scener OÜ](#)
- [Energynet SIA](#)

2019. aastal kooskõlastas Konkurentsiamet Elering AS-i bilansilepingu tüüptingimused, reguleerimislepingu tüüptingimused ja elektrisüsteemi bilansi tagamise ehk tasakaalustamise eeskirjad. Need on leitavad Konkurentsiameti kodulehel <https://www.konkurentsiamet.ee/et/elekter-maagaas/elekter/tuupingimused>.

Bilansenergia hinna arvutamise meetodika

2020. aasta lõpus kooskõlastas Konkurentsiamet Elering AS-i bilansenergia hinna arvutamise meetodika rakendamisega alates 01.01.2021. Bilansiteenuse hinna arvutamise ühtne meetodika on leitav Elering AS-i kodulehelt:

https://elering.ee/sites/default/files/2020-06/Bilansiteenuse%20hinna%20arvutamise%20%C3%BChitne%20meetodika_2020.pdf

Praegu kehtivad administratiivkulu komponendid on leitavad Elering AS-i kodulehel: <https://elering.ee/bilansihaldus#tab2>

2.1.7. Piiriülesed küsimused

Eestil on naaberriikidest elektriühendused Venemaa, Läti ja Soomega. Eesti elektrisüsteemi kaart on toodud joonisel 2. Balti riikide ja Venemaa loodeosa elektrisüsteemi kaart on toodud joonisel 5. Samas tuleb märkida, et Soome kuulub põhjamaade elektrisüsteemi Nordel, mis ei ole sünkroniseeritud Venemaa ja Balti riikide elektrisüsteemide ühendusega BRELL, kuhu kuulub Eesti.

Joonis 5. Balti riikide ja Venemaa loodeosa elektrisüsteemi kaart (Elering AS)

Eestil on kolm 330 kV vahelduvvoolu õhuliini ühendust Venemaaga ning kolm 330 kV õhuliini Lätiga maksimaalse võimsusega suunal EE->LV 1447 MW ja suunal LV->EE 1259 MW. Eesti-Läti kolmas liin valmis 2020. aasta lõpul ja tõstis seejuures võimsusi märkimisväärselt. Varem oli suunal EE->LV maksimaalne ülekandevõimsus 1000 MW ja suunal LV->EE 879 MW. Soomega on alalisvooluühendusi kaks (350 MW EstLink1 ja 650 MW EstLink 2). Olenevalt elektrivõrgus aset leidvatest remonttöödest ja välisõhutemperatuurist, võib Eesti ja Läti vaheline ülekandevõimsus väheneda. Võimsused, mida on maksimaalselt võimalik importida ja eksportida, sõltuvad ühelt poolt liinide tehniliselt läbilaskevõimest ja teiselt poolt režiimiarvutuste käigus välja selgitatud süsteemi stabiilsuse piirist. Kumb neist kahest on väiksem, määrab lõpliku piirangu.

Euroopa Liidu võrgueeskirjadest tulenev regulatsioon ja selle rakendamine

CACM regulatsioon¹⁷

Ülekandevõimsuse arvutamise ja jaotamise reegleid puudutavad meetodikad tulenevad Komisjoni Määrusest (EL) 2015/1222, 24. juuli 2015, millega kehtestatakse võimsuse jaotamise ja ülekoormuse juhtimise suunised.

CACM-ist tulenevaid üleeuroopalisi, regionaalseid ega riiklike uusi meetodikaid 2021. aastal arutlusel ei olnud.

¹⁷ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32015R1222>

FCA regulatsioon¹⁸

Võimsuse piirkonnaülese jaotamise kohta forvardturul puuduvad meetodikad tulenevad Komisjoni Määrusest (EL) 2016/1719, 26. september 2016, millega kehtestatakse võimsuse jaotamise forvardturu eeskiri:

FCA-st tulenevad üleeuroopalised meetodikad, mis olid 2021. aastal arutlusel

1. Meetodika püsikindluse tagamise kulude ning hüvitiste jagamiseks pikaajaliste ülekandeõiguste eest vastavalt artiklile 61 (FCA-FRC ettepanek)
ACER kinnitas meetodika 07.10.2021 otsusega 12-2021 ja see on leitav Eleringi kodulehel: <https://elering.ee/sites/default/files/2021-10/Methodology%20for%20sharing%20costs%20incurred%20to%20ensure%20firmness%20and%20remuneration%20of%20LTTR.pdf>

Regionaalsetest meetodikatest oli arutlusel alljärgnev

2. Piirkonnaüleste riski maandamise võimaluste analüüs ja hinnang, FCA artikkel 30 lõigete 1 ja 8 järgi.

FCA artikkel 30 kohaselt peavad pakkumispirkonna piiri pädevad reguleerivad asutused viima läbi hindamise, millega tehakse kindlaks, kas elektri forvardturul on piisavalt riskimaandamise võimalusi asjaomaste pakkumispirkondade jaoks. Vastav hindamine tehakse perioodiliselt iga nelja aasta järel.

Esimese sellekohase otsuse tegi Konkurentsiamet 17.05.2017. Kus otsustati, et:

- Elering AS ei pea välja andma pikaajalisi ülekandeõigusi või tegema kättesaadavaks muid pikaajalisi piirkonnaüleseid riskimaandamistooteid Eesti-Soome piiril;
- Elering AS ei pea lisaks PTR-L-i riskimaandamise instrumendi pakkumisele Eesti-Läti piiril välja andma pikaajalisi ülekandeõigusi või tegema kättesaadavaks muid pikaajalisi piirkonnaüleseid riskimaandamistooteid Eesti-Läti piiril.

Tulenevalt FCA artikkel 30 lõikest 8 pidi Konkurentsiamet 2020/2021 uuesti hindama, kas elektri forvardturul on piisavalt riskimaandamise võimalusi Eesti pakkumispirkonna jaoks.

Hindamine viidi läbi koostöös teiste piirkonna reguleerivate asutustega:

- Ajavahemikul 07.10.2020–06.11.2020, toimus Eesti ja Läti reguleerivate asutuste ühine konsultatsioon turuosalistele, et hinnata turuosaliste vajadust piirkonnaüleste riskimaandamise võimaluste järele Eesti ja Läti elektri pakkumispirkondade piiridel. Konsultatsioonil tuli välja, et riskimaandusvõimalused Eesti pakkumispirkonnas Soome-Eesti suunal ei ole piisavad ja turuosalisel soovivad antud piirile täiendavaid riskimaandusinstrumente.
- 2020. aasta lõpus tellisid Eesti, Läti, Leedu ja Soome regulaatorid konsultatsioonifirmalt THEMA ühise elektri forvardturu analüüsi riskimaandamise võimaluste kohta Soome, Eesti, Läti ja Leedu pakkumispirkondades. Analüüsi tegemiseks kasutati ajaperioodi 01.01.2012–30.06.2020 andmeid. Ühine analüüs valmis 18.02.2021. Analüüsist järeldub, et riskimaandusvõimaluste olukord on viimastel aastatel muutunud Eesti pakkumispirkonna jaoks halvemaks, põhjusel, et Eesti ja Soome turuhindade vahele on hakanud tekkima hinnavahed. Korrelatsioonianalüüsist selgub, et korrelatsioon on pärast 2019. aastat hakanud vähenema, mis nõrgendab eelkõige Eestis ja ülejäänud Baltikumis tegutsevate turuosaliste riskimaandusvõimalusi, kuna on oluliselt vähenenud võimalus kasutada riskide maandamiseks Eesti (ja ka ülejäänud Baltikumi) pakkumispirkonnas Helsingi EPAD-e, ilma võimaluseta sealjuures maandada ka Eesti ja Soome vahelist hinnariski. Seejuures Tallinna ja Riia EPAD-ide likviidsus on väga madal.

¹⁸ https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.L_.2016.259.01.0042.01.ENG

Kokkuvõtvalt jõudis Konkurentsiamet järeldusele, et Elering AS peab lisaks FTR-i riskimaandamise instrumendi pakkumisele Eesti-Läti piiril välja andma pikaajalisi ülekandeõigusi ka Soome-Eesti piiril.

Konkurentsiamet tegi otsuse 10.06.2021 nr 7 26/2021-001.

17.06.2022 esitas Elering Konkurentsiametile pikaajaliste ülekandeõiguste regionaalse disaini meetodika ettepaneku vastavalt FCA artiklile 31 ja pikaajaliste ülekandeõiguste spetsiifilise lisa meetodika ettepaneku vastavalt FCA artiklile 52. Eleringi meetodikate ettepanekud on hetkel läbi vaatamisel.

SOGL regulatsioon¹⁹

Elektri ülekandesüsteemi käidueskirja puudutavad meetodikad tulenevad Komisjoni Määrusest (EL) 2017/1485, 2. august 2017, millega kehtestatakse elektri ülekandesüsteemi käidueskiri.

SOGL-ist tulenevaid üleeuroopalisi, regionaalseid ega riiklikke uusi meetodikaid 2021. aastal arutlusel ei olnud.

EBGL regulatsioon²⁰

Elektrisüsteemi tasakaalustamise eeskirja puudutavad meetodikad tulenevad Komisjoni määrusest (EL) 2017/2195, 23. november 2017 (EBGL regulatsioon).

EBGL-ist tulenevad regionaalsed meetodikad ja otsused, mis olid 2021. aastal arutlusel

1. Meetodika iga võimsusarvutusala piirkonnaülese võimsuse turupõhiseks jaotamiseks kooskõlas EB artikli 41 lõikega 1 (MB-CZCA ettepanek)
18.12.2019 esitas Elering AS meetodika Konkurentsiametile kooskõlastamiseks.
18.06.2020 esitasid piirkonna reguleerivad asutused TSO-dele taotluse meetodikat täiendada.
28.08.2020 esitas Elering AS Konkurentsiametile täiendatud meetodika ettepaneku kooskõlastamiseks.
30.10.2020 esitasid piirkonna reguleerivad asutused TSO-dele teise taotluse meetodikat täiendada.
30.12.2020 esitas Elering AS Konkurentsiametile teise täiendatud meetodika ettepaneku kooskõlastamiseks.
Kuna piirkonna reguleerivad asutused ei saavutanud ühist kokkulepet meetodika osas, siis 26.02.2021 edastati ACER-isse otsuse tegemiseks.
16.08.2021 tegi ACER otsuse 10-2021, millega nägi muu hulgas ette, et TSO-d on kohustatud esitama aasta jooksul meetodika täienduse.
Meetodika on avaldatud ACER-i kodulehel: https://www.acer.europa.eu/sites/default/files/documents/Individual%20Decisions_annex/ACER%20Decision%2010-2021%20on%20the%20Baltic%20CCR%20methodology%20for%20market-based%20allocation%20-%20Annex%20I_0.pdf
2. Euroopa platvormiga MARI liitumise erandi kohta otsuse tegemine vastavalt artiklile 20 lõikele 6.
01.06.2021 esitasid Balti süsteemihaldurid Balti reguleerivatele asutustele kooskõlastamiseks taotluse erandiks EBGL artikli 20 lõikest 6, milles määratakse kindlaks Euroopa platvormiga MARI liitumine ja selle rakendamine.
18.08.2021 jõudsid kõik asjaomased reguleerivad asutused kokkuleppele Erandi taotluse kooskõlastamise osas, millega nõustuti, et Balti süsteemihaldurid võivad liituda MARI platvormiga hiljem, koos Põhjamaade süsteemihalduritega, kuid mitte hiljem kui 24.07.2024.

¹⁹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32017R1485>

²⁰ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32017R2195>

04.10.2021 kinnitas Konkurentsiamet erandi taotluse otsusega nr 7-26/2021-002

ER NC regulatsioon²¹

Elektrivõrgu hädaolukorra ja taastamise eeskirja puudutavad meetodikad tulenevad Komisjoni Määrusest (EL) 2017/2196, 24. november 2017, millega kehtestatakse elektrivõrgu hädaolukorra ja taastamise eeskiri (ER NC).

2021. aastal ER NC-st tulenevaid uusi meetodikaid ei arutatud.

IME regulatsioon²²

Elektrienergia siseturgu puudutavad meetodikad tulenevad Euroopa Parlamendi ja Nõukogu Määrusest (EL) 2019/943, 5.juuni 2019 (IME (Internal Market Electricity) regulatsioon).

IME-st tulenevad üleeuroopalised meetodikad ja otsused, mis olid 2021. aastal arutlusel

Vastavad meetodikad esitas ENTSO-E otse ACER-ile kinnitamiseks.

1. Artikkel 19 lõige 4 meetodika võimsusjaotustulu kasutamise meetodika osas
04.01.2021 ACER otsus 38-2020.
2. Artikkel 36 meetodika süsteemikäitamispiirkondade piiritlemise osas
30.06.2021 ACER otsus 08-2021

Meetodikad on kättesaadavad ACER-i kodulehel: <https://www.acer.europa.eu/documents/official-documents/individual-decisions>

IME-st tulenevad regionaalsed meetodikad ja otsused, mis olid 2021. aastal arutlusel

3. Piirkondliku koordineerimiskeskuse²³ (RCC) loomise ettepanek (artikkel 35 lõige 1)

10.07.2020 esitas Elering AS Konkurentsiametile taotluse piirkondliku koordineerimiskeskuse (RCC) loomiseks

27.10.2020 saatsid Balti riikide reguleerivad asutused RCC loomise ettepaneku Balti riikide süsteemihalduritele tagasi parandamiseks ja täiendamiseks.

23.12.2020 saatsid Balti riikide süsteemihaldurid Balti riikide reguleerivatele asutustele kirja, milles soovisid piirkondlike koordineerimiskeskuste loomise ettepaneku esitamise tähtaega pikendada kuni 31.03.2021.

12.01.2021 edastasid Balti riikide reguleerivad asutused Balti riikide süsteemihalduritele ühise vastus, milles nõustusid tähtaja pikendamisega.

31.03.2021 said Balti riikide reguleerivad asutused kaks eraldi muudetud ettepanekut, ühe ettepaneku Leedu süsteemihaldurilt Litgrid AB ning teise ettepaneku ühiselt Eesti ja Läti süsteemihaldurilt Elering AS-ilt ja AS Augstsprieguma tikls AS-ilt.

04.06.2021 edastas Konkurentsiamet Elering AS-ile kirja, kus Balti riikide reguleerivad asutused paluvad Balti riikide süsteemihalduritel jõuda meetodika osas ühisele kokkuleppele ja edastada ühtne parandatud meetodika RCC loomiseks.

03.08.2021 ja 09.08.2021 said Balti riikide reguleerivad asutused täiendatud, kuid siiski erinevad meetodikad vastavalt Leedu süsteemihaldurilt ja ühise Eesti ja Läti süsteemihaldurilt.

29.09.2021 esitas Konkurentsiamet Balti reguleerivad asutuste nimel Balti TSO-dele kirja nõudega et Balti TSO esitaks Määrusele vastava ühise meetodika taotluse hiljemalt 29.10.2021

05.11.2021 esitasid Balti TSO-d ühise meetodika taotluse Balti reguleerivatele asutustele.

30.11.2021 kinnitas Konkurentsiamet meetodika otsusega nr 7-26/2021-003

²¹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32017R2196>

²² <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32019R0943&from=EN>

²³ Piirkondlik koordineerimiskeskus täidab Balti piirkonnas järgnevaid ülesandeid: koordineeritud võimsusarvutus, koordineeritud talitluskindluse analüüs, ühiste võrgumudelite loomine jne.

Määrus 2019/941²⁴

Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2019/941, 5. juuni 2019 käsitleb ohuvalmidust elektrisektoris. Määruse eesmärk on tagada, et kõik liikmesriigid võtaksid kasutusele asjakohased vahendid elektrikriisiolukordade ennetamiseks, nendeks valmistumiseks ja juhtimiseks.

Elektrisüsteemi andmete avalikustamine

Süsteemihaldurite arvatud piiriüleste ülekandevõimsuste andmed ning süsteemile seatud piirangud, nende põhjused ja mõju elektrisüsteemile ning katkestused tuleb avaldada lähtuvalt Euroopa Parlamendi ja Nõukogu Määrusele (EL) nr 1227/2011, 25. oktoober 2011, energia hulgimüügituru terviklikkuse ja läbipaistvuse kohta (REMIT regulatsioon), mis seab nõuded avaldada turuinfo võimalikult kiiresti, läbipaistvalt ja üheselt mõistetavalt. Balti ja Põhjamaade elektrisüsteemi puudutavad ülekandevõimsuste andmed avalikustatakse TSO-de poolt REMIT-i alusel kiirete turuteadetenä (UMM) elektriturukorraldaja Nord Pool veebilehel, kiirete turuteadete portaalis

<https://umm.nordpoolgroup.com/#/messages?publicationDate=all&eventDate=all>.

Elektrisüsteemi andmete avalikustamist reguleerib täiendavalt REMIT-i regulatsioonile ka Komisjoni Määrus (EL) nr 543/2013, 14. juuni 2013, mis käsitleb elektriturgudel andmete esitamist ja avaldamist ning millega muudetakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EÜ) nr 714/2009 I lisa. Vastava regulatsiooni alusel avalikustatakse elektrisüsteemi puudutavad andmed üleeuroopalisel läbipaistvuse platvormil, mis on leitav veebilehel <https://transparency.entsoe.eu/>.

Vastavalt määruse (EÜ) nr 2019/943 artiklile 50 „Teabe esitamine“ on Elering AS oma veebilehel (<http://www.elering.ee>) avaldanud eelnimetatud vaba võimsuse jagamise reeglid ja kokkulepped. Samuti on avaldatud info kasutusel oleva edastamisvõimsuse, kasutatud üldvõimsuse, nõudluse ja tootmise kohta, esitades tegelikud andmed ja prognoosid vastavalt suunistele kas aasta, kuu, nädala ja/või päeva kaupa. Eraldi on loodud andmete avalikustamise rakendus, kus informatsioon on visuaalselt jälgitav ning hõlpsasti alla laetav. Informatsioon avalikustatakse turuosalistele üheaegselt, läbipaistvalt, kasutajasõbralikult ja kergesti alla laetavas vormis.

Ülekoormusest saadava tulu kasutamine perioodil 01.01.2021 kuni 31.12.2021

Vastavalt Määruse (EÜ) nr 2019/943 artikli 19 punktile 2 kasutatakse võrkudevahelise ühenduse jaotamisest saadud tulusid järgmistel eesmärkidel:

- a) jaotatud võimsuse tegeliku kättesaadavuse kaasa arvatud püsikindluse kompenseerimise tagamiseks; või
- b) piirkonnaülese võimsuse säilitamiseks või suurendamiseks olemasolevate võrkudevaheliste ühenduste kasutamise optimeerimise kaudu kooskõlastatud parandusmeetmetega, kui see on asjakohane, või võrkudevaheliste ühenduste ülekandevõime piiratuse vähendamiseks tehtavatest võrguinvesteringutest tulenevate kulude katmiseks.

Perioodil 01.01.2021–31.12.2021 teenis Elering AS ülekoormustulu kokku 65,50 mln eurot. Sellest 0,14 mln eurot kasutati Määruse (EÜ) 2019/943 artikli 19 punkt 2 kohaselt jaotatud ülekandevõimsuse tegeliku kättesaadavuse tagamiseks (nn vastukaubandus), 0,11 mln eurot FTR-i oksjonite korraldamiseks loodud Euroopa keske platvormi administreerimiskuludeks, 0,02 mln eurot kasutati võimsusjaotustulu

²⁴ https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.L_.2019.158.01.0001.01.ENG

vahenditest rahastatavate projektide mittekapitaliseeritavate tegevuskulude katmiseks ja 11,43 mln eurot kasutati mitmesuguste projektide jaoks nagu Eesti-Läti kolmas võrguühendus, Mandri-Euroopaga sünkroniseerimine ning muud investeeringud (Kiisa avariireservelektrijaam, EstLink1, EstLink2 jms). Ülejäänud osa, summas 53,80 mln eurot, on vastavalt Määruse artikkel 19 lõikele 3 kajastatud raamatupidamises eraldi real niikaua, kuni seda saab Määruse artikkel 19 lõikes 2 sätestatud eesmärkidel kasutada. Alates 2021. aasta sügisest on ülekoormustulu märkimisväärselt kasvanud tulenevalt sellest, et Eesti ja Soome hinnavahe on läinud suuremaks.

2.1.8. Ühishuviprojektid

Ühishuviprojektid on Euroopa avaliku huvi projektid, millel on ülepiiriline mõju ning mis aitavad kaasa Euroopa ühtse energiasüsteemi arengule, parandavad konkurentsi energiaturgudel ja tõstavad Euroopa energiajulgeolekut. Ühishuviprojektide loamenetlusi ja planeerimist viiakse läbi vastavalt määruse (EL) nr 347/2013 alusel, konsulteerides ja kaasates kõiki asjasse puutuvaid huvigruppe. Ühishuviprojektide nimekirja on võimalik projektidel kandideerida igal aastal kindlate kategooriate all. Ühishuviprojektide nimekirja kinnitatud projektidel on õigus hiljem taotleda rahastust ka Euroopa fondist *Connecting Europe Facility* (edaspidi CEF).

Elektris on ühishuviprojektide loendisse kantud nii elektri infrastruktuuri projekte kui ka nutivõrkude kasutuselevõtu projekte. Tabel 6 annab ülevaate Eesti osas ühishuviprojektide nimekirja kantud projektidest, mis puudutavad elektrisüsteemi.

Tabel 6. Elektri ühishuviprojektid

	Projekti nimi	Projekti nr	Taotlus Konkurentsiametile	Otsuse väljastamine	Eeldatav valmimistähtaeg
1	Eesti-Läti kolmas ühendus	4.2	31.10.2013	30.04.2014 otsused nr 7.1-19/14.016 ja nr 7.1-19/14.017	2020 lõpp
2	Pumphüdroenergia salvestuselektrijaam	4.6	Investeeringutaotlust	Konkurentsiametile ei ole esitatud.	
3	Balti riikide elektrisüsteemide sünkroniseerimine Mandri-Euroopa võrguga	4.8	31.05.2018; 08.11.2019	10.09.2018 otsus nr 7-10/2018-018; 08.05.2020 otsus nr 7-10/2020-002	2025
4	Data Bridge (Eesti, Läti, Leedu, Taani, Soome, Prantsusmaa)	10.8			
5	Piiriülese paindlikkuse projekt (Eesti, Soome)	10.9			

Eesti-Läti kolmas ühendus anti käiku ametlikult 25.08.2021. aastal.

Pumphüdroenergia salvestuselektrijaamal on õigus taotleda rahastust uuringute jaoks. Investeeringutaotlust Konkurentsiametile sealjuures ei ole esitatud.

Balti riikide elektrivõrkude lahti ühendamine Venemaa elektrisüsteemist ja integreerimine Euroopa Liidu elektrisüsteemiga on Euroopa Liidu energiapoliitika strateegiline eesmärk ja prioriteet. Balti riikide

elektrisüsteemide sünkroniseerimine Mandri-Euroopa võrguga toimub etapiviisiliselt. Sünkroniseerimise esimeses etapis rekonstrueeritakse vajalikud elektriliinid.

08.11.2019 esitasid Balti põhivõrguettevõtjad koos Poola põhivõrguettevõtjaga Balti riikide ja Poola energiaregulaatoritele teise faasi investeerimistaotluse ja piiriülese kulude jaotamise ettepaneku. 27.04.2020 sõlmisid Balti riikide ja Poola energiaregulaatorid lepingu, mis andis heakskiidu Balti riikide elektrisüsteemide Kesk-Euroopa võrguga sünkroniseerimise projekti teisele etapile. Kokkuleppe alusel on heakskiidetud projekti teise etapi investeeringud mahus 1,2 miljardit eurot, millest Eesti osa on 110,6 miljonit eurot. Konkurentsiamet tegi otsuse 08.05.2020.

Data Bridge'i projekti eesmärk on luua ühine Euroopa andmesideplatvorm, mis võimaldab integreerida eri liiki andmeid (arukad mõõtmisandmed, võrgu operatiivandmed, turuandmed), et töötada EL-i jaoks välja lahendusi, mis annavad mastaabisäästu ja mida saab laialdaselt kasutusele võtta.

Piiriülese paindlikkuse projekti eesmärk on toetada taastuvate energiaallikate integreerimist ja suurendada energiavarustuskindlust Eestis, Soomes ja Ahvenamaal, osutades hajatootmisel põhinevat piiriülest paindlikkusteenust.

2.2. Konkurents ja turu toimimine

2.2.1. Elektri hulgiturg

Üldine hulgituru korraldus

Elektri hulgiturg on Euroopas reguleeritud üleeuroopaliste võrgueeskirjadega ning eesmärgiks on võimalikult ühtne turg. Kauplemine käib pikaajaste tulevikutehingute turgudel (reguleerib FCA võrgueeskiri), päev-ette börsil ja päevasisesel börsil (mõlemat reguleerib CACM-i võrgueeskiri) ning reguleerimis- ehk reserve turgudel (reguleerib EBGL-i võrgueeskiri ja IME määrus). Lisaks on võimalik kaubelda ka börsiväliselt ehk otselepingutega (*over the counter* ehk OTC) näiteks suurarbija ja tootja vahel. Eestis on otselepingud võimalikud vaid riigisisest ehk ühe pakkumispirkonna (Eesti moodustabki turu mõistes ühe pakkumispirkonna) sees.

Lisaks kirjeldatud energiaturgudele on võimalikud ka võimsusturud. Nende eesmärk on tagada piisav võimsus energiaturule, et varustuskindlus oleks kaetud. Võimsusturge kasutatakse tavaliselt reguleerimisturgudele võimsuse tagamiseks või varustuskindluse jaoks võimsusmehhanismi tagamiseks. Eestis praegu võimsusturge ei ole.

Süsteemihaldurite pakutavate finantsinstrumentide turuoperaator Euroopas on JAO (Joint Allocation Office), kes reguleerib oksjonite korraldust FTR-i (*financial transmission rights*) ja PTR-i (*physical transmission rights*) toodete osas (võimaldavad maandada hinnariski pakkumispirkondade hinnavahede osas). Lisaks on võimalik finantsinstrumente osta ka NASDAQ OMX-i kaudu, kes pakub süsteemihinna fikseerimist futuuride kaudu ning pakkumispirkonna hinna fikseerimise tooteid EPAD-e (*electricity price area differentials*).

Päev-ette ja päevasisene hulgiturg on Euroopas ühtne, mis tähendab, et turualgoritm, mis pakkumiste pealt hinna arvutab on ühtne ja koondab kõikide turuoperaatorite poolt saadud pakkumiste info. Päev-ette turg töötab PCR Euphemia (Pan-European Hybrid Electricity Market Integration Algorithm) algoritmiga, mis arvutab ühtse turuhinna ostu- ja müügipakkumiste pealt iga päev umbes kell 13.45 järgmise päeva kohta. Hinnarühmused pakkumispirkondade vahel tekivad ainult siis, kui ülekandevõimsusest kahe pakkumispirkonna vahel jääb energiavoo jaoks puudu ehk tekib nn pudelikael.

Päevasisene turg toimub pideva kauplemisega, mis tähendab, et ühtset turuhinda pole ja iga pakkumine võib saada erineva hinna sõltuvalt sellest, millal ostu ja müügi pakkumised omavahel kattuvad ja konkreetne tehing teostub. Päevasisese turu tehinguid on võimalik läbi viia pärast päev-ette turutulemuste saabumist ja kuni üks tund enne konkreetse tarnetunni algust, milleks tehingut soovitakse. Euroopa päevasisene turg on ühendatud XBID-i (European Cross-Border Intraday) lahenduse abil.

CACM-i regulatsiooni alusel tuleb turuoperaatorid liikmesriigi reguleeriva asutuse poolt nomineerida, et kontrollida, kas nad on võimelised vastavaid ülesandeid läbi viima ja võrdne kohtlemine turuosalistele oleks tagatud. Igas liikmesriigis peab tegutsema vähemalt üks nomineeritud turuoperaator (CACM-i regulatsioon artikkel 4 lõige 2). Lisaks peab olema tagatud võimalus ka mitme turuoperaatori tegevuseks samaaegselt. Selleks tuleb turuoperaatorite tegutsemise reeglid paika panna MNA (*multi-NEMO arrangement*) meetodikaga, vastavalt CACM-i regulatsiooni artiklitele 45 ja 57. Vastav reeglistik ei ole Eestis ega Baltikumis veel kinnitatud.

Eestis on elektri hulgituru nomineeritud korraldajaks elektribörs Nord Pool, kes alustas Eestis tegevust 2010. aasta aprillis. Elektriturg oli siis 28,4% ulatuses avatud. 01.01.2013 avanes elektriturg kõigile ehk kõik kehtiva võrgulepinguga elektritarbijad võivad endale valida sobiva elektrimüüja ja elektri hinnapaketi.

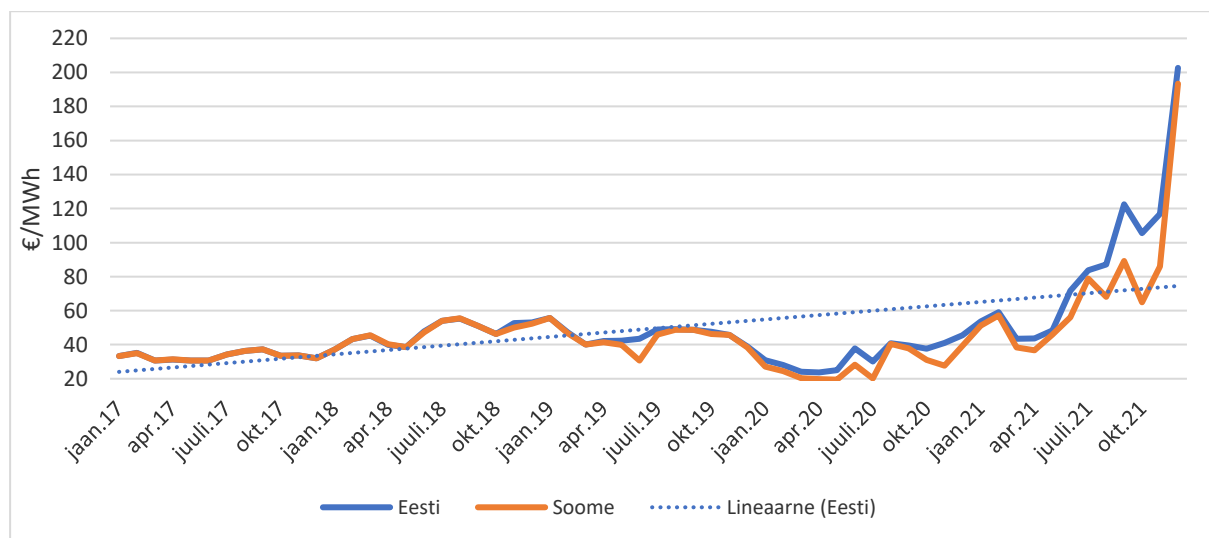
Elektribörsi korralduse luba on Eestis Konkurentsiameti poolt väljastatud ka EPEX Spotile, kes aga praegu veel Eestis aktiivselt ei tegutse.

Eesti turuosaliste tegevus hulgiturul ja turgu iseloomustav statistika

Elektritootjate ja hulgikauplejate tegevuse adekvaatseks hindamiseks on otstarbekas vaadelda nende turuosa regionaalsel hulgiturul koostöös teiste Balti riikide regulaatoritega. Tänu Eesti ja Soome vahelisele ühendusele EstLink 1 ja EstLink 2 ning Leedu ja Rootsi vahelisele ühendusele NordBalt ning Leedu ja Poola vahelisele ühendusele LitPolLink on Balti riikide elektrisüsteem integreeritud Soome ja, Rootsi ja Poolaga. Sellega on Eesti ja kogu Balti elektrisüsteem integreerunud ühtse euroopa elektribörsi elektrisüsteemi ja hulgituruga. 2021. aastal toodeti (netootmine) Eestis elektrienergiat 6312 GWh, võrreldes 2020. aastaga suurenes elektritootmine 31,2%. Elektritootmine suurenes eelkõige turul toimunud olukorra tõttu, kus elektri hinnad on tõusnud mitmekordselt. Eestisse imporditi 2021. aastal elektrienergiat 7464 GWh, võrreldes 2020. aastaga suurenes import 4,2%. Elektrienergiat tarbiti 2021. aastal 7847 GWh, tarbimine suurenes 3,8% võrreldes 2020. aastaga. Eestist eksporditi elektrit 2021. aastal 4832 GWh, mis suurenes 36,9% võrreldes 2020. aastaga. Võrgukaod olid Eesti elektrisüsteemis 2021. aastal 1097 GWh, mis on 25,5 % rohkem kui 2020. aastal. Tabelis 7 on toodud Eesti elektrienergia bilansimuutusest 2020. ja 2021. aasta võrdluses.

Tabel 7. Elektrienergia bilanss, GWh (Elering AS)

Elektrienergia bilanss, GWh	2020	2021	Muutus %
Toodang (neto)	4 810	6 312	31,2
Import	7 160	7 464	4,2
Tarbimine	7 560	7 847	3,8
Kadu	874	1 097	25,5
Ekspord	3 530	4 832	36,9

Joonis 6. NP Eesti ja NP Soome hinnapiirkondade keskmiste hindade (€/MWh) võrdlus alates 01.01.2017 (Nord Pool)

Jooniselt 6 selgub, et Eesti ja Soome elektri hinnad on olnud ajalooliselt küllaltki sarnased, seda alates EstLink 2 käivitumisest 2013. aasta detsembrikuus, mille tõttu on olnud piisavalt ülekandevõimsusi Eesti ja Soome vahel (1016 MW). Eesti ja Soome vaheliste hindade erinevused on olnud põhjustatud enamasti EstLink 1 ja EstLink 2 katkestustest, kui ülekandevõimsus Eesti ja Soome vahel on vähenenud. Samas

alates 2020. aastast on olnud märgata taas hinnaerinevuste tekkimist, Eesti tootmisvõimsuste vähenemise tõttu on hakanud tekkima puudujääk Eesti-Soome vahelise ülekandevõimsuse osas – impordisoo Soomest Eesti suunas on sageli olnud suurem kui ühenduste võimsus on võimaldanud. Pudelikaela on antud suunal esinenud 2020. aasta jooksul 35% ajast, ja 2021 jooksul 41% ajast, mis tähendab, et tekkinud on ka hinnavaheed antud pakkumispirkondade vahele ning hind Eesti piirkonnas on kerkinud Soome hinnast kõrgemale.

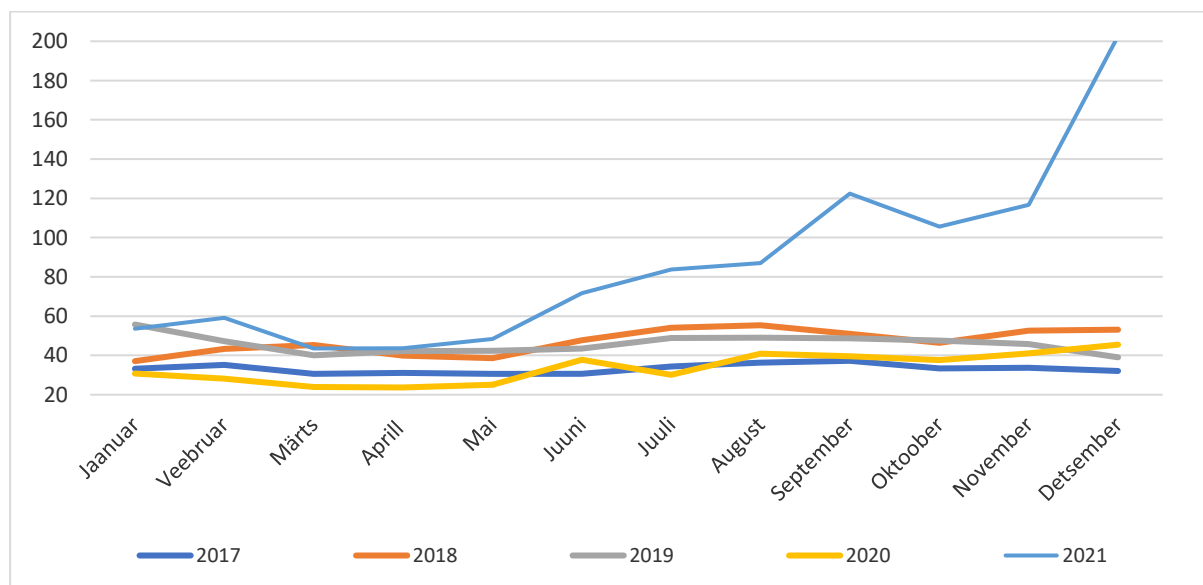
2021. aastal oli EstLink 1 avariide või remondi tõttu väljas 58 tundi. EstLink 2 oli tööst väljas 505 tundi.

Joonis 6 näitab elektriinna tugevat tõusu 2021. aasta jooksul. Antud suundumus on nähtav kogu Euroopa turul, eeskätt põhjuseks maagaasi hinna tugev tõus. Regionaalne hinnatõus on näha Nord Pool elektrituru päev-ette turu (Elspot) hindades, mida illustreerib tabel 8. Märkimisväärne on, et süsteemihinna tõus on olnud lausa 470% ehk ligi kuue kordne. Pakkumispirkondade hindades on tõus mõnevõrra madalam, aga siiski märkimisväärne. Erinevus süsteemihinnast tuleb kuna tekkivad pudelikaelad pakkumispirkondade piiridel on hinda võrreldes süsteemihinnaga kergitanud. Eesti hinnapiirkonnas on elektrituru hind 2021. aastal olnud 158% ehk üle 2,6 korda kõrgem kui 2020. aastal, olles ühtlasi 16,58% kõrgem Soome hinnapiirkonna hinnast ning 2,36% madalam Läti hinnapiirkonna hinnast.

Tabel 8. Päev-ette turu (Elspot) hindade võrdlus (Nord Pool)

Hinnapiirkond	Keskmine hind 2020 €/MWh	Keskmine hind 2021 €/MWh	Muutus %	Maksimaalne hind 2020 €/MWh	Minimaalne hind 2020 €/MWh
NP Süsteem	10,93	62,31	470,1	420,03	-0,08
NP Soome	28,02	72,34	158,2	1000,07	-1,41
NP Eesti	33,68	86,72	157,5	1000,07	-1,41
NP Läti	34,05	88,77	160,7	1000,07	-1,41
NP Leedu	34,04	90,45	165,7	1000,07	-1,41

Võrdlusena on joonisel 7 toodud Nord Pool Eesti hinnapiirkonna elektrienergia hinnad aastatel 2017–2021.

Joonis 7. NP Eesti hinnapiirkonna keskmised elektrienergia hinnad (€/MWh) aastatel 2017–2021 (*Nord Pool*)

NP Eesti hinnapiirkonnas on nimetatud aastatel olnud elektrienergia hinnad volatiilsed, nagu mainitud on tugev tõus toimunud 2021. aastal. Kõrgeim hind kuu lõikes oli 2021. aasta detsembris, 202,65 €/MWh, madalaim 2020. aasta aprillikuus, 23,69 €/MWh.

Tabel 9. Kaubeldud kogused NP Eesti hinnapiirkonnas päev-ette (Elspot) turul (*Nord Pool*)

Kaubeldud kogused NP Eesti hinnapiirkonnas	Ühik	2020	2021	Muutus %
Päev-ette (Elspot) müüdüd elektrienergia kogus NP Eesti hinnapiirkonnas	TWh	3,32	5,28	59,0
Päev-ette (Elspot) ostetud elektrienergia kogus NP Eesti hinnapiirkonnas	TWh	7,00	7,94	13,4

Tabelist 9 selgub, et päev-ette (Elspot) turul müüdüd elektrikogused olid 2021. aastal kokku 5,28 TWh, mis on 2020. aasta müüdüd kogusest 59% võrra rohkem. Antud koguste tõusu põhjuseks on asjaolu, et kõrgema turuhinna tõttu on rohkem pääsenud turule põlevkivi tootmisvõimsused, lisaks on ka nõudlus olnud 2021 jooksul suurem kui 2020, ning taastuvenergia tootmisvõimsuste maht, seda eriti Põhjamaade hüdroenergia osas oli 2021 aastal madalam kui varasematel aastatel. Ostetud elektrikoguseid olid kokku 7,94 TWh, mida on 2020. aastal ostetud kogustest 13,4 % rohkem.

Tabel 10. Kaubeldud kogused NP Eesti hinnapiirkonnas päevasisesel (Elbas) turul (*Nord Pool*)

Kaubeldud kogused NP Eesti hinnapiirkonnas	Ühik	2020	2021	Muutus %
Päevasisene (Elbas) müüdüd elektrienergia kogus NP Eesti hinnapiirkonnas	GWh	149	207	38,9
Päevasisene (Elbas) ostetud elektrienergia kogus NP Eesti hinnapiirkonnas	GWh	195	216	10,8

Tabelist 10 selgub, et päevasisesel (Elbas) turul müüdüd elektrikogused olid 2021. aastal kokku 207 GWh, mis olid 2020. aasta mahust 38,9% võrra suuremad ja ostetud elektrikogused olid kokku 216 GWh, mida on 2020. aasta kogustest 10,8% rohkem. Seega on kasvanud kauplejate aktiivsus päevasisesel turul. Sarnase sisuga suundumust on olnud märgata juba varasematel aastatel ka Euroopas. Põhjuseks on suurem taastuvenergia osakaal, mis on oma olemuselt raskemini prognoositav kui kindla väljundvõimsusega fossiilsete jaamade toodang ja vajab seega rohkem toodangu prognoosi päevasisest täpsustamist. Samas on ka elektrikörsid hakanud suuremat tähelepanu pöörama just päevasisele kauplemisele ja täiendavate võimaluste loomisele. Seega tegemist on tõenäoliselt jätkuva suundumusega ja päevasisesel turul võib oodata kauplemise ja likviidsuse jätkuvat kasvu.

Paremaks elektrituru toimimiseks käivitati 2013. aasta lõpus Eesti ja Soome vahele kõrgepinge alalisvoolühendus EstLink 2. Lisaks alustas 2016. aastal tööd Leedu ja Rootsi vaheline ühendus NordBalt ning Leedu ja Poola vaheline ühendus LitPol Link. Tugevamad ühendused Põhjamaadega tagavad tihedama konkurentsi tootjate vahel, läbipaistvamad hinnad tarbijatele ja eeldused toimivaks elektrituruks. Oluline on ka rõhutada, et Baltimaade elektrituru toimimise ja läbipaistvuse ning tugeva konkurentsi tagab võimalikult tugevalt seotud elektrivõrk (nii Baltimaade siseselt kui ka Euroopaga) ning ühtne turu korraldus (paljuski juba üleeuroopaliselt ühtselt reguleeritud).

Põhiline import Eesti hinnapiirkonda tuli 2021. aastal Soome suunalistelt ühendustelt, turuvoog oli antud suunal 96% ajast ja põhiline eksport läks Läti suunal, turuvoog oli antud suunal 81% ajast. Päev-ette turuvoogude suundasid illustreerib tabel 11.

Tabel 11. Päev-ette turuvoogude jagunemised 2021. aastal ülepiirilisel (Nord Pool)

Suund	Päev-ette turuvoog antud suunal h	Päev-ette turuvoog antud suunal %
EE->FI	213	2,4%
FI->EE	8440	96,3%
EE->LV	7070	80,7%
LV->EE	1007	11,5%

Nn. pudelikaela tunde, kus ülekandevõimsusest antud suunal puudu jäi, esines kõige rohkem Soome-Eesti suunalisel ühendusel – 41% ajast. Antud ühendusel kasutati kogu päev-ette turule antud võimsusest kaubanduseks ära 74,21%. Pudelikaela esines väga väikesel määral ka kõigil teistel kauplemissuundadel, sh Eesti-Läti suunalisel ühendusel 5,4% tundidest ja kaubanduseks kasutati antud suunal 41% turule antud võimsusest. Tabel 12 illustreerib pudelikaela tundide esinemise määra ja turule antud võimsuste kasutust 2021. aasta lõikes. Tabel 13 annab võrdlusena samad andmed 2020. aasta kohta. Tabelitest on näha, et võimsuste defitsiit on juba mitmendat aastat järjest suunal Soomest Eestisse ja see on 2021. aastaga veel veidike kasvanud.

Tabel 12. Turule antud võimsuste kasutus ja puudujääk 2021. aastal (Nord Pool)

2021				
Suund	Pudelikaela tunde peale päevasest kauplemist	Pudelikaela tundide osakaal %	Keskmine kaubanduslik voog Elspoti turul MWh	Elspoti turule antud võimsusest kasutatud
EE->FI	3	0,0%	5	0,52%
FI->EE	3593	41,0%	747	74,21%
EE->LV	477	5,4%	466	41,20%
LV->EE	5	0,1%	28	2,59%

Tabel 13. Turule antud võimsuste kasutus ja puudujääk 2020. aastal (Nord Pool)

2020				
Suund	Pudelikaela tunde peale päevasest kauplemist	Pudelikaela tundide osakaal %	Keskmine kaubanduslik voog Elspoti turul MWh	Elspoti turule antud võimsusest kasutatud
EE->FI	1	0,0%	2,0	0,20%
FI->EE	3027	34,6%	733,0	74,60%
EE->LV	363	4,1%	343,0	40,46%
LV->EE	40	0,5%	31,6	4,06%

Tabelid 14 ja 15 illustreerivad Elspot turule kaubanduseks antud ülekandevõimsuste piiranguid aastatel 2020 ja 2021. 2021. aastal oli ülekandevõimsust piiratud 2020. aastaga võrreldes oluliselt rohkem Lätiga, põhjuseks Läti suunalistel liinidel käivad rekonstrueerimistööd, mis on sünkroniseerimise projekti osa. Samas tasub mainida, et 2020. aasta lõpus tuli käiku ka kolmas Eesti-Läti vaheline ühendus, mis tõstis ülekandevõimsust antud piiril oluliselt 2021. aasta osas. Eestist Läti suunal on maksimaalse ülekandevõimsuse tõus 45 % ja Lätist Eesti suunas 43%. Mõnevõrra rohkem oli 2021. aastal piiranguid ka Eesti-Soome vahelise ülekandevõimsuse osas.

Tabel 14. Turule antud võimsuste piirangud 2021. aastal

2021				2021 vs. 2020
Suund	Elspoti turule antud keskmine võimsus (NTC D-1) MW	Maksimaalne installeeritud võimsus tuginedes Nord Pooli andmetele* MW	Keskmine ülekandevõimsuste piirangute ulatus päev-ette turu jaoks (Elspot)	Keskmiselt turule antud võimsuse muutus 2021 aastal võrreldes 2020 aastaga
EE->FI	988	1016	2,8%	2,7%
FI->EE	1006	1016	1,0%	2,4%
EE->LV	1132	1447	21,8%	25,1%
LV->EE	1089	1259	13,5%	28,7%

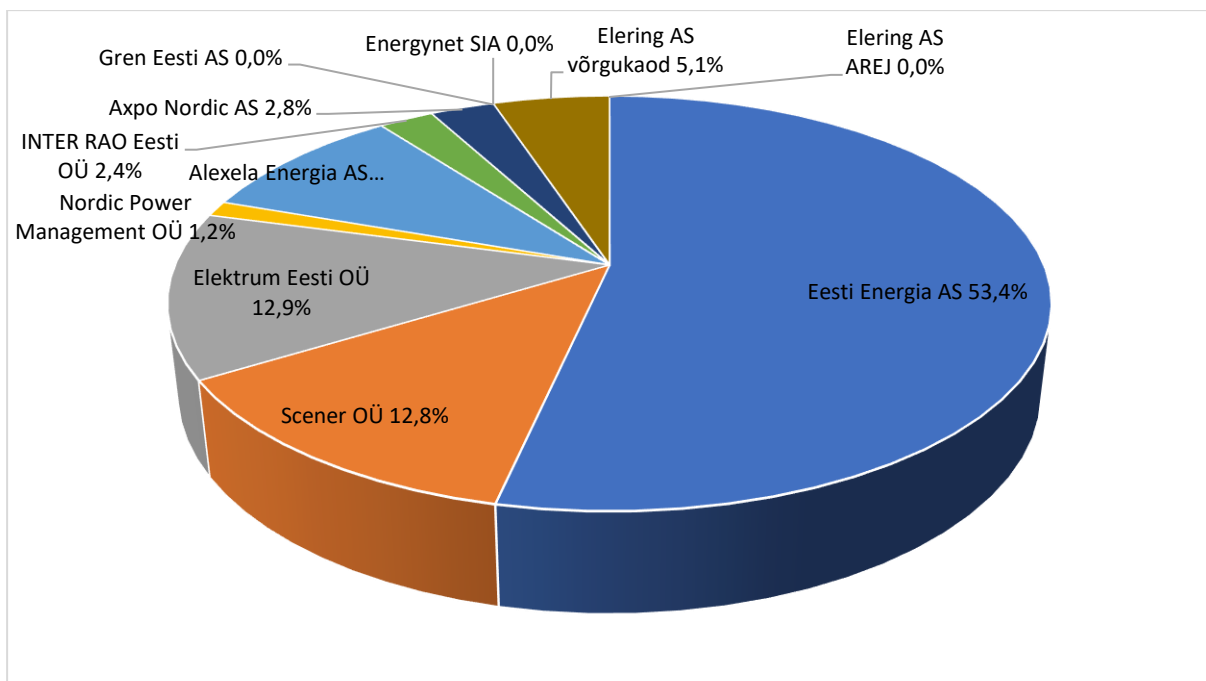
*Kasutatud on maksimaalset installeeritud võimsuse numbrit, mis ei arvesta õhutemperatuuridest tulenevaid piiranguid. Kolmanda liiniga tõusid 2021 aastal maksimaalne NTC EE->LV suunal 1447 MW-le ja LV->EE suunal 1259 MW-le.

Tabel 15. Turule antud võimsuste piirangud 2020. aastal

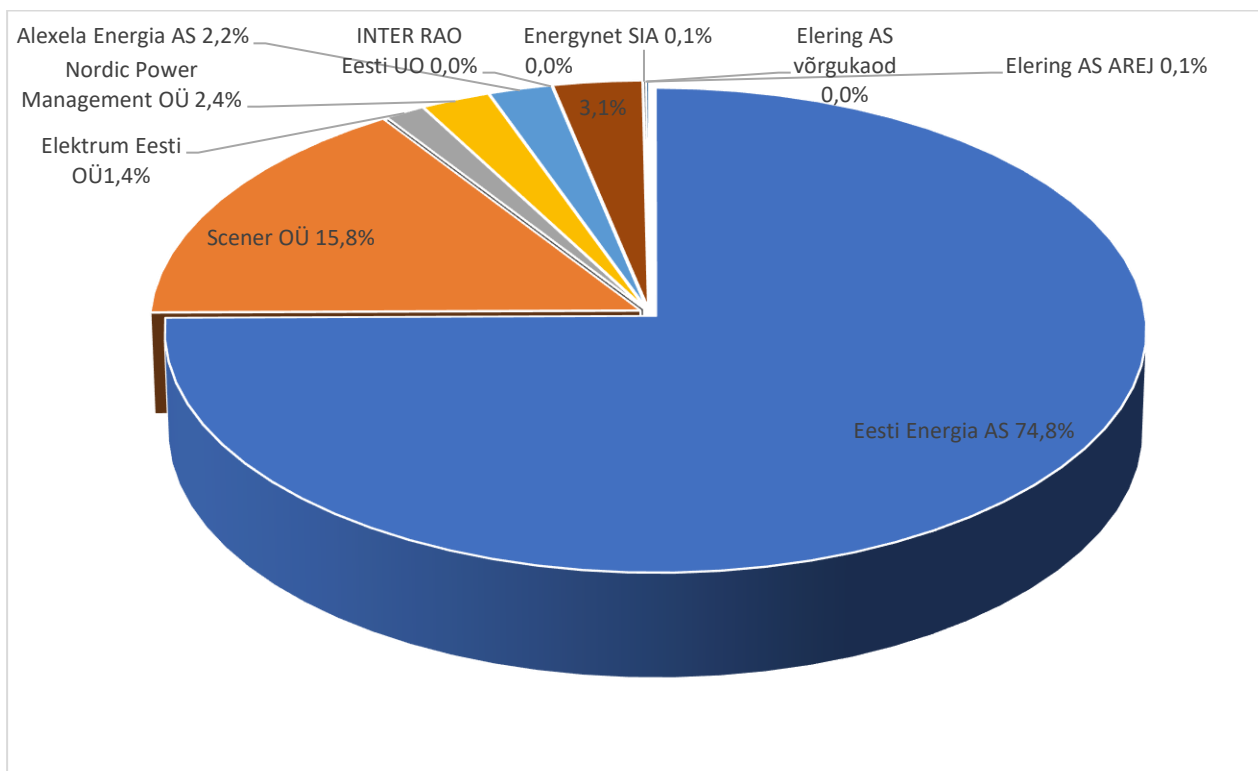
2020			
Suund	Elspoti turule antud keskmine võimsus (NTC D-1) MW	Maksimaalne installeeritud võimsus tuginedes Nord Pooli andmetele* MW	Keskmine ülekandevõimsuste piirangute ulatus päev-ette turu jaoks (Elspot)
EE->FI	961	1016	5,4%
FI->EE	982	1016	3,3%
EE->LV	848	1000	15,2%
LV->EE	776	879	11,7%

Elektribörsikorraldaja Nord Pool ja süsteemihaldur Elering AS veebilehtedel on avalikustatud tootmisandmete ja ülekandevõimsuste info (sh katkestused) ning andmed kõigi Nord Pool süsteemis olevate elektribörsi hinnapiirkondade kohta. Andmed on kergesti leitavad ja alla laetavad. Samuti tagab turu läbipaistvuse ühtne turukorraldus naaberriikidega.

2021. aastal lisandus Eesti turule uus bilansihaldur Energynet SIA ning seega oli Eestis 2021. aasta lõpu seisuga 9 bilansihaldurit. Lisaks on bilansihaldurina registreeritud ka Elering AS võrgukadude ostuks ja avarielektrijaama katsetustel elektri müügiks. Bilansihaldurite vahelist konkurentsi iseloomustavad joonis 8 ja joonis 9. Suurima turuosaga on tarbimisportfellide lõikes Eesti Energia AS 53,4%-ga. Tootmisportfellide lõikes omab samuti suurimat osa Eesti Energia AS 74,8%-ga.

Joonis 8. Turuosade jagunemine bilansihaldurite vahel tarbimise lõikes 2021. aastal

Joonis 9. Turuosade jagunemine bilansihaldurite lõikes tootmise alusel 2021. aastal

Konkurentsiamet on seisukohal, et konkurents on Eesti hulgiturul üldjoontes hea, turuosad on jagunenud nii tootmise kui tarbimise lõikes mitmete bilansihaldurite vahel. Mõningaks probleemiks on aga kujunenud elektrisüsteemis Eesti ja Soome vahelise ühenduse ülekoormatus, mis tähendab, et Eesti ja ülejäänud Baltikum saavad selle võrra vähem osa Põhjamaade madalamatest elektri hindadest.

Tabel 16. Hulgituru näitajad (Konkurentsiameti küsitlus)

Elektri hulgiturumäitajad	2020	2021
Elektrienergia tootmine GWh	4810	6312
Tarbimine (kadudega) GWh	8434	8966
Impordi maht GWh	7160	7464
Ekspordimaht GWh	3530	4832
Elektrienergiat tootvate kolme suurima tootja turuosa (CR3)	91	75,2
Elektritootjate HHI	3995	5875
Hulgiturumäitajal tegutsevate bilansihaldurite arv	8	9
Päevasisene kauplemine (ost/müük) GWh	195/149	190/194
Päev-ette kauplemine (ost/müük) GWh	7001/3316	7938/5281
Keskmine elektri börsihind €/MWh	33,68	86,73
Tootmiskogus energiaallikate kaupa GWh		
• mittetaastuvad energiaallikad	2525,84	3734,45
• taastuvad energiaallikad	2283,91	2577,60
• tuuleenergia	823,71	730,71
• hüdroenergia	27,38	24,80
• päikeseenergia	118,98	305,48
• gaasienergia	277,81	238,31
• koostootmisjaamad	1284,71	1518,84

2.2.2. Elektri jaeturg

2013. aastal avati Eestis täielikult elektriturg, mis tähendab, et kõik kehtiva võrgulepinguga tarbijad saavad endale valida meelepärase elektrimüüja. Jaeturul on suurima turuosaga ettevõtja Eesti Energia AS.

Tabel 17. Üldised andmed jaeturu kohta (Konkurentsiameti küsitlus)

Jaeturu näitajad (kodutarbijad)	2020	2021
Elektrienergia tarbimine GWh	1755	2196
Tarbijate arv	644 171	647 593
Registreeritud elektritarnijate arv	54	65
Aktiivsete elektritarnijate arv	24	25
Kolme suurima müüja turuosa mõõtmispunktide kaupa (%)	86	84
Jaemüüjate arv turuosaga > 5%	4	4
Jaemüüjate arv kellel kliente > 5%	3	3
Vahetuse määr %	1	12
HHI müügi osas	4484	4441
HHI mõõtmispunktide osas	5661	5136

Jaeturu näitajad (mitte kodutarbijad)	2020	2021
Elektrienergia tarbimine GWh	6000	6150
Tarbijate arv	93 483	99 229
Registreeritud elektritarnijate arv	54	65
Aktiivsete elektritarnijate arv	40	45
Kolme suurima müüja turuosa mõõtmispunktide kaupa	89	83
Jaemüüjate arv turuosaga > 5%	4	4
Jaemüüjate arv kellel kliente > 5%	2	4
Vahetuse määr %	10	39
HHI müügi osas	1991	1717
HHI mõõtmispunktide osas	6395	4487

Kui senini on elektri jaeturul kodutarbijate müüja vahetamise määr olnud 1-5%, siis 2021. aastal oli elektrimüüja vahetamise määr kodutarbijate puhul 12% ja äritarbijate puhul 39%, kogu jaeturu kohta kokku oli määr 15%. Tarbijate huvi elektrimüüjat vahetada tulenes sellest, et 2021. aasta teisest poolest hakkasid elektrihinnad tõusma väga kiiresti. 80% tarbijatest ostavad elektrit elektrimüüjaga sõlmitud lepingu alusel ja 20% tarbijatest kasutavad üldteenust ehk neil ei ole kehtivat elektrilepingut.

Elektrimüüja vahetus on Eestis lihtne ja teostub 1–2 kuu jooksul sõltuvalt uue lepingu sõlmimise kuupäevast, kuna müüja vahetus saab toimuda kalendrikuu vahetumisel. Samas on olnud rahulolematust müüjate poolel praeguse elektrimüüja vahetuse süsteemi osas, kus eelmist müüjat teavitatakse kliendi lahkumisest ja tekib nii-öelda tagasiostu võimalus enne, kui müüja vahetus ametlikult teostub. Vastav lähenemine võib viia praktikani, kus kliendile pakutakse mõistliku hinnalahendust ainult n-ö letialuse tagasivõitmise pakkumisega siis, kui klient on aktiivsem ja proovib müüjat vahetada. Samas pakutakse mitteaktiivsetele klientidele, kes sageli on ka mitteteadlikumad, oluliselt kallimaid hinnalahendusi. Selline lähenemine, kus hind ei sõltu mitte paketest vaid konkreetsele tarbijale tehtud pakkumisest, vähendab jaeturu läbipaistvust.

Konkurentsiamet viis elektrimüüjate seas läbi küsitluse, mille tulemusena selgus, et Eestis on ligikaudu 70 000 börsipaketiga tarbimislepingut, kus arvestus käib kuu keskmise börsihinna, mitte tunnipõhise börsihinna alusel. Konkurentsiamet soovitas elektrimüüjatel klientide teadlikkust suurendada ning juhul, kui klient seda soovib, võimaldada kliendil üleminekut tunnipõhisele hinnaarvestusele²⁵.

Võrdlusportaalid ja elektrienergia hind kodutarbijale

Edendamaks tarbijate võrdsemat kohtlemist turul ja teadlikkuse kasvu soovib Konkurentsiamet tarbijatel võrrelda erinevaid elektrihindasid võrdlusportaalide abil.

Elektrienergia hindu käsitlevad võrdlusportaalid <https://vordle.ee/et> ja <https://energiaturg.ee/>.

Kahjuks ei edasta kõik elektri ja gaasi müüjad oma hinnapakettide andmeid võrdlusportaalidele – Eesti Energia AS ja Eesti Gaas AS seda ei tee. Selleks, et elektri- ja gaasiturud saaksid toimida läbipaistavalt ja võrdsetel alustel, on amet soovitanud Eesti Energia AS-il ja Eesti Gaas AS-il avalikustada nii elektri- kui gaasipakettide hinnakirjad vähemalt ühes hinnavõrdlusportaalil ja teinud selles osas Eesti Energia AS-ile ja Eesti Gaas AS-ile ka avaliku pöördumise:

²⁵ Konkurentsiameti pressiteade: <https://www.konkurentsiamet.ee/et/uudised/konkurentsiamet-soovitab-elektrimuujatel-suurendada-klientide-teadlikkust-borsipaketi>

<https://www.konkurentsiamet.ee/et/uudised/konkurentsiamet-soovitab-eesi-energiat-ja-eesi-gaasil-hinnad-hinnavordlusportaalides>

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 5.juuni 2019 direktiivi (EL) 2019/944 kohaselt tagavad liikmesriigid, et vähemalt kodutarbijatel ja mikroettevõtjatel, kelle eeldatav aastane tarbimine on alla 100 000 kWh, on tasuta juurdepääs vähemalt ühele elektrienergia võrdlusvahendile. Direktiivi järgi peab vähemalt üks turul tegutsev hinnavõrdlusportaal kajastama kõikide turul tegutsevate müüjate pakkumisi. Direktiivi sätteid võeti siseriiklikku seadusandlusesse üle 2022. aasta märtsis, mille alusel tekkis Konkurentsiametil kohustus taotluse alusel võrdlusportaalide hinnata ja anda välja vastavaid usaldusmäärgiseid. Elektrimüüjatele tekkis kohustus edastada oma pakettide andmed usaldusmäärgisega võrdlusportaalile. 2022. juuliks ei ole Konkurentsiamet veel ühtegi usaldusmäärgist võrdlusportaalidele väljastanud, kuid ametile on esitatud üks taotlus usaldusmäärgise saamiseks. Kui aasta jooksul peale seaduse jõustumist ei õnnestu ühelegi võrdlemisvahendile usaldusmärke anda, siis peab rajama sõltumatu võrdlusvahendi süsteemihaldur Elering AS.

Tabel 18. Elektrienergia hind (koos võrgutasu ja muude komponentidega) jaotusteenuse tarbijale (kodu- ja äritarbija)

Hinnakomponendid	Ühik	Keskmine jaotusteenusetarbija (kodu- ja äritarbija)
Võrguteenus (keskmine jaotusteenuse hind)	€senti/kWh	3,09
Elektrienergia	€senti/kWh	8,92
Elektriaktsiis	€senti/kWh	0,1
Taastuenergia toetus	€senti/kWh	1,13
Kokku käibemaksuta		13,24
Käibemaks 20%	€senti/kWh	2,65
Keskmine hind koos käibemaksuga	€senti/kWh	15,89

Märkused: Elektrienergia aluseks on võetud Nord Pool Eesti hinnapiirkonna 2021. aasta keskmine hind + marginaal 0,270 €senti/kWh. Võrguteenus hinna aluseks on võetud keskmine jaotusteenuse hind. Elektriaktsiisiks on võetud 0,1 €sent/kWh, mis hakkas kehtima 01.05.2020.

Tabel 19. Elektrienergia hind (koos võrgutasu ja muude komponentidega) kodutarbijale 2021. aastal

Hinnakomponendid	Ühik	Tarbija
Võrguteenus (põhitariif)	€senti/kWh	5,12
Elektrienergia hind ilma võrguteenuseta	€senti/kWh	8,92
Elektriaktsiis	€senti/kWh	0,1
Taastuenergia toetus	€senti/kWh	1,13
Kokku käibemaksuta	€senti/kWh	15,27
Käibemaks 20%	€senti/kWh	3,05
Kodutarbija hind koos käibemaksuga	€senti/kWh	18,33

Märkused: Elektrienergia aluseks on võetud Nord Pool Eesti hinnapiirkonna 2021. aasta keskmine hind + marginaal 0,270 €senti/kWh. Võrguteenus hinna aluseks on võetud Elektrilevi OÜ hinnakiri pakett nimega „Võrk 1“. Elektriaktsiisiks on võetud 0,1 €sent/kWh, mis hakkas kehtima 01.05.2020.

Kui 2020. aastal oli lõpptarbija hind 11,99 €sent/kWh, mis oli viimaste aastate madalamad hind, siis 2021. aasta lõpptarbija keskmine hind 18,33 €sent/kWh oli aastate suurim. Kõige rohkem mõjutas lõpptarbija hinda elektrituru hinna kõrge tase 2021. aastal. 2021. aasta detsembris analüüsis Konkurentsiamet

elektrienergia hindasid, millega saab tutvuda Konkurentsiameti kodulehel <https://www.konkurentsiamet.ee/et/uudised/konkurentsiamet-analuusis-elektri-ja-gaasihindasid>.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et konkurentsiolukord on Eesti jaeturul rahuldav. Suurim elektrimüüja Eesti Energia omab küll üle 40% (2019. aastal ligi 50%) jaeturst. Äärmiselt oluline on ka müüja vahetuse sujuv protsess. Müüja vahetust on võimalik teha elektroonselt kõigest mõne minuti jooksul. Murekohaks on aga see, et mitte kõik elektrimüüjad ei ole oma pakettide infot avaldanud läbipaistvalt võrdlusportaalides. Lisaks on probleeme pikaajaliste fikseeritud lepingute pakkumistega klientidele. Kuna Eesti ja Soome vahele on tekkinud arvestatav ülekoormus, on see viinud olukorrani, kus Eesti kauplejate ligipääs Soome turul müüdavatele pikaajalistele finantsinstrumentidele, mis aitaks hinnariske maandada ja seega klientidele paremaid pikaajaseid fikseeritud hindu pakkuda, on oluliselt halvenenud. 2022. aasta lõpul peaksid aga Eesti ja Soome süsteemihaldurid vastavalt Konkurentsiameti ja Soome regulaatori otsusele tutvustama täiendavaid ülepiirilisi hinnariski maandusinstrumente, mis peaksid antud probleemi oluliselt leevendama. Jaeturu konkurentsiolukorda soodustava poole pealt võib aga välja tuua, et Eestis on elektri müük vaba, eraldi tegevusluba ei ole vaja. Sellisel lihtsustatud viisil elektrimüügi valdkonnas äri alustamine aitab samuti konkurentsile kaasa.

Tarbijakaitse ja vaidluste lahendamine

Konkurentsiamet on seisukohal, et elektritarbijad on hästi kaitstud ning turuosaliste kohustused täpselt sätestatud. Tarbijatele on kättesaadav piisav informatsioon lepingute tüüptingimuste ja müüja vahetamise õiguse kohta. Samuti on Konkurentsiametil piisavad võimalused turujärelevalve teostamiseks.

2.2.3. Tarbijatega sõlmitavad lepingud

Tarbijatega sõlmitavate lepingute valdkond on Konkurentsiameti hinnangul hästi reguleeritud ning tarbijate huvid on piisavalt kaitstud. Vastavalt elektrituruseadusele tuleb Konkurentsiametiga kooskõlastada võrguteenuse lepingu ning liitumislepingu ja üldteenuse tüüptingimused. Nimetatud tüüptingimuste kooskõlastamisel järgib amet lepingutingimuste proportsionaalsust, mille eesmärgiks on nii ettevõtja kui ka tarbija õiguste ja kohustuste tasakaal. Oluline kriteerium tüüptingimuste kooskõlastamisel on ka nende vastavus võlaõigusseadusele.

Täpsemalt saab tutvuda tarbijatega sõlmitud lepingute nõuetega (võrguleping ja elektrileping) eelnevate aastate aruannetes, sest need ei ole muutunud (<https://www.konkurentsiamet.ee/et/ametist-kontaktid/aruanded>).

2.2.4. Tarbijatele esitatav teave

Võrguettevõtjad on kohustatud avalikustama veebilehel:

- liitumistasu arvestamise põhimõtted;
- võrgutegevuse tõhusust, kvaliteeti ja tulukust kajastavad andmed;
- võrguteenuse tasud;
- võrguteenuse tüüptingimused;
- üldteenuse tüüptingimused.

Võrguteenuse tasud tuleb avalikustada vähemalt 90 päeva enne nende jõustumist. Lisaks veebileheküljele tuleb tasud avalikustada ka vähemalt ühes üleriigilise levikuga päevalehes. Võrguteenuse ja elektrienergia müügi tüüptingimused tuleb avalikustada vähemalt 30 päeva enne nende jõustumist.

Kõik elektrienergia müüjad on kohustatud esitama tarbijale elektrienergia eest üks kord kuus arve, kui ei ole kokku lepitud teisiti.

Müüja vahetamise korral esitab müüja tarbijale lõpparve hiljemalt kuue nädala jooksul pärast müügilepingu lõppemist. Kui pärast lõpparve esitamist tuvastatakse mõõtesüsteemi rike või esitatud andmete erinevus tegelikust tarbimisest, korrigeeritakse andmevahetusplatvormil tarbija mõõteandmeid ning müüja esitab tarbijale lõpparvet korrigeeriva arve. Arve esitamise eest lisatasu võtta ei tohi.

2.2.5. Tarbijaandmete juurdepääsu tagamine

Tarbijaandmete juurdepääs on tagatud läbi digitaalse keskkonna – andmevahetusplatvormi (Andmeladu), mille arendas välja süsteemihaldur Elering AS. Andmelao kaudu toimub elektriturul andmevahetus avatud tarnija vahetamiseks, mõõteandmete edastamiseks ning turuosalisele (tarbija, võrguettevõtja, müüja) seadusega pandud kohustuste täitmiseks ja talle antud õiguste tagamiseks. Andmelattu on koondatud kõik elektrienergia müügi ja võrguteenusega seotud lepingud ning elektritarbimise mõõteandmed.

2.2.6. Kaitsetute tarbijate määratlus ja elektrivarustuse katkestamine

Elektrivarustuse katkestamine on seaduses detailselt reguleeritud. Konkurentsiameti hinnangul on sotsiaalselt tundlike tarbijate kaitse võimalikul maksevõime halvenemisel piisavalt hästi tagatud. Võrguettevõtja võib katkestada tarbija võrguühenduse, kui tarbija on jätnud talle osutatud võrguteenuse, üldteenuse või elektrienergia tarne eest makstava rahasumma tasumata või kui tarbija on võrgulepingus ettenähtud kohustust oluliselt rikkunud muul viisil. Enne võrguühenduse katkestamist peab võrguettevõtja järgima seadusest tulenevaid nõudeid. Täpsemalt elektrienergia katkestamise võimaluste kohta saab lugeda eelnevatest aruannetest <https://www.konkurentsiamet.ee/et/ametist-kontaktid/aruanded>.

2.2.7. Üldteenuse regulatsioon

Üldteenus on mõeldud kodutarbijatele, korteriühistutele, korteriomanike ühisustele ja madalpingel kuni 63-amprise peakaitsme kaudu elektriühendust omavatele äritarbijatele (väiketarbijad) juhuks, kui nad ei vali endale elektrimüüjat. Üldteenus peab tagama tarbijatele hinna vastavuse turuhinnale ning välistama ebamõistlikult kõrge kasumi teenimise.

Üldteenus on võrguettevõtja või tema nimetatud müüja poolt kodu- või väiketarbijale elektrienergia müümine Konkurentsiameti poolt kooskõlastatud üldteenuse tüüptingimuste alusel. Üldteenuse hind kujuneb vastavalt turuhinnale ehk börsihinnale, millele üldteenuse osutaja võib lisada põhjendatud kulud ja mõistliku kasumi. Konkurentsiametil on kohustus kontrollida üldteenuse hinna põhjendatust. Müüja on kohustatud avaldama iga järgneva kuu üheksandaks kuupäevaks üldteenuse hinna moodustamise alused koos sinna juurde kuuluva arvestuskäiguga.

2021. aastal ostsid 80% elektrienergia tarbijatest elektrit lepingu alusel. Seega moodustasid üldteenuse tarbijad kõigest tarbijatest 20%. Kuigi reeglina on üldteenuse hind kallim kui vabaturul pakutavad teenused, siis on üldteenuse tarbijate protsent on olnud aastast aastasse enam-vähem samasugune.

2.2.8. Arukad arvestisüsteemid

Võrgueeskiri näeb ette nõuded mõõteseadmetele ning sätestab, et alates 01.01.2017 peavad kauglugemisseadmed olema kõigil tarbijatel (ka kodutarbijatel). Võrgueeskiri näeb veel ette, et alates 1. jaanuarist 2013 peab kauglugemisseade võimaldama andmesidevõrgu kaudu edastada võrguettevõtjale vähemalt üks kord ööpäevas igal kauplemisperioodil registreeritud mõõteandmeid ning tagama turuosalise ja võrguettevõtja kokkulepitud isiku juurdepääsu eelnimetatud mõõteandmetele. Kauglugemisseadmed on paigaldatud 99,7% kodutarbijatele.

Euroopa Komisjoni Määrus (EL) 2017/2195 näeb artikli 53 lõike 1 alusel ette, et bilansiselgitus läheb hiljemalt 2025. aastaks üle 15-minutilise ajaperioodile. See tingib ka turuhinna arvestuse ülemineku 1 tunniselt perioodilt 15-minutilisele. Pikemas perspektiivis tähendab see ka kauglugemisseadmete väljavahetamist või uuendamist 15-minutilisele ajavahemikule. Seadusandluse muudatused Elektrisüsteemi toimimise võrgueeskirja tehti selles osas 2021 aasta 12. mail ja jõustusid 15.05.2021. Sellega kehtestati nõue, et võrguettevõtjad peavad kõikides mõõtepunktides minema üle 15-minutilise kauglugemisele hiljemalt 1. jaanuariks 2031.

2.2.9. Vaidluste lahendamine

Konkurentsiametil on õigus saada turuosalistelt ning riigiasutustelt ja kohaliku omavalitsuse asutustelt andmeid ning siseneda kohapealseks kontrollimiseks turuosalise territooriumile, ruumidesse ja rajatistesse, tutvuda seal järelevalve teostamiseks vajalike dokumentide, muu teabe ja asjaoludega ning teha väljavõtteid, ärakirju ja koopiaid. Samuti on õigus kontrollida turgu valitseva tootja või müüja rakendatavat hinnakujundust. Regulaatoril on õigus sätestada tegevusloa tingimuste kaudu ettevõtjale arenduskohustus. Näiteks on õigus sätestada elektrivõrkude osas investeerimiskohustus, kui ettevõtja senine tegevus ei ole taganud tarbijatele nõuetekohast elektrivarustust.

Kõikidel turuosalistel on õigus pöörduda Konkurentsiameti kui kohtuvälise kaebuste lahendaja poole. Turuosalise tegevuse või tegevusetuse peale, mis on vastuolus elektrituruseaduse või selle alusel kehtestatud õigusaktidega, võib teine turuosaline esitada kirjaliku kaebuse Konkurentsiametile, kes vaatab kaebuse läbi ja teeb selle kohta otsuse 30 päeva jooksul alates kaebuse saamisest. Kui Konkurentsiamet taotleb kaebuse lahendamiseks vajalikku teavet, siis võib kaebuse lahendamise tähtaega pikendada kuni 60 päevani. Turuosalistel on õigus vaidlustada Konkurentsiameti otsus halduskohtus 30 päeva jooksul alates selle kättesaamisest.

2021. aastal pöördusid tarbijad Konkurentsiameti poole 63 korral (nii kaebused kui ka järelepärimised), et tuvastada elektriettevõtja tegevuse kõrvalekaldumisi seadusest või saada muud elektrituruga seotud informatsiooni. Tarbijate pöördumisi põhjustasid probleemid liitumisel (nii tingimused kui ka hind) ning kõrged elektrienergiahinnad.

2.2.10. Tarbijakaitse arvnäitajad

Tabel 20. Tarbijakaitse arvnäitajad (*Elering AS-i ja Konkurentsiameti küsitlus*)

Tarbijate näitajad (elektri kodutarbijad)	2020	2021
Elektri kodutarbijate arv	644 171	647 593
Üldteenust kasutatavate kodutarbijate arv	151 086	147 949
Üldteenuse kogus (MWh/aasta)	537 350	178 139
Tegelik tööpäevade arv arve esitamise ja ühenduse katkestamise vahel, arve maksmata jätmise korral	44	40
Kodumajapidamise lõpptarbijate katkestamiste arv arve maksmata jätmise tõttu	2356	2309

2.3. Elektri varustuskindlus

2.3.1. Varustuskindlus ja varustuskindluse norm

Varustuskindluse tagamise all mõeldakse olukorda kus süsteemi vajadused on kaetud, see tähendab, et süsteemi koormusvajadus ja reservide vajadus on kaetud süsteemi tootmise ja impordi võimekusega vastavalt varustuskindluse normi nõuetele. Varustuskindluse tagatust hinnatakse ühe aasta arvestuses. Siinjuures on varustuskindluse tagatuse definitsioonis toimunud võrreldes varasemate aastatega muudatus, tulenevalt 2019. aastal kehtima hakanud Euroopa Parlamendi ja Nõukogu Määrusest 2019/943, mille artikkel 25 kehtestab nõude, et reservvõimsuse mehhanismide kohaldamiseks peab liikmesriik eelnevalt olema kehtestanud varustuskindluse normi kui indikaatori. Ainult antud normis toodud taseme rikkumise ohu korral on võimalik kohaldada täiendavaid võimsusmehhanisme. Varustuskindluse norm peab lähtuma määruse artikli 23 lõikes 6 sätestatud üleeuroopalisest ühtsest meetodikast.

Varustuskindluse norm

Varustuskindluse norm on varustuskindluse indikaator, mille ülesanne on defineerida, kui palju võimalike tarbimise piirangutega tunde (ei tähenda tarbimise täismahus piiramist vaid näiteks tundi, kus on vajadust piirata tarbimist kasvõi mõne protsendi võrra) ja mis mahus aasta peale summaarselt on riigile sotsiaalmajanduslikult mõistlik, tekitamata saamata jäänud energia tõttu ühiskonnale ja majandusele liigselt kulusid. Vastava indikaatori leidmiseks on vaja teostada analüüs, mida 2019. aasta Euroopa siseturu määruse artikli 23 lõike 6 meetodika⁴ sätestab.

Vastavalt 2019. aasta määruse artiklile 25 koosneb varustuskindluse norm komponentidest nagu „eeldatavasti mittetarnitav energia“ (*expected energy not served* ehk EENS) ja „eeldatav võimsuse puudujääk“ (*loss of load expectation* ehk LOLE) ning normi arvutamise aluseks on saamata jäänud energia hind (*value of lost load* ehk VOLL) ja uue turule siseneja kulu (*cost of new entry* ehk CONE).

VOLL-i ja CONE väärtused tuleb uuesti arvutada iga viie aasta tagant, mis tingib seega ka varustuskindluse normi ülevaatuse viie aastase intervalliga.

VOLL-i leidmiseks on vaja määrata hinnad, mida erinevad sektorid (tööstus-, teenindav ja erasektor) peavad enda saamata jäänud elektrienergia väärtuseks. Saamata jäänud elektrienergia väärtus on põhimõtteliselt kahju, mis tekib ühe MWh elektrienergia andmata jäämisega või maksimaalne hind, mida tarbijad oleksid valmis maksma MWh eest, et katkestust ära hoida.

CONE väärtuse määramine käib samuti artikli 23 lõike 6 meetodikas sätestatud lähenemisega. Eleringi Varustuskindluse aruanne 2020 annab ülevaate CONE leidmisel standardtehnoloogia nõuetest järgnevalt:

- Ei tohi olla subsideeritud ega olla riigi poolt toetatav ühelgi moel.
- Peab olema standardne lahendus, mis tähendab, et erinevatel projektiarendustel ei tohiks olla suuri tehnilisi ega majanduslikke erinevusi rajamise asukoha suhtes. Tootmisviis on töökindel ning selle kohta on teada püsi- ja muutuvkulud. Tehnoloogia efektiivsus ja kasumlikkus ei tohiks olla sõltuv üksuse võimsusest.
- Tootmistehnoloogia lisamisega ei minda vastuollu kliimaeesmärkide saavutamiseks tehtud otsustega.

CONE ja VOLL-i väärtuste alusel leitakse sotsiaalmajanduslikult optimaalne piirangutundide arv vastavalt valemile:

$$LOLE_{\text{norm}}(h) = \frac{CONE \text{ (EUR/MW)}}{VOLL \text{ (EUR/MWh)}}$$

Määratud normaal LOLE ja sellest tuleneva EENS-i väärtuse vastu hinnatakse kõiki edaspidiseid elektrisüsteemi piisavuse analüüse ja parameetreid.

VOLL määratakse Euroopa siseturu määruse alusel riikliku reguleeriva asutuse otsusega (Eestis Konkurentsiamet) vastavalt määruse artiklile 11, tuginedes artikli 23 lõike 6 metoodikale. Vastavalt Konkurentsiameti 03.07.2020 otsusele nr 7-26/2020-007²⁶ on saamata jäänud energia hinnaks Eesti territooriumil 7287 €/MWh

Tulenevalt 2019. aasta siseturu määruse lähenemise ülevõtmisest, teostati ka Eestis 2019. aasta lõpul / 2020 aasta alguses Elering AS-i tellimusel ja koostöös Konkurentsiameti ning Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumiga analüüs, et leida Eestile väliskonsultandi abiga ühiskonna seisukohast optimaalne varustuskindluse taseme norm. Analüüsi tulemusena esitas Konkurentsiamet vastavalt määruse artikli 25 lõikele 2 Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumile varustuskindluse normi ettepaneku, mille ministeerium edastas Vabariigi Valitsusele kinnitamiseks. 15.05.2021 kinnitatud muudatustega Elektrisüsteemi toimimise võrgueeskirja, sätestati Eestis varustuskindluse normiks 9 tundi aastas ning varustuskindluse tagamiseks tehtud tarbimise juhtimise ja muude toimingute tulemusena eelduslikult tarnimata jääv elektrienergia maksimaalseks lubatavaks koguseks 4,5 gigavatt-tundi aastas.

Oluline on märkida, et olukord, kus varustuskindlus ei ole kaetud 100% või ka vastavalt normis toodud madalamale tasemele, ei tähenda automaatselt süsteemi kustumist, vaid süsteemi tarbimise piiramist vajalikus mahus. Süsteemi kustumine võib tekkida suure varustuskindluse puudujäägi korral ning halbade asjaolude kokkulangemisel, mis on väga äärmuslik olukord, mille risk on väike. Süsteemi tarbimise piiramist üle 50% kogutarbimisest peetakse vastavalt määrusele (EL) 2017/1485 samuti süsteemi kustumiseks.

Kui peaks selguma Euroopa iga-aastase tõenäosusliku süsteemi piisavuse analüüsi alusel (ERAA analüüs, European Resource Adequacy Assessment; varem Mid-Term Adequacy Forecast ehk MAF), et tegelik olukord on kehvem kui 9 tundi, siis peab liikmesriik esiteks eemaldama võimalikud turutõrked, mis võivad takistada turupõhist võimsuste lisandumist. Juhul kui turutõrgete eemaldamine ei paranda varustuskindluse prognoosi, siis peab välja kuulutama võimsusmehhanismi, mis on sisuliselt riigiabi elektritootjatele, et nad pakuksid vajalikus mahus võimsust. Loa võimsusmehhanismi välja kuulutamiseks annab liikmesriigile Euroopa Komisjon.

2.3.2. Eesti varustuskindlus Euroopa tõenäosusliku 10 aastase süsteemi piisavuse analüüsi vaatest

Euroopa süsteemihaldurite koostööorganisatsioon ENTSO-E koostab igal aastal üleeuroopalise elektrisüsteemi võimekuse analüüsi ERAA, mis põhineb Euroopa regulaatorite koostööorganisatsiooni ACER-i kinnitatud metoodikal vastavalt Regulatsioonile (EU) 2019/943, artiklile 23. Analüüsi aluseks on Euroopa süsteemioperaatorite esitatavad andmed iga riigi tootmisvõimsuste, tarbimise ning ülekandevõimsuste kohta ja kogutud andmeid sisaldav üleeuroopaline turu modelleerimise andmebaas (PEMMDB). Aruanne teostatakse 10-aastase vaatega ja 2021 tehtud analüüs oli kuni 2030. aastani. Tulemustena näidatakse kõigi Euroopa riikide elektrisüsteemi võimekuse indikaatoreid (võimalik katkestustundide arv LOLE ja võimalik puudujääv energia EENS) aastatel 2025 ja 2030. Nimetatud aastate analüüsides võetakse andmete aluseks kõigi Euroopa Liidu riikide esitatavad riiklikud energia- ja kliimakavad.

ERAA 202127 vaatab eelnimetatud aastaid 2025 ja 2030 mitme erineva stsenaariumi põhjal:

1. 2025. aasta tavaolukorras ehk praegune parim teadmine. Selles stsenaariumis on arvestatud kõikide Euroopa TSO-de parimate teadmistega süsteemi võimekuse sisendandmete kohta.

²⁶ https://www.konkurentsiamet.ee/sites/default/files/saamata_jaanud_energia_hind_0.pdf

²⁷ <https://www.entsoe.eu/outlooks/eraa/2021.html>

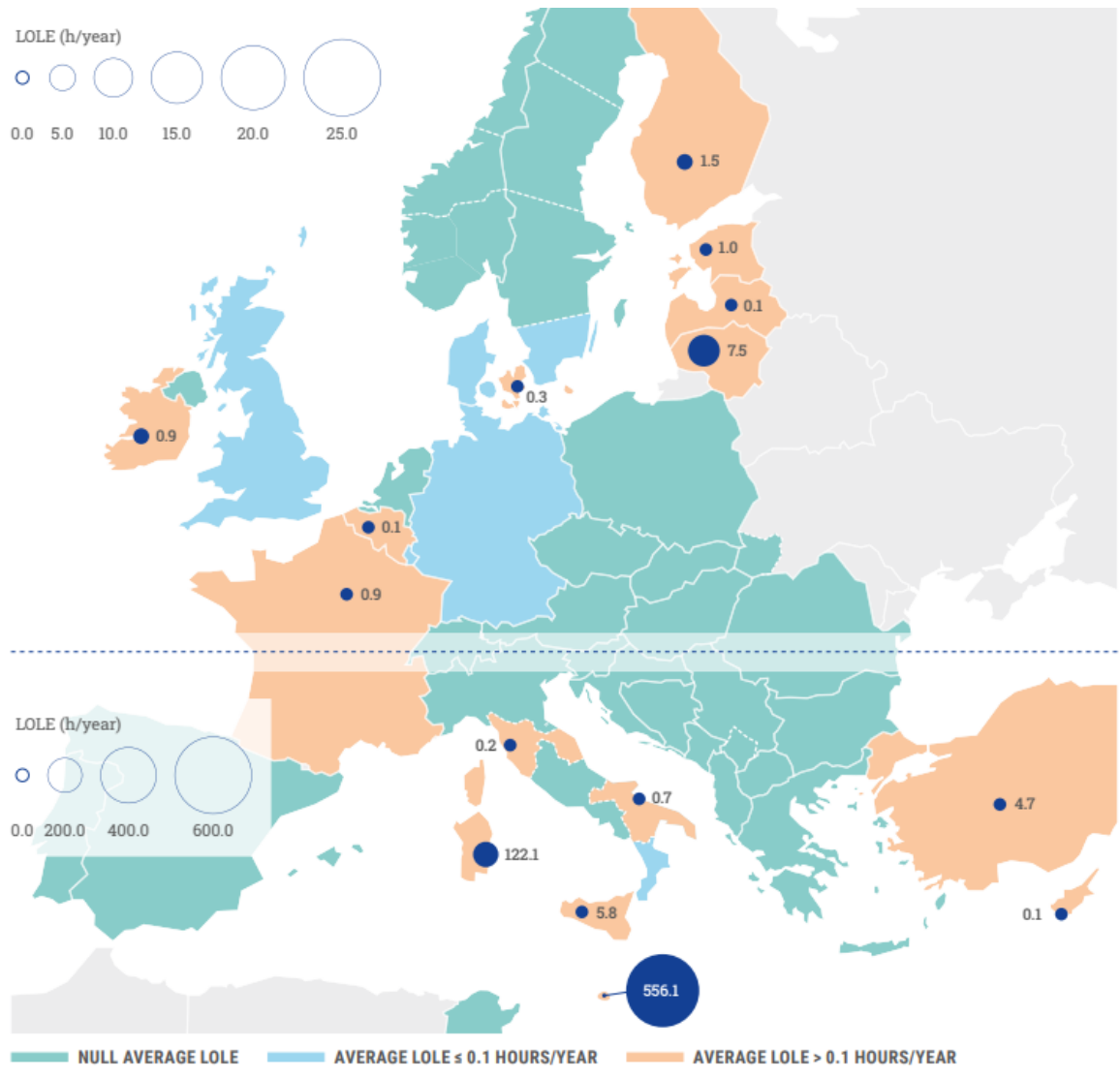
- Andmed tuginevad peamiselt NECP (National Energy and Climate Plans) eesmärkidele ning teistele samaväärsetele teekaartidele, mis erinevatel riikidel on välja töötatud 2025. aasta kohta;
2025. aasta, mil on oodatust väiksem soojuselektrijaamade võimsus. Tundlikkuse analüüs ERAA 2021 tulemustele hõlmab endas TSO-de stsenaariumeid, kus valitud aastatel on parima teadmisega võrreldes vähem soojuselektrijaamu. Põhjus võib olla see, et planeeritavaid ja/või ehitusel olevad võimsuseid ei saada õigeaks ajaks valmis või ei realiseeru need üldse. Teiseks, olemasolevad jaamad peavad sulguma oodatust varem, kuna ei suuda enam turul konkureerida ja jäävad kahjumisse;
  2025. aasta majandusliku jätkusuutlikkuse analüüsi põhjal leitud muutustega KOOS praegu teadaolevate võimsusmehhanismidega;
  2025. aasta majandusliku jätkusuutlikkuse analüüsi põhjal leitud muutustega ILMA praegu teadaolevate võimsusmehhanismideta;
  2030. aasta tavaolukorras ehk praegune parim teadmine. Andmed tuginevad peamiselt NECP eesmärkidele ning teistele samaväärsetele teekaartidele, mis erinevatel riikidel on välja töötatud 2030. aasta kohta;
  2030. aasta, mil on oodatust väiksem soojuselektrijaamade võimsus (tundlikkusanalüüsina). Tundlikkuse analüüs ERAA 2021 tulemustest hõlmab endas TSO-de tõenäolisi stsenaariumeid, kus valitud aastatel on oodatust vähem soojuselektrijaamu.

Tabel 21. ERAA 2021 analüüsi tulemused (ENTSO-E ERAA analüüs)

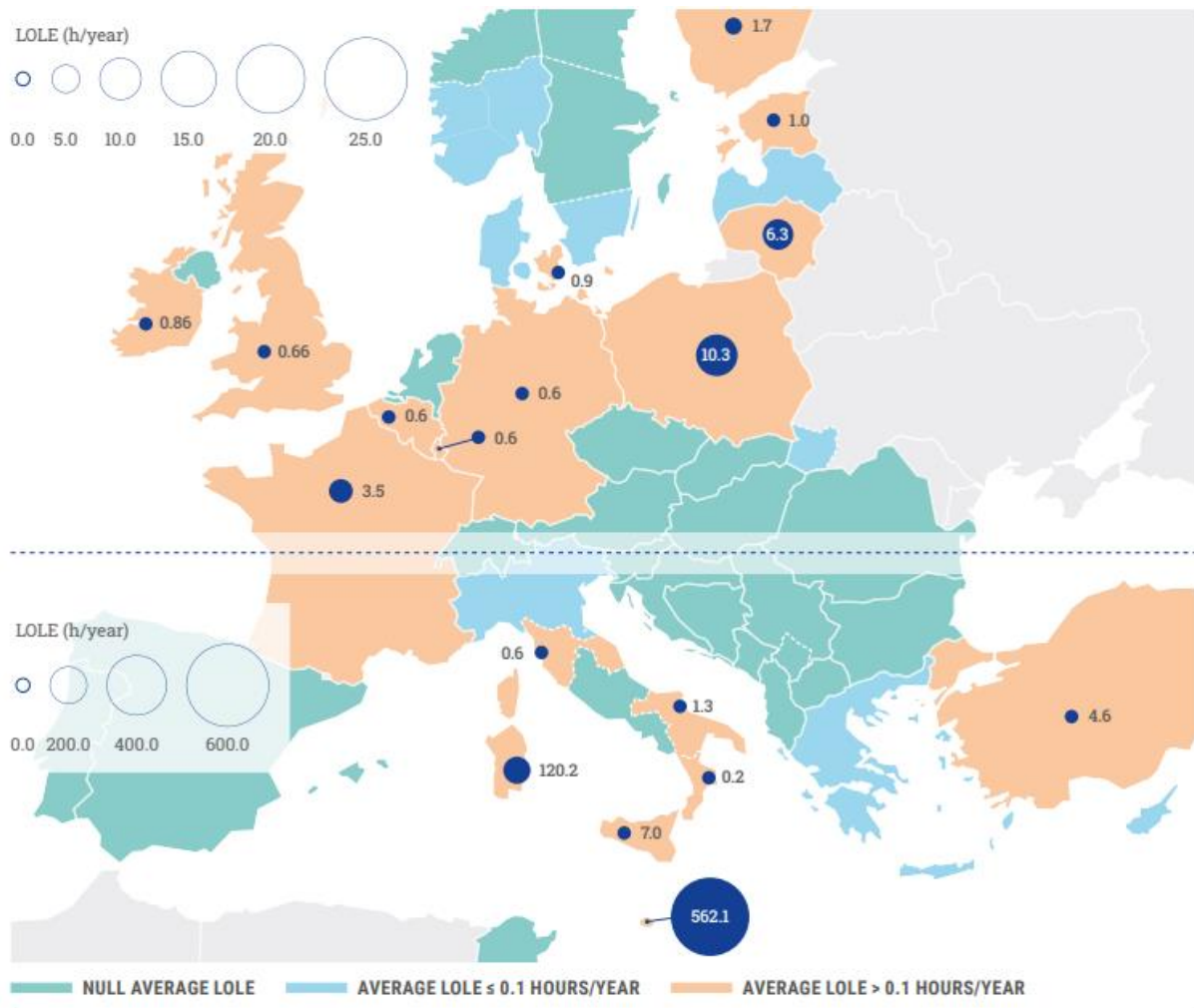
Stsenaarium	LOLE väärtus Eestile	EENS Eestile väärtus	Võrdlus varustuskindluse standardiga	riikliku
2025 tavaststsenaarium	1,0 h	0,3 GWh	1,0<9,0; tagatud	varustuskindlus
2025 madala soojuselektrijaamade tasemega stsenaarium	1,0 h	0,2 GWh	1,0<9,0; tagatud	varustuskindlus
2025 majandusliku jätkusuutlikkuse stsenaarium koos olemasolevate võimsusmehhanismidega	0,6 h	0,1 GWh	0,6<9,0; tagatud	varustuskindlus
2025 majandusliku jätkusuutlikkuse stsenaarium ilma võimsusmehhanismidega	0,5 h	0,2 GWh	0,5<9,0; tagatud	varustuskindlus
2030 tavaststsenaarium	<=0,1 h	0,0 GWh	0,1<9,0; tagatud	varustuskindlus
2030 madala soojuselektrijaamade tasemega stsenaarium	1,2 h	0,2 GWh	1,2< 9,0; tagatud	varustuskindlus

Seega vastavalt ERAA analüüsile on Eestis varustuskindlus tagatud kuni 2030. aastani.

Täpsemalt on ERAA analüüsi tulemused Euroopa osas näidatud ka alljärgnevatel joonistel 10–13.

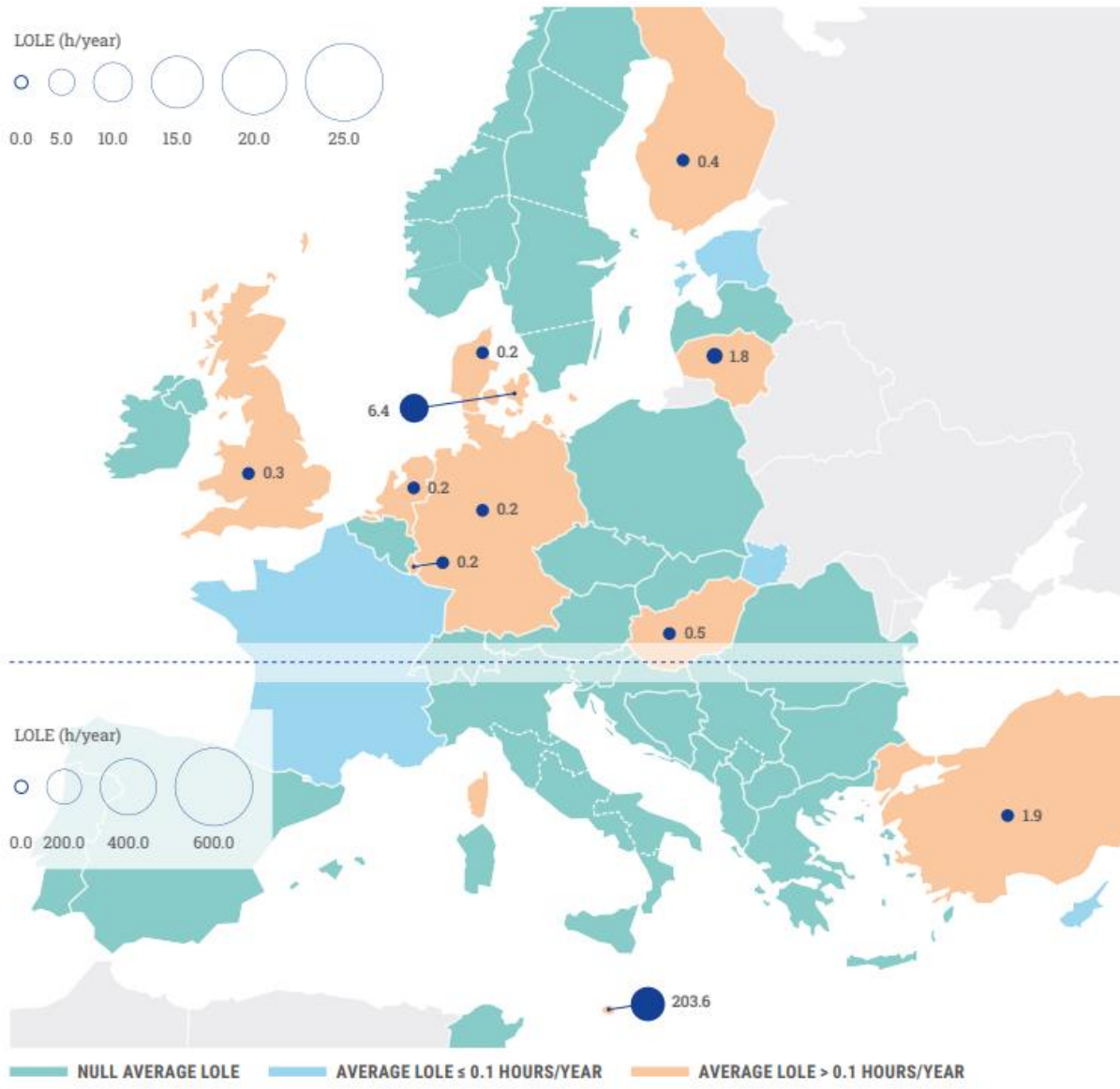

Joonis 10. 2025 tavastsenaarium

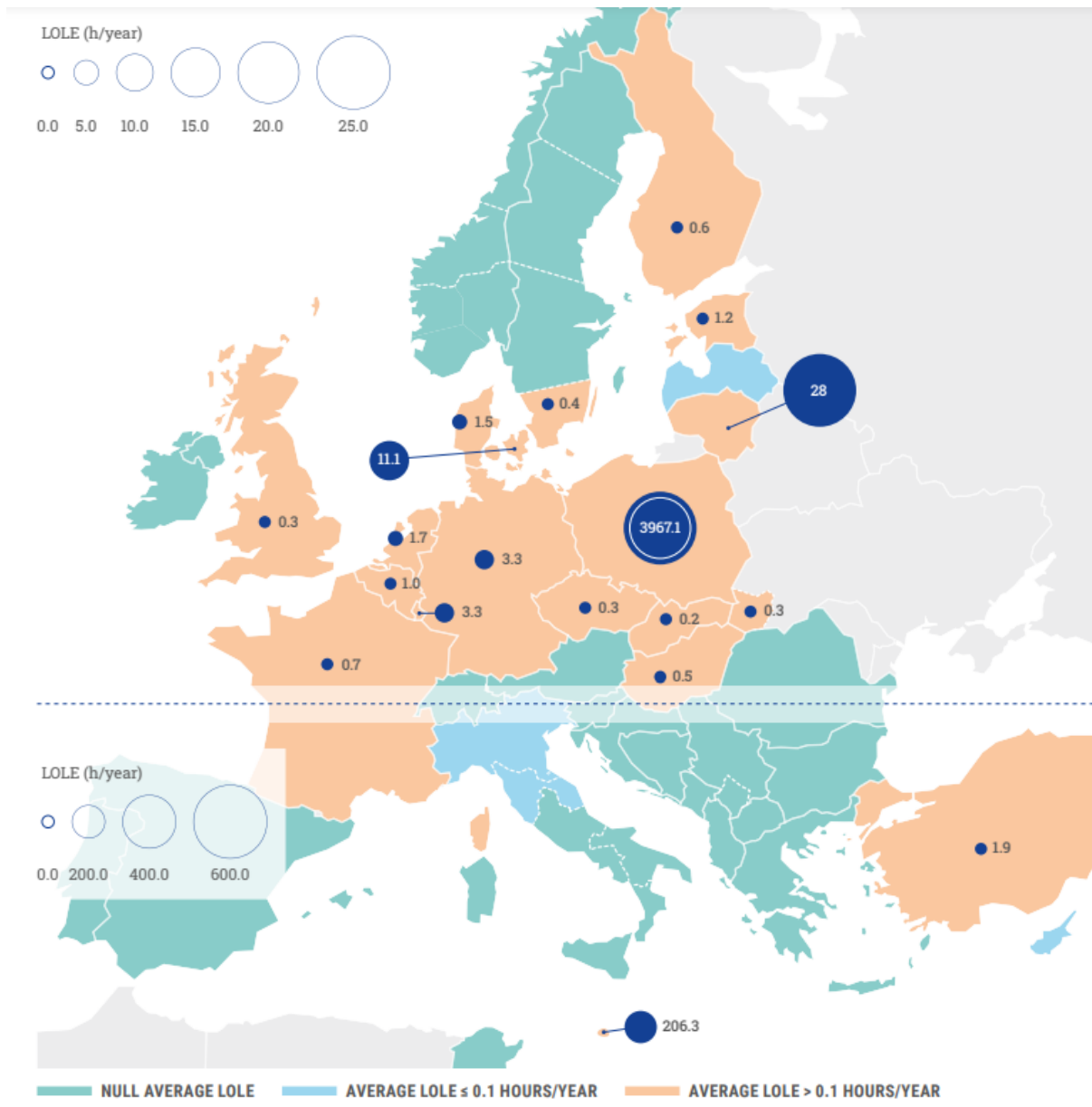

Joonis 11. 2025 vähendatud soojuselektrijaamade tasemega stsenaarium

Vähendatud soojuselektrijaamade stsenaariumi puhul näeme küllaltki suuri muutusi Poola olukorras, põhjuseks, et 2021 aasta plaanide järgi sulgeb Poola 2025. aastaks 4,2 GW söejaamu ja 1 GW pruunsöe jaamu.

Joonis 12. 2030 tavastsenaarium

Joonis 13. 2030 vähendatud soojuselektrijaamade tasemega stsenaarium

2030. aasta vähendatud soojuselektrijaamade stsenaariumil joonisel 13 näeme suuremaid muudatusi võrreldes tavastsenaariumiga Leedu ja Poola osas, vähemal määral ka Taani ja Saksamaa osas. Põhjuseks järgmised jaamade planeeritud sulgemised

- Saksamaal – sulgetakse ligikaudu 9,5 GW gaasi-, söe- ja õlijaamu
- Soomes – sulgetakse 900 MW söe- ja gaasijaamu
- Poolas – sulgetakse 500 MW söejaamu

2030 tavastsenaariumi osas on paljudes riikides näidatud olukorra leevenemist võrreldes 2025. aasta seisuga. Selle põhjuseks on planeeritavad suuremahulised tuuleparkide arendused. Ka Balti piirkonda on arvestatud meretuuleparkide lisandumine.

2.3.3. Eesti varustuskindlus süsteemi piisavuse vaatest

Eesti elekter on ajalooliselt toodetud peamiselt põlevkivist, Eesti Energia AS Narva Elektriijaamadest (EJ). Arvestades, et Balti EJ 1 plokk käivitus 1959 ning Eesti EJ saavutas projekteeritud võimsuse aastal 1973, on Narva EJ-d olnud juba üle 45 aasta ühed põhilised energiatootjad Baltikumi piirkonnas. Eesti on

harjunud olukorraga, kus tootmisvõimsusi on oluliselt rohkem kui tarbimisnõudlust. Alates Leedu Ignalina tuumaelektrijaama sulgemisest 2009. aastast on Eesti olnud Baltikumi piirkonna põhiline energiaga varustaja ning elektrit eksportiv energiasüsteem. Oluline on mõista, et selline olukord on lähiaastatel drastiliselt muutumas. Eesti elektritootmine põlevkivist on väga CO₂ intensiivne, kuigi osaliselt on võetud kasutusele puiduhakke põletamine ning lisaks aidatakse nendes ära utiliseerida põlevkiviõli tootmises tekkinud jääkgaase. Võttes arvesse ülikõrgeid elektri- ja gaasihindasid, Vene elektri kadumist Soome-Balti riikide regioonist, siis praegu on Narva Elektrijaamad igati konkurentsivõimelised tootmaks ka põlevkivist elektrit, vaatamata kõrgetele CO₂ kvoodi hindadele.

Tootmisvõimsused ja juurdekasv

Eleringi 2021. aasta varustuskindluse aruande kohaselt on tootjatelt saadud andmete alusel suurimad muudatused tootmisvõimsustes võrreldes 2020 aastaga järgnevad.

- Installeeritud päikeseenergia kasv on olnud 128 MW pealt (1. jaanuar 2020) 335 MW peale (oktoober 2021). See oli tõenäoliselt tingitud soodsatest toetustest, mida sai taotleda ning üldisest tehnoloogia odavnemisest ja kogemuse tekkimisest. Kui arvestada päikeseeparke, mis on valmis ehitatud, kuid võrguga ühendamata, oleks kokku 465 MW. Vaata lisa 2 päikeseelektrijaamade jaotumist maakonniti.
- 21. mail anti teada, et Enefit Poweri Balti elektrijaama kaheteistkümnes plokk suleti lõplikult. Ploki võimsus oli 130 MW.
- Eesti Energia strategiadokumendi kohaselt lõpetatakse põlevkivist elektritootmine 2030. aastaks, seda kütust asendab biomass ja uttegaas. Uttegaasist lõpetatakse elektritootmine ära 2035. aastaks ja selleks ajaks on püstitatud ka eesmärk, et elektritootmine on süsinikuneutraalne.

Tabel 22. Eesti tootmisvõimsused 2021. aasta seisuga (Elering²⁸)

Elektrijaam	Installeeritud netovõimsus MW
Eesti Elektrijaam	866
Balti Elektrijaam	192
Auvere Elektrijaam	272
Iru Elektrijaam	94
Kiisa avarieelektrijaam	250
Koostootmisjaamad	351,8
Hüdroenergia	4,1
Tuuleelektrijaamad	310,3
Päikeseelektrijaamad	335,2
Kokku	2365,1

Laiemas kontekstis on Eestis probleem elektrienergia tootmisvõimsuste piisavusega. Uusi tootmisvõimsusi tuleb turule vähe ja väikeses mahus, samas põlevkivi tootmisvõimsused on plaanis pikas perspektiivis sulgeda.

²⁸ <https://elering.ee/sites/default/files/2021-12/Varustuskindlus%202021%20lk.pdf> Lisa 2.

Majanduse konkurentsivõime seisukohalt on üldiselt eelistatavam lähenemine, kui uute tootmisvõimsuste rajamine toimub vabaturu tingimustes ja võimalikult väikese riigipoolse sekkumisega. Samas kimbutavad Euroopa elektriturge mitmed turutõrked, mis on viinud olukorrani, kus varustuskindluse tagamiseks on uute elektritootmisvõimsuste rajamine ainult turupõhiselt seatud kahtluse alla mitmes liikmesriigis ja kasutatakse palju ka reservvõimsust erinevate võimsusmehhanismide näol.

Konkurentsiameti kokkuvõttev hinnang Eesti varustuskindlusele aastani 2035

- **Tänasele parimale teadmisele tuginedes on Eesti elektrisüsteemi piisavus järgneval kümnendil tagatud.**
- Elektrisüsteemi piisavust hinnatakse Eestis varustuskindluse normi alusel ning tõenäosuslikul meetodil, vastavalt Euroopa elektri siseturu määrusele. Tõenäosusliku meetodi toetamiseks on kasutusel ka deterministlik meetod, mille osas on Eering andnud täpsema ülevaate oma 2021. aasta varustuskindluse analüüsis²⁹.
- Praegu näeb varustuskindluse normi ettepanek ette aasta peale kuni 9 tundi, kus võib tekkida vajadus tarbimist väikeses ulatuses piirata.
- Tõenäosuslik Euroopa süsteemipiisavuse analüüs ERAA, mis analüüsib riikide süsteemipiisavust varustuskindluse normi elementide raames (eeldatavasti mittetarnitav energia ja eeldatav võimsuse puudujääk katkestustundidena) aasta kohta, ei näe Eestile kuni 2030. aastani ette suuri varustuskindluse probleeme. Katkestustundide arv jääb tugevalt alla varustuskindluse normi ettepanekus sätestatud arvule. Seega ei ole praeguse seisuga vajadust rajada täiendavaid võimsusmehhanisme.
- Uusi tootmisvõimsusi on ette näha taastuenergia poolelt (päike ja tuul). Lisaks muutuvad tuleviku energiasüsteemis aina olulisemaks tarbimise paindlikkus ja tarbimise juhtimise võimalused, mis samuti saavad anda suure panuse varustuskindluse tagamisse.
- **Eesti varustuskindlus on tagatud välisühendustega kuni aastani 2030.**
- Praegu näitavad analüüsid, et strateegilise reservi loomise vajadust majanduslikust vaatenurgast kuni aastani 2030 ei ole. Starteegilist reservi saab luua alles siis, kui analüüsid näitavad ohtu riikliku varustuskindluse normi rikkumisele. Konkreetne varustuskindluse norm Eestile vajab aga veel Vabariigi Valitsuse kinnitust.
- Samas on täiendavalt varustuskindluse normile süsteemihalduri poolt toodud välja ka vajadus tagada, et Eestis **oleks kindla võimsuse³⁰ kogus 1000 MW-i. Vastav võimsus on tagatud kuni 2030. aastani.**
- **Olukord peale 2030. aastat näitab kergeid puudujääke süsteemipiisavusele.** Siiski enim täpsemate järelduste tegemist ja edasiste sammude planeerimist selles osas, tuleb ära oodata 2022. aasta Euroopa ressursside piisavuse hinnangu analüüs, mis põhineb Euroopa määruse (EL) 2019/943 (edaspidi ka Euroopa siseturu määruse) artiklil 23 ja näitab olukorda peale 2030 aastat.
- Riik, kui Eesti Energia omanik, on seadnud Eesti Energiale ootuseks, et nad peavad tagama 2026. aasta lõpuni Eesti-sisese juhitava elektritootmisvõimekuse vähemalt 1000 MW sõltumata veetasemest Narva jões ja veehoidlas, ja korraliste hoolduste ja remontide teostamiseks või avariide kõrvaldamiseks vajaliku perioodi ajal. Sealjuures peab Eesti Energia säilitama külmas

²⁹ <https://elering.ee/sites/default/files/2021-12/Varustuskindlus%202021%20lk.pdf>

³⁰ Eleringi 2020 varustuskindluse analüüsi põhjal on see võimsus, mille olemasoluga saab süsteemihaldur arvestada. Ei pea tingimata olema juhitav võimsus, aga juhitamatut võimsust saab arvestada selle hulka mahus, mida üheaegsustegur (näitab mahtu mis on juhitamatust võimsusest ajalooliselt alati kättesaadav) võimaldab. Praegu on tuuleenergia puhul olnud Eestis ka tunde, kui tuuleenergia on täies mahus kättesaamatu, ehk üheaegsustegur on veel null.

reservis 1. novembrist 28. veebruarini võimsusi vähemalt 900 MW ja 1. märtsist kuni 31. oktoobrini vähemalt 600 MW³¹.

Edasised sammud:

- Iga viie aasta järel varustuskindluse normi ülevaatus;
- Euroopa tõenäosusliku ressursside piisavuse hinnangu analüüsi tulemuste jälgimine iga-aastaselt. 2022 läbi viidav analüüs on esimene, mis järgib Euroopa siseturu määruse artiklis 23 sätestatud lähenemise põhimõtteid ning annab ülevaate mis toimub peale 2030. aastat;
- Ohu tekkimisel varustuskindluse normile, peab teostama turutõrgete spetsiifilise analüüsi, mis on eelduseks, et saaks hakata arutama võimalust vajadusel kehtestada koostöös Euroopa Komisjoniga võimsusmehhanism. Eesti puhul on võimsusmehhanismiks tõenäoliselt strateegiline reserv.

---

³¹ <https://s3.documentcloud.org/documents/22259669/omaniku-ootused-eesi-energia-as-le.pdf>

3. Maagaasi turg

2021. aastal oli maagaasi hinnatõus üheks energiahindade šoki põhjuseks ning seda süvendas veelgi Venemaa sõda Ukraina vastu. Mitmel korral maagaasitarneid EL liikmesriikidesse vähendatud. Lisaks on nõue tasuda gaasitarnete eest rublades vastuolus Euroopa Liidus seatud sanktsioonidega Venemaa vastu, mistõttu on mitmetes liikmesriikides paiknevatele ettevõtetele Vene gaasi müük peatunud. Gaasi tarbimine on Eestis aastatega langenud ning seoses kalli hinnaga võib ennustada jätkuvat tarbimise langust ning üleminekut alternatiivsetele energia allikatele.

3.1. Maagaasivõrgu regulatsioon

2021. aasta peamiseks väljakutseks maagaasivõrgu regulatsiooni osas oli regionaalse ühise tariifitsooni avanemine FINESTLAT-i piirkonnas (hõlmab Soomet, Eestit ja Lätit) alates 01.01.2020. 2021 aastal jätkus töö selle nimel, et liita ühise tariifitsooniga ka Leedu. Olulisimad tähised sel teel.

- Balticconnector'i valmimine 2019. aasta lõpus ja osaline käiku minek 2020 aastal.
- 2021 Paldiski ja Puiatu kompressorjaamade valmimine, mis suurendasid Balticconnectorile antavat võimsust.
- 2020 Soome, Eesti ja Läti (FINESTLAT) ühise tariifitsooni avamine.
- 2020 Eesti-Läti ühise bilansipiirkonna avanemine.
- 2021. aasta lõpus ühendati Balti gaasisüsteem ülejäänud Euroopaga läbi Leedu-Poola gaasiühenduse GIPL. Projektiga loodi täiendav tarnekanal varustuskindluse suurendamiseks. Valminud torustik anti turule kasutamiseks 2022. aasta keskel.
- Ühine Balti-Soome tariifitsoon koos Leeduga on plaanis käiku saada 2023 oktoobrist.

3.1.1. Tehniline funktsioneerimine

Eesti maagaasi ülekandevõrk koosneb käesolevaga 977,4 km gaasitorustikust, 4 gaasimõõtejaamast, kus toimub ülekandevõrku siseneva gaasi koguste mõõtmine ja gaasi kvaliteedi määramine, 37 gaasijaotusjaamast (GJJ), kus toimub ülekandevõrgust väljuva gaasi rõhu redutseerimine, koguste mõõtmine, lõhnastamine ja kokkulepitud tarbimisrežiimi tagamine ning 1 gaasireguleerjaamast (Kiili GRJ), mis võimaldab ülekandevõrgu osasid juhtida erinevatel tööühikutel. Samuti toimub Kiili GRJ-is Balticconnector'i süsteemi torustikust väljuva gaasikoguse mõõtmine, kuid Kiili GRJ ei liigitu otseselt gaasimõõtejaama alla. Paldiski gaasimõõtejaam võimaldab Eesti poolel Balticconnectorit läbiva gaasi kogust kahesuunaliselt mõõta. TSO-de vahelise koostöö kokkuleppe alusel hakatakse gaasikoguseid mõõtma Soome poolel Inkoo gaasimõõtejaamas ja Eesti poolel Paldiski gaasimõõtejaamas vaheldumisi. Aprillis 2021 anti kasutuselevõtu nõusolek ka uuele Puiatu kompressorjaamale ja juunis 2021 Paldiski kompressorjaamale, mis võimaldasid Balticconnector'i suurema võimsusega kasutusele võtu. Eesti gaasi ülekandevõrku kujutab joonis 14.

Joonis 14. Eesti gaasi ülekandevõrk aastal 2020 (ENTSO-G)

Eesti gaasisüsteem on osa regionaalsest gaasisüsteemist ning on otseselt ühendatud Venemaa, Läti ja Soome gaasisüsteemidega ning kaudselt Leedu gaasisüsteemiga, läbi GIPL-i nüüd ka Kesk-Euroopa gaasisüsteemiga. Lisaks sellele oli Eesti ülekandevõrk ka transiitkoridoriks Läti ja Soome vahel ning mõningal määral ka Venemaa ja Läti vahel. Eesti süsteem on ühendatud Venemaaga läbi Narva ja Värskä ühenduspunktide. Alates 2019. aastast ei ole Narva ühendus enam kommertskasutuses ning antud punkti on võimalik kasutada vaid süsteemihaldurite omavahelise tehnilise gaasivarustuse tagamisel torustikul paiknevate gaasijaamade toite tagamiseks. Eesti ja Läti vaheliseks ühenduspunktiks on Karksi ning Eesti ja Soome ühendus on teostatud läbi Balticconnectori ühenduse (alates 2020). Lisaks mainitud ühendustele on Eestil veel kaks ühenduspunkti naaberriikidega, Korneti (Lätiga) ja Misso (Venemaaga), mida kasutatakse gaasi transportimisel Venemaa ja Läti vahel läbi paralleelkorustike (Ibroška-Inšukalns ja Pihkva-Riia). Ühtlasi toimus läbi nende 2021. aastal ka Misso piirkonna varustus gaasiga. Misso, Korneti ja Karksi punktid paiknevad ühise gaasitsooni sees, seega Misso ja Korneti punkti sisendvõimsus on üle kantud virtuaalsele Luhamaa punktile, mis on sisendühisesse gaasitsooni. 2022. aasta alguses puhkenud Ukraina sõda on lõpetanud Venemaa gaasitarne Eestisse. Eesti gaasisüsteemi sisend-väljundpunktide tehnilisi andmeid kajastab tabel 23.

Tabel 23. Ühenduspunktide tehniline läbilaskevõime (ENTSO-G, Elering AS, GET Baltic)

Ühenduspunkt	Suund	Tehniline läbilaskevõime GWh/päev	Läbilaskevõime tavatingimustel GWh/päev
Narva ühendus	RU->EE	31,5	0
Värskä GMJ	RU->EE	42	0
Luhamaa ühendus	RU->EE	178,5	0
	EE->RU	105	0
Karksi GMJ	LV->EE	73,5	73,5
	EE->LV	105	73,5
Balticconnector ¹	EE->FI	81,2	56,8
	FI->EE	67,2	38,9

¹Balticconnector võimsus anti 01.2020 turule piiratud võimsusega, võimsuse muutusest informeeritakse turuosalisi operatiivselt

Eesti süsteemi gaasibilanssi aastatel 2018–2021 kajastab tabel 24. Tänu Balticconnector ühenduse valmimisele 2020. aastal on Eesti gaasisüsteemis lisandunud gaasi eksportimine.

Tabel 24. Eesti gaasibilanss, GWh (Elering AS)

	2018	2019	2020	2021
Ülekandevõrku sisenenud gaas kokku	20 395,55	23 988,51	12 977,92	11 371,20
Ülekandevõrku piiripunktides sisenenud gaas (ilma transiidita)	5 241,04	4 808,34	12 977,92	11 371,20
Karksi GMJ	1 123,66	2449,88	10 100,65	10 525,57
Värskas GMJ	3 713,89	2357,4	2 876,22	776,37
Narva GMJ	402,39	0	0	0
Misso GMJ	1,09	1,06	1,05	1,24
Balticconnector			0	68,03
Ülekandevõrgust väljunud gaas kokku	20 379,76	23 967,71	12 961,99	11 359,98
Sisemaine ülekandeteenus	5 216,4	4 773,22	4 480,13	5 074,56
Kaod ülekandevõrgus	12,38	12,62	6,14	13,81
Eksport			8 481,22	6 276,94
Karksi GMJ			10,46	3,11
Balticconnector			8 470,76	6 273,83

Tabel 25 kajastab täpsemalt piiripunktide gaasivooge 2021. aasta kuude lõikes, kus negatiivne väärtus näitab gaasikoguse väljumist süsteemist ja positiivne väärtus sisenemist süsteemi. Tabelist järeldub, et Balticconnector ühendus on 2021. aasta jooksul valdavalt toimunud gaasi eksportiva ühendusena, välja arvatud märts, aprill ja detsember, kus Balticconnector ühenduse kaudu imporditi kokku 67,82 GWh (antud mahtu tabelis 25 ei kajastata). Lisaks Balticconnectorile toimis aasta jooksul mahus 3,11 GWh eksportiva ühendusena ka Karksi. Tabelis 25 kajastab Karksi ühenduse gaasivoo kogumaht sõlme sisenevat voogu ehk nii kohalikku tarbimist kui ka läbi Balticconnector eksporti Soome. 2022. aastal on gaasisüsteemi olukord oluliselt muutunud.

Tabel 25. Gaasivood piiripunktides 2021. aasta kuude lõikes, GWh (Elering AS)

Periood	Balticconnector	Karksi GMJ	Värskas GMJ
Jaanuar	-932,83	1588,58	36,60
Veebruar	-807,35	1466,16	93,67
Märts	-834,12	1381,37	16,12
Aprill	-889,93	1163,47	129,55
Mai	-162,30	350,52	89,46
Juuni	-300,02	457,53	21,55
Juuli	-158,59	6,12	314,63
August	-394,15	565,48	38,51
September	-357,34	606,27	26,23
Oktoober	-340,48	645,29	19,19
November	-686,61	1143,74	3,75
Detsember	-414,26	1147,62	0
Kokku	-6277,99	10522,16	789,27

3.1.2. Gaasivõrgu kasutamise ja liitumise hinnad

Kuni 01.01.2020 kehtisid kaubapõhised ülekande väljundhinnad. Sisendhinda Eestis ei rakendatud. Lisaks oli kehtestatud transiidihind Luhamaa-Korneti gaasivoole (RU – EE – LV).

Seoses Komisjoni määruse (EL) 2017/460, millega kehtestatakse võrgueeskiri gaasi ülekandetasude ühtlustatud ülesehituse põhimõtete kohta, rakendamisega Eestis, muutusid oluliselt ja olemuslikult ülekandeteenuste hinnad.

2019. aastal koostas ja kehtestas Konkurentsiamet esmakordselt eraldi gaasi ülekandevõrgu võrguteenuste hindade arvutamise meetodika³². Varasemalt kasutati ühte meetodikat nii ülekandevõrgu kui ka jaotusvõrgu hindade arvutamiseks.

Uue meetodika alusel 2019. aastal kooskõlastatud gaasi ülekandevõrgu võrguteenuste hindade kohaselt hakkavad alates 2020. aastast kehtima süsteemisese võrgukasutuse ning süsteemidevahelise võrgukasutuse sisend- ja väljundhinnad.

Vastavalt määruses kehtestatud korrale, viidi 2019. aastal ka läbi turuosaliste konsultatsioon ning konsultatsioonidokument esitati analüüsimiseks ACER-ile. ACER tegi oma analüüsis mitmeid ettepanekuid hinnakonsultatsiooni paremaks läbiviimiseks tulevikus.

Konkurentsiameti 30.09.2019 otsusega nr 7-3/2019-054 kooskõlastati esmakordselt Eestis eraldi võimsuspõhised sisendhinnad ja väljundhinnad³³ ning võimsustoodete kordajad.

Uue meetodika ja selle alusel kooskõlastatud ülekandevõrgu hindade olulisimad märksõnad on:

- Euroopa Komisjoni määruse (EL) 2017/460 järgi koosmõjus maagaasiseadusega rakendatakse Eestis hinnalaega reguleerimiskorda (*price cap regime*), mille puhul regulaator kooskõlastab fikseeritud suurusega ülekandehinnad;
- Eestis rakendatakse eraldiseisvat postmark lähtehinnametoodikat ülekandehindade arvestamisel;

³² <https://www.konkurentsiamet.ee/et/elekter-maagaas/maagaas/hindade-kooskolastamine>

³³ <https://www.konkurentsiamet.ee/et/elekter-maagaas/maagaas/kooskolastatud-hinnad>

- sisendhinnad ühtlustatakse naaberriikidega (Läti ja Soome) kohandamise teel, mille aluseks on võrdlusuuringu kohaselt leitud Euroopa Liidu liikmesriikide keskmine sisendhind, millele on lisatud veamarginaal;
- FINESTLAT-i turupiirkonna riikide vahelised ühenduspunktid lähtehindade arvutamisel kaotatakse;
- eeldatavad süsteemihaldurite vahelised kompensatsioonid (ITC) minimiseeritakse iga koostöös osaleva riigi väljundtariifide kaudu.

FINESTLAT-i turukorraldus tagab tarbijatele piirkonna sisenditel madalaima pakutava gaasihinna turule pääsu kõigis kolmes osalevas riigis ilma täiendavate kuludeta riikidevahelistes ühenduspunktides. Tuleviku väljakutseks on leida Leedut rahuldav sisendtulude jaotus, mis võimaldaks nelja riigi ühise turu tekkimise.

Liitumine nii ülekandevõrguga kui ka jaotusvõrguga toimub maagaasiseaduse alusel kulupõhiselt. Võrguettevõtjal on õigus võtta võrguga liitujalt põhjendatud liitumistasu. Liitumistasu arvutamisel lähtutakse sellest, et oleks tagatud konkreetseks liitumiseks vajalike põhjendatud kulutuste katmine, muu hulgas:

- investeeringud, sealhulgas mõõtesüsteemi väljaehitamine;
- keskkonnanõuete täitmine;
- kvaliteedi- ja ohutusnõuete täitmine.

Liitumistasu suuruse arvutab võrguettevõtja, lähtudes liitumistasu arvestamise metoodikast, mis on kooskõlastatud Konkurentsiametiga.

Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2009/73/EÜ artikli 41 paragrahvi 1 punktide s ja n kohaselt peab reguleeriv asutus jälgima sätestatud juurdepääsutingimusi gaasihoidlatele, torujuhtmes hoitavale gaasile (*linepack*) ja muudele abiteenustele.

Eestis gaasihoidlad puuduvad, torujuhtmes hoitavat gaasi ei kasutata kommertseesmärkidel ning puuduvad ka muud süsteemihalduri poolt osutatavad abiteenused.

Tulenevalt ülekandesüsteemi väiksusest, peab Konkurentsiamet olukorda, kus torujuhtmes hoitavat gaasi ei kasutata kommertseesmärkidel ning puuduvad ka muud süsteemihalduri poolt osutatavad abiteenused, põhjendatuks.

FINESTLAT-i ühise tariifitsooni puhul on tegemist Euroopa gaasituru mõistes ainulaadse süsteemiga EL-is, kus kolme riigi vahel toimub kauba (gaasi) vaba liikumine ilma igasuguste piiranguteta. Konkurentsiameti hinnangul on rakendatud postmargi süsteem ennast 2020. aasta jooksul igati õigustanud, sest ei ole vahet, millisest allikast gaas on pärit – tarbija saab seda tarbida võrdse võrguteenuse hinnaga, tagades nii regionaalselt võrdsemad võimalused tarbijatele.

3.1.3. Bilansivastutus

Maagaasiseadusest tulenevalt on bilansihaldur turuosaline, kes on sõlminud süsteemihalduriga bilansi tagamiseks bilansilepingu. Seega turuosaline on ise bilansihaldur juhul, kui ta ei ole delegeerinud lepingus bilansivastutust müüjal või teisele bilansihaldurile. Kodutarbija bilansihaldur on müüja.

Igal turuosalisel on üks avatud tarnija. Võrguettevõtjal peab võrguteenuse osutamisel kasutatud gaasi ostmiseks olema üks avatud tarnija võrgu piiripunktide arvestuses. Tarbijal ja tootjal on üks avatud tarnija mõõtepunkti kohta.

Elering AS vastutab süsteemihaldurina Eesti gaasisüsteemi bilansi tagamise ja bilansihaldurite bilansside selgitamise eest. Bilansihalduri ja süsteemihalduri vahelist avatud tarne lepingut nimetatakse bilansilepinguks, mille tüüptingimused on avalikud ja samad kõikidele bilansihalduritele. Bilansiteenus, mida selle lepingu alusel osutatakse, sisaldab bilansihalduse korda ning bilansigaasi ostu ja müügi

tingimusi. Süsteemihaldur töötab välja ja kooskõlastab Konkurentsiametiga bilansilepingu tüüptingimused ja bilansigaasi hinna määramise meetoodika.

2019. aastal koostati Eesti ja Läti süsteemihaldurite poolt ja kooskõlastati (Konkurentsiameti 30.09.2019 otsusega nr 7-10/2019-007³⁴) mõlema riigi regulaatorite poolt 2020. aastal käivitatud ühise Eesti-Läti bilansitsooni reeglistik ja bilansilepingu tüüptingimused. Ühised tüüptingimused kehtestavad ka ühise bilansigaasi hinna ja tasakaalustamise hüvitise määramise meetoodika.

2020. aasta algusest kehtima hakanud bilansigaasi hinna meetoodika kirjeldab antud ühise bilansilepingu tüüptingimuste peatükk 8.

Bilansigaasi müügi piirhind (MSP) gaasipäeval D võrdub järgmistest hindadest väiksemaga:

- madalaim hind mis tahes peamiste toodete müügil, kus süsteemihaldur osales asjaomastel kauplemisplatvormidel gaasipäeval D;
- peamiste toodete kõigi kauplemistehingute kaalutud keskmine hind asjaomastel kauplemisplatvormidel gaasipäeval D, korrutatuna MSP-stiimuliga;

Bilansigaasi ostu piirhind (MBP) gaasipäeval D võrdub järgmistest hindadest suurimaga:

- kõrgeim hind mis tahes peamiste toodete ostul, kus süsteemihaldur osales asjaomastel kauplemisplatvormidel gaasipäeval D;
- peamiste toodete kõigi kauplemistehingute kaalutud keskmine hind asjaomastel kauplemisplatvormidel gaasipäeval D, korrutatuna MBP-stiimuliga.

MSP-stiimul võib olla vahemikus 0,9 ja 0,95 ning MBP-stiimul vahemikus 1,05 ja 1,1. Süsteemihaldur avaldab oma kodulehel MBP- ja MSP-stiimulid järgmise aasta kohta iga aasta 1. novembriks. Kusjuures süsteemihaldur võib stiimuleid aasta jooksul uuesti korrigeerida, teatades sellest vähemalt kolm kalendripäeva ette. Alates 01.07.2020 on MBP-stiimul 1,1 ja MSP-stiimul 0,9.

Vastavalt ühise gaasitsooni tüüptingimustele ning eesmärgiga tagada süsteemihaldurite finantsneutraalsus, rakendus 2020. aastast eraldi komponendina tasakaalustamise hüvitis gaasipäeva kohta. Tasakaalustamise hüvitised määratakse kindlaks, võttes arvesse võimalikke alljärgnevaid tulusid ja kulusid:

- süsteemihalduri kulusid ja tulusid, mis tulenevad päeva eabilansi tasudest
- süsteemihalduri kulusid ja tulusid, mis tulenevad tasakaalustamistoimingutest
- süsteemihalduri halduskulusid, mis tulenevad tasakaalustamistoimingutest
- süsteemihalduri muid kulusid ja tulusid, mis on seotud süsteemihalduri tehtavate tasakaalustamistoimingutega

Tasakaalustamise hüvitis omistatakse võrgukasutajale vastavalt võrgukasutaja portfelligist väljunud vooludele (sh sisemaine tarbimine, piiriülesest väljunud ja virtuaalses kauplemispunktis müüdud kogused).

Ühise bilansitsooni eeliseks on bilansihalduri eabilansi arvestamine piirkonna, mitte riigi põhiselt, mis peaks mõlemas riigis tegutsevale bilansihaldurile andma bilansihoidmise kulude kokkuhoidu. Bilansigaasi hinnad on leitavad veebilehelt <https://dashboard.elering.ee/et/gas-balance/prices>.

---

³⁴ <https://www.konkurentsiamet.ee/et/elekter-maagaas/maagaas/tuupingimused#Bilanss>

3.1.4. Piiriülene võimsuste jaotus ja ülekoormuse juhtimine

2019. aastal kehtisid Konkurentsiameti 17.05.2018 otsusega nr 7-10/2018-015 kooskõlastatud ülepiiriliste ülekandeteenuse tüüptingimused³⁵, mis reguleerisid sisend-väljundpunktides võimsuse kasutamise ning piiriülesele taristule juurdepääsu tingimusi kolmandatele isikutele. See dokument reguleeris ka ülekandevõimsuse jaotamise meetodikat ja lepingulise ning füüsilise ülekoormuse juhtimise meetodikat Eesti ülekandesüsteemis.

Seoses ühise Eesti-Läti gaasitsooni loomisega alates 01.01.2020, valmistasid Eesti ja Läti süsteemihaldurid ette Eesti-Läti ühised võrgulepingu tüüptingimused, mis reguleerivad võimsuse kasutamise ning piiriülesele taristule juurdepääsu tingimusi kolmandatele isikutele, ülekandevõimsuse jaotamise meetodikat ja lepingulise ning füüsilise ülekoormuse juhtimise meetodikat Eesti-Läti gaasitsoonis.

Konkurentsiamet kooskõlastas ühised võrgulepingu tüüptingimused 30.09.2019 otsusega nr 7-10/2019-007. Need tüüptingimused kooskõlastas ka Läti energiaregulaator. 2020. aastal tekkis Eesti-Läti gaasitsooni käivitamisel vajadus täiendada neid ühiseid võrgulepingu tüüptingimusi. Eesti ja Läti süsteemihaldurite täienduste ettepanek kooskõlastati Konkurentsiameti 23.04.2020 otsusega 7-10/2020-001. Täiendused kooskõlastas ka Läti energiaturu regulaator.

Balticconnectori võimsuste jaotamise mehhanismi leppisid kokku Eesti ja Soome süsteemihaldurid ja kiitsid heaks vastavalt Eesti ja Soome energiaregulaatorid. Vastava kokkuleppe ja otsuste alusel kasutatakse Balticconnectoril päev-ette ja päevasiseseid kaudse (*implicit*) võimsuse jaotamise tooteid, vähemalt kuni 2022 aastani. Vastav otsus vaadatakse Soome reguleeriva asutuse poolt üle iga-aastaselt ja Konkurentsiameti poolt vastavalt vajadusele (kui turuolukord seda nõuab).

Kui Soome liitub Eesti-Läti bilansitsooniga (tõenäoline 2024), muutub Balticconnector tsooni siseseks ühenduseks.

Sisend- ja väljundvõimsuste reserveerimine Soome, Venemaa ja Leeduga toimub ühise bilansitsooni IT-platvorm kaudu, mida haldavad Eesti ja Läti süsteemihaldurid (Elering AS ja Conexus Baltic Grid) või gaasibörsil GET Baltic³⁶ kaubeldes, kus võimsus jaotatakse kaudsetel oksjonitel kasutades FCFS (*first come first served*) põhimõtet.

Kui Balticconnectori puhul on kasutusel ainult kaudne jaotamine, siis Eesti-Läti gaasitsooni teistes ühenduspunktides (Värskä, Luhamaa-Korneti, Kiemenai) pakutakse kaudse jaotuse päev-ette ning päevasisesele toodetele lisaks ka tavapäraseid (*explicit*) aasta, kvartali ja kuu võimsustooteid. Nende puhul rakendatakse FCFS³⁷ jaotuse põhimõtet.

Lepingulise ülekoormuse puhul kasutatakse järgmisi meetmeid:

- lepingulise võimsuse loovutamine;
- pikaajaline UIOLI³⁸ põhimõttele vastav mehhanism;
- ülemärkimis- ja tagasiostuskeem.

³⁵ <https://www.konkurentsiamet.ee/et/elekter-maagaas/maagaas/tuupthingimused#%C3%BClekandeteenus>

³⁶ <https://www.getbaltic.com/en/market-data/implicit-capacity-allocation/>

³⁷ FCFS-põhimõte (*first come first served*) ehk saabumise järjekorras teenindamise põhimõte on võimsuse jaotamise meetod, mille puhul jaotatakse võimsust esmalt nendele võrgu kasutajatele, kes on taotlenud võimsuse reserveerimist varem.

³⁸ UIOLI-põhimõte (*use it or lose it*) on ülekandesüsteemi sellise võimsuse ümberjaotamise kord, mille puhul reserveeritud aga kasutamata võimsus tehakse kättesaadavaks neile, kes soovivad seda kasutada.

Füüsilise ülekoormuse puhul piiratakse eelnevalt katkestatavat võimsust ning seejärel kindlat võimsust, kusjuures esmajärjekorras piiratakse lühema teenusena müüdud ülekandevõimsust (st viimasena piiratakse üheaastase teenuse võimsust).

Ülekandevõimsust piiratakse sama teenust omavate võrgu kasutajate suhtes proportsionaalselt. Võrguettevõtja teavitab võrgu kasutajat ülekandevõimsuse piiramisest kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis esimesel võimalusel.

3.1.5. Euroopa Liidu võrgueeskirjade rakendamine

Euroopa Liidu võrgueeskirju ei kohaldata liikmesriikide vaheliste ühenduspunktide suhtes, kui mõnele asjaomasele liikmesriigile on lubatud erand direktiivi 2009/73/EÜ artikli 49 alusel.

Direktiivi 2009/73/EÜ artikkel 49 (1) selgitab, et Eesti, Läti ja/või Soome omavad erandit, kuni mis tahes kõnealustest liikmesriikidest on otseselt ühendatud muu liikmesriigi kui Eesti, Läti, Leedu ja Soome ühendatud võrku.

Konkurentsiameti 30.09.2019 otsusega nr 7-10/2019-007 kooskõlastatud Eesti-Läti ühised võrgulepingu tüüptingimused, mis rakendusid 01.01.2020, on aga täies ulatuses kooskõlas Komisjoni määruse (EL) 2017/459, millega kehtestatakse gaasi ülekandesüsteemide võimsuse jaotamise mehhanismide võrgueeskiri (CAM)³⁹.

2019. aastal rakendatud bilansilepingu tüüptingimused (kooskõlastatud Konkurentsiameti 15.01.2016 otsusega nr 7.1-11/16-001) on kooskõlas Komisjoni määrusega (EL) nr 312/2014, millega kehtestatakse ülekandesüsteemides gaasivarustuse tasakaalustamise võrgueeskiri (BAL)⁴⁰.

Konkurentsiameti 30.09.2019 otsusega nr 7-10/2019-007 kooskõlastatud Eesti-Läti ühised bilansilepingu tüüptingimused, mis rakendusid 01.01.2020, on täies ulatuses kooskõlas BAL võrgueeskirjaga.

2019. aastal käivitas Elering AS gaasi andmelao süsteemi, mis on kooskõlas Komisjoni määrus (EL) 2015/703, millega kehtestatakse võrgueeskiri koostalitlus- ja andmevahetuseeskirjade kohta (INT). Samuti on INT võrgueeskirjaga kooskõlas Eesti-Läti ühised võrgulepingu ja bilansilepingu tüüptingimused.

2019. aastal kooskõlastas Konkurentsiamet uued ülekandehinnad. Kooskõlastamise protsessis juhinduti Euroopa Komisjoni määrusest (EL) 2017/460, millega kehtestatakse võrgueeskiri gaasi ülekandetasude ühtlustatud ülesehituse põhimõtete kohta (TAR).

Vastavalt TAR võrgueeskirjas kehtestatud korrale, viidi 2019. aastal läbi turuosaliste konsultatsioon ning konsultatsioonidokument esitati analüüsimiseks Koostööametile. Koostööamet tegi oma analüüsis mitmeid ettepanekuid hinnakonsultatsiooni paremaks läbiviimiseks tulevikus.

Konkurentsiameti 30.09.2019 otsusega nr 7-3/2019-054 kooskõlastati esmakordselt Eestis eraldi sisendhind ja väljundhind⁴¹ ning võimsustoodete kordajad.

Andmete avalikustamine REMIT-i määruse alusel ja läbi viidud järelevalvemenetlused

Maagaasiseaduse (MGS) § 37 lõike 1 järgi hulgimüügitoodete kauplemisega seotud turuosalised järgivad Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruses (EL) nr 1227/2011 energia hulgimüügituru terviklikkuse ja läbipaistvuse kohta sätestatud nõudeid (edaspidi RE MIT). REMIT-i määrus sätestab nõuded kuidas

³⁹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=CELEX:32017R0459&from=EN>

⁴⁰ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32014R0312>

⁴¹ <https://www.konkurentsiamet.ee/et/elekter-maagaas/maagaas/kooskolastatud-hinnad>

туруosalised peavad nende valduses oleva ja turgu mõjutava siseteabe avaldama. Selline teave tuleb esitada õigeaegselt ja nõuetekohaselt kiire turuteatena. ACER on andnud REMIT-korrektseks rakendamiseks välja juhendi, mida täiendatakse pidevalt (18.11.2020 avaldatud viies versioon⁴²). Kui on kahtlus, et turuosaline on REMIT-i nõuete vastu eksinud on Konkurentsiamet kohustatud läbi viima järelevalvemenetluse rikkumise tuvastamiseks ja kõrvaldamiseks.

1. Värska sisendpunkti andmete avalikustamise järelevalvemenetlus

2020. aastal tekkis REMITO rikkumise kahtlus seoses Elering AS-i avaldatud turuteatega Värska sisendpunkti piirangute kohta, põhjuseks Konkurentsiametile laekunud sellesisuline kaebus. Konkurentsiamet alustas Elering AS-i suhtes järelevalvemenetlust 17.08.2020. Järelevalvemenetlus lõpetati 07.06.2021 ning menetluse tulemusena Eleringi poolset rikkumist ei tuvastatud. Küll, aga tehti Konkurentsiameti poolt Elering AS-ile ettepanekuid, tagamaks, et informatsiooni edastamine oleks tulevikus selgem. Vastava järelevalvemenetluse protokoll on avaldatud Konkurentsiameti kodulehel⁴³.

2. Balticconnector'i võimsuste avaldamise probleemid

Balticconnector'i ühenduse võimsuse täismahus turu kasutusse andmine oli algselt planeeritud 15.06.2020. Kahjuks viibisid Eesti võrgus vajalike kompressorjaamade, Puiatu ja Paldiski, valmimised ning Elering lükkas korduvalt sellega seoses ühenduse valmimise lõpptähtaega edasi ning tekkis olukord kus turuosalistel ei olnud enam selget info millal kompressorjaamad valmivad. Alles juunis 2021 olid mõlemad kompressorjaamad valminud ja turu käsutusse antud. Turuosalistes avaldasid korduvalt sügavat nõrdimust, info vähese kättesaadavuse osas, mis ei võimaldanud gaasimüügiga tegelevatel ettevõtetel oma tegevusi piisavalt planeerida. Konkurentsiamet sai turuosalistelt mitmeid kaebusi 2020 jooksul. Sellega seoses alustas Konkurentsiamet Eleringi suhtes Balticconnector'i võimsuste avaldamise osas REMIT-i alusel järelevalvemenetlust 08.01.2021. Järelevalvemenetlus endiselt kestab ja on vahepeal osaliselt edasi liikunud väärteomenetlusesse, mis algatati järelevalvemenetluse leidude põhjal 10.03.2021. Täiendavalt viis Konkurentsiamet 2021 jooksul läbi ka analüüsi, mille eesmärgiks oli uurida Balticconnector'i käiku andmise hilinemise põhjuseid. Vastava analüüsi tulemused avaldati kokkuvõtvalt Konkurentsiameti pressiteates 12.07.2021⁴⁴.

---

⁴² <https://documents.acer-remit.eu/guidance-on-remit-2/>

⁴³ https://www.konkurentsiamet.ee/sites/default/files/teade_jarelevalvemenetluse_lopetamise_kohta_loplik_002_0.pdf

⁴⁴ <https://www.konkurentsiamet.ee/et/uudised/konkurentsiamet-uuris-balticconnector-i-kaiku-andmise-hilinemise-pohjuseid>

3.1.6. Ülekandevõrgu tehnilise talitluse näitajad

Eesti gaasivõrgu tehnilise talitluse näitajaid aastatel 2018–2021 kajastab tabel 26. Gaasivõrgu pikkus ülekandesüsteemis on viimase aasta jooksul vähenenud 20 km võrra, samas kui jaotusvõrgus on aastaga lisandunud 19 km torustikku. Gaasi maksimaalne päevane tarbimine (GWh/a) on 2021. aastal suurenenud 45,2% võrreldes aastaga 2020.

Tabel 26. Gaasivõrgu tehnilise talitluse näitajad (*Elering AS ja Konkurentsiameti küsitluse põhjal*)

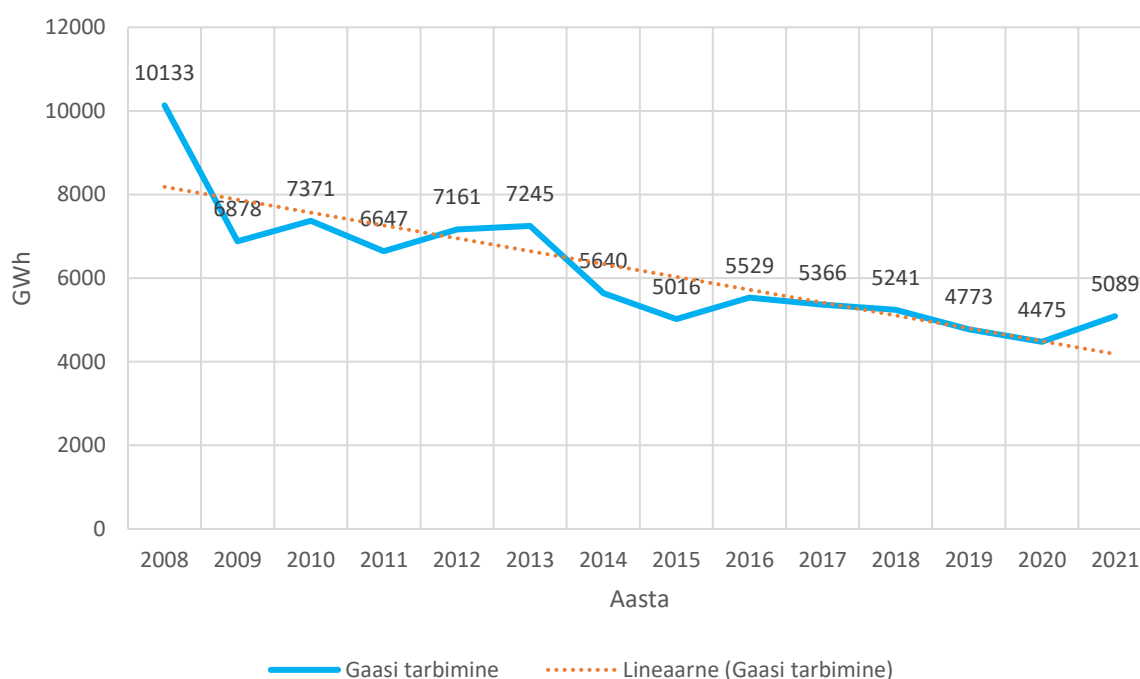
Näitaja	2018	2019	2020	2021
Gaasi maksimaalne päevane tarbimine (GWh/a)	44,9	34,9	29,0	42,1
Torustiku sisendvõimsus (GWh/a)	20 396	23 989	12 978	76 866
Torustiku väljundvõimsus (GWh/a)	0	0	8 481	52 419
Põhivõrgu ettevõtjate arv	1	1	1	1
Põhivõrgu pikkus (km)	885	997	997	977
Jaotusvõrgu haldurite arv	23	23	23	23
Jaotusvõrgu pikkus (km)	2 070	2 091	2 256	2 275
Kasutatud keskmine ülemine kütteväärtus (kWh/m ³)	10,461	10,474	10,510	10,480

3.2. Konkurents ja turu toimimine

3.2.1. Hulgiturud

Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2009/73/EÜ artikkel 2 punkt 29 alusel on hulgimüüja füüsiline või juriidiline isik, kes ostab maagaasi selle edasimüügiks kas oma asukohavõrgust või väljastpoolt seda. Hulgimüüjate alla ei kuulu ülekande- ja jaotussüsteemi haldurid.

Gaasi tarbimine iseloomustab Eestis gaasi hulgimüügituru muutusi. Joonis 15 kajastab gaasi tarbimist (GWh) Eestis alates aastast 2008. Andmed kajastavad vaid maagaasi, kuna biometaan osakaal on gaasivõrgus marginaalne. Jooniselt on näha, et gaasi hulgimüügiturg ja maagaasi tarbimine Eestis on tõusnud aastal 2021 võrreldes eelneva 2020. aastaga enam kui 614 GWh võrra ehk 13,7%, kuid 2022. aasta võib prognoosida gaasitarbimise suuremat langust.

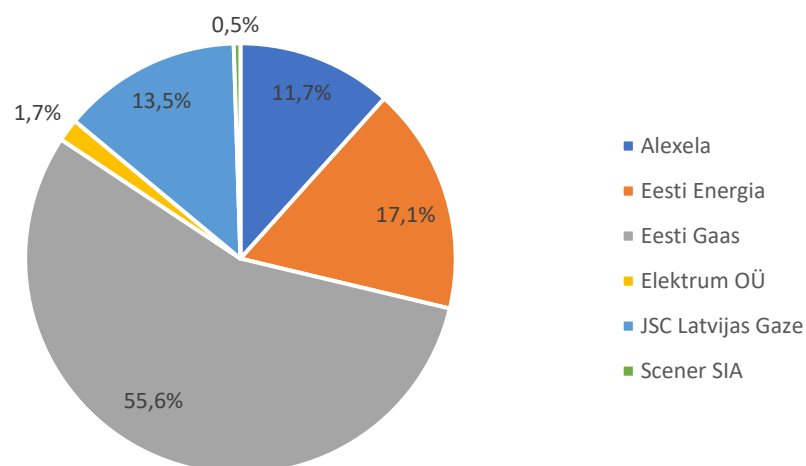

Joonis 15. Gaasi tarbimine Eestis, GWh (*Statistikaamet, Elering AS*)

Eesti ja Läti ühises bilansitsoonis on 2021. aasta seisuga registreeritud 51 hulgimüügiettevõtet, neist 11 turuosalist on lepingu sõlminud Elering AS-iga (Eesti) ja 40 turuosalist Conexus Baltic Gridiga (Läti). Vastavalt ühise bilansitsooni reeglitele võib turuosaline sõlmida lepingu ühe ühise tsooni TSO-ga ja tegutseda mõlemas alas.

Gaasi hulgimüügiturul on endiselt Eestis suurimat tarnemahtu omavaks ettevõtteks Eesti Gaas AS, kelle osakaal kogu tarnemahtudest aastal 2021 oli 55,60% (tabel 27). Konkurentsi mõttes on olukord turul viimasel aastal paranenud ning suurima tarnija osakaal on viimase aasta jooksul langenud 1,25% võrra.

Eestis gaasi hulgituru konkrentsiolukorda viimaste aastate lõikes iseloomustab bilansihaldurite osakaal gaasi tarnemahtudest, mis on esitatud tabelis 27. Aasta 2021 bilansihaldurite osakaalu kajastab joonis 16. Tabelis on kajastatud kuue suurima turuosalise osakaalud kuna teiste osakaal Eesti turul on marginaalne või olematu.

Joonis 16. Bilansihaldurite osakaal (%) 2021. aastal (Elering AS ja Konkurentsiameti küsitluse põhjal)

Tabel 27. Bilansihaldurite osakaal (%) tarnemahust aastate lõikes (Elering AS ja Konkurentsiameti küsitluse põhjal)

Bilansihaldur	2017	2018	2019	2020	2021
Alexela	2,30	4,83	6,88	9,04	11,65
Eesti Energia	17,53	13	12,45	18,40	17,07
Eesti Gaas	73,58	76,15	61,01	56,85	55,60
Elektrum OÜ	0	0	0,08	0,23	1,70
JSC Latvijas Gaze	0	0	16,98	14,45	13,46
Scener SIA	6,59	5,98	1,66	0,97	0,50

Tabelist 27 on näha, et gaasi hulgiturul on konkurents viimase kahe aasta jooksul kasvanud. Järgnevatel aastatel jooksul on oodata veelgi enam maagaasi turukonkurentsi edenemist, seda tänu nii FINESTLAT-i turupiirkonna käivitamisele aastast 2020 kui ka üha suuremale teadlikkusele.

Aasta 2021 on maagaasi hinnale mõjunud tugeva tõusuna. GET Baltic gaasibörsi andmetel oli aastal 2021 keskmine hind 39,81 €/MWh. Võrreldes aasta 2020 keskmise hinnaga on tõus olnud 270,3%. Konkurentsiamet ei saa Eesti õigusruumis mõjutada lepingu alusel kujunevat impordi ja/või tarne hinda, kuid saab kontrollida, et gaasi müüja täidab seadust ning müüb kõikidele tarbijatele gaasi võrdsetel tingimustel ja ei kuritarvita oma seisust turul. Vastavalt Konkurentsiameti esitatud küsitluse põhjal oli müüjate poolt edastatud andmete alusel 2021.aastal gaasi hulgituru keskmiseks hinnaks 40,45 €/MWh (varieerudes 17–104 €/MWh).

Gaasi hulgemüügituru olulisemaid näitajaid viimaste aastate lõikes kajastab tabel 28.

Tabel 28. Hulgituru toimise näitajad (Elering AS-i ja Konkurentsiamet küsitluse põhjal)

Gaasi hulгимүүgi näitajad	2017	2018	2019	2020	2021
Aktiivsete hulгимүүgiettevõtete arv ¹	6	7	7	8	11
Gaasivõrku sisestatud biogaas (GWh/a)	0	40	63	84	121
Gaasi kogunõudlus (GWh/a)	5 219	5 216	4 773	4 480	5 196
Impordi kogus (GWh/a)	5 366	5 241	4 828	12 978	11 391
Ekspordi kogus (GWh/a)	0	0	0	8 481	6 281
Gaasitarnete päritolumaade arv ²	2	2	2	2	2
Venemaa gaasi otsene osakaal % (import Värska punktist)	98	92	84	66	93,5
EL liikmesriikidest tarnitud gaasi osakaal % ³	2	8	16	34	6,5
Suurimate tarnivate üksuste hulgituru osa (%)					
Eesti Gaas AS	73,6	76,2	62	56,85	55,60
Baltic Energy Services OÜ/Scener OÜ	6,6	6	1,7	0,97	0,50
Eesti Energia AS	17,5	13	12	18,4	17,07
Alexela AS	2,3	4,8	6,9	9,04	11,65
Elektrum Eesti OÜ	0	0	0,1	0,23	1,70
JSC Latvijās Gaze	0	0	17	14,45	13,46
Hulгимүүgiturul tegutsevate ettevõtjate arv ¹	6	7	7	8	11
OTC turul kaubeldav kogus (GWh/a)	5 934	6 230	5 240	40 105	12 663
Spot-turul kaubeldav kogus (GWh/a)	0	30	72	2 464	4 325
Futuuriturul kaubeldav kogus (GWh/a)	0	0	73	-	-
Summaarne kaubeldav kogus (GWh/a)	5 934	6 260	5 385	42 569	16 988
Gaasi keskmine impordihind (€/MWh)	16,96	24,43	22,60	13,34	40,45
Kaitstud tarbijate arv	50 895	51 310	51 469	51 329	56 409
Kaitstud tarbijate müügikogus (GWh/a)	845	988	923	765	2 001,56

¹ Elering AS-iga lepingu sõlminud ettevõtete arv, kokku ühises bilansitsoonis 51

² Tarnet Euroopa Liidu liikmesriikide käsitletakse ühtse päritolumaana

³ EL gaasi alla arvestatakse kõik ülejäänud, mis ei tule otse Venemaalt ja on hangitud Euroopa Liidu hulgiturult või Euroopa Liidu tarnijalt. Seega võib sinna alla sattuda ka teiste Euroopa Liidu tarnijate poolt kolmandatest riikidest hangitud gaas. Mis on euroopa turul edasi müüdnud, näiteks kui gaas siseneb Eestisse Läti piirkonnast.

Tabelist 28 selgub, et gaasi kogunõudlus Eesti hulgiturul on 2021. aastaga tõusnud üle 16%. Alates 2020. aastast on hulгимүүgiturule lisandunud maagaasi eksport ning seoses sellega on kahel viimasel aastal märgatavalt suurem import. Võrreldes 2020. aastaga on impordi kogus langenud 2021. aastal siiski 26%. Võrreldes 2020. aastaga on ka ekspordi kogus langenud 26%.

Tabelis toodud andmetest selgub, et Venemaa gaasi otsene osakaal Eesti hulгимүүgiturul (gaas mis on sisenenud otse Venemaalt läbi Värska punkti) on viimase aastaga tõusnud 93,5%-ni. Samas kui sellele eelneval 2020. aastal oli Venemaa gaasi osakaal 66%. Samas kajastab antud number siiski ainult otse Venemaalt ostetud gaasikoguseid, kaudselt võib vastav % olla siiski suurem ka eelneval aastal, kuna läbi Läti süsteemi Eestisse sisenenud gaas, mis 2020 ja 2021 võis samuti olla suuresti Venemaa päritolu, sinna arvestusse ei läinud.

Kuna gaasi hulgiturg Eestis on tihedalt Baltikumis seotud (Lätiga võib öelda, et hulgiturg on ühtne), kauplemine on hoogustunud ja lisandunud on ka kaubandus Soomega, siis järjest raskem on mõõta kolmandatest riikidest pärineva gaasi osakaalu turul. Näiteks ei ole võimalik sinna alla arvestada teiste Euroopa Liidu tarnijate poolt kolmandatest riikidest hangitud ja Euroopa hulgiturul Eesti tarnijatele edasi müüdnud gaasi koguseid. Siiski oli Venemaa gaasi osakaal FINESTLAT-I piirkonnas kuni Ukraina sõja puhkemiseni väga suur. Alternatiivne gaasitarnete allikas on Leedus asuv Klaipeda LNG-terminal, kuid kahjuks on Leedu ja Läti piiril endiselt gaasitarnetele kehtestatud tariif, mis vähendas Klaipeda LNG

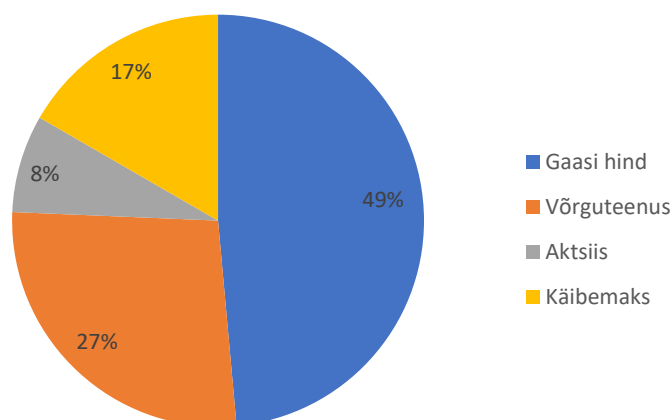
konkurentsivõimet FINESTLAT-i turul võrreldes Venemaalt imporditava gaasiga. Gaasitariif LT-LV vahel on suurusjärgus 5% kõrgem (aastatariifi põhjal arvatult) kui sisenditariif Venemaalt. Baltikum on koos Soomega võtnud eesmärgiks FINESTLAT-i turupiirkonda laiendada ja kaasata ka Leedu ühisesse tariifitsooni, siiski läbirääkimised ühise tariifitsooni reeglite ja kulude jagamise põhimõtete üle on endiselt käimas ja pole veel selgust millal võiks ühine Balti-Soome tariifipiirkond töösse minna.

Märkimist väärib aga, et peale Ukraina sõja algust 24. veebruaris 2022 on lõppenud gaasitarned Venemaalt ning kogu regioon toetub pigem LNG võimekusele Klaipedast. Klaipeda LNG-terminali maht ei ole aga piisav, et katta ära kogu regiooni gaasivarustus ka eesootaval kütteperioodil. Seetõttu arendatakse 2022. aastal veeldatud maagaasi vastuvõtmise võimekust ujuvterminali (FSRU) näol ka Eesti ja Soome gaasisüsteemidesse. Võime ka prognoosida, et 2022. aastal väheneb gaasitarbimise oluliselt, sest gaasiga varustamine võib olla problemaatiline ja otsitakse alternatiivseid lahendusi. See aga omakorda ei pruugi hulgiturule hästi mõjuda.

3.2.2. Jaeturg

Jaeturu all mõeldakse tarnija poolt maagaasi müüki lõpptarbijale. Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2009/73/EÜ artikkel 2 punkt 27 selgitab, et lõpptarbija on tarbija, kes ostab maagaasi oma tarbeks. Lõpptarbija võib olla kodutarbija (ostab maagaasi oma majapidamise tarbeks) ja mitte-kodutarbija (ostab maagaasi, et tarvitada seda väljaspool oma majapidamist). Vastavalt sellele analüüsitakse ka käesolevas aruandes kodutarbijad ja mittekodutarbijad eraldi.

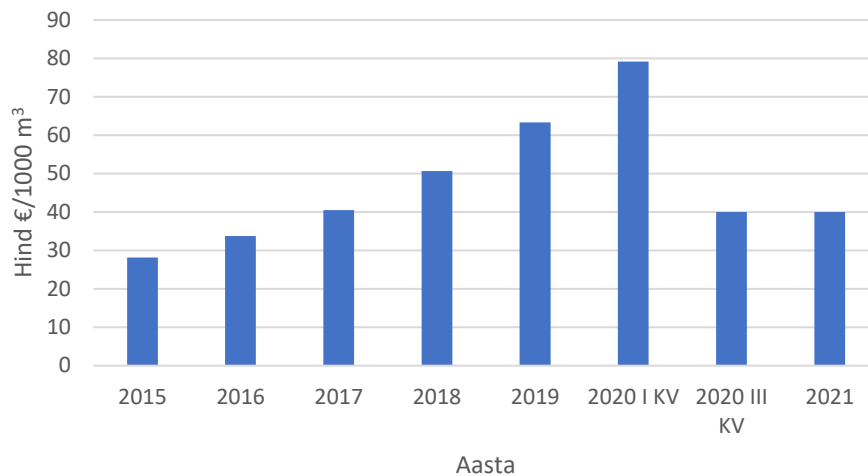
Jaeturul kujundab maagaasiettevõtja ehk gaasi müüja oma gaasi müügihinna ise vastavalt gaasi sisseostuhinnale (importijalt või tarnijalt) ja müügi marginaalile.

Joonis 17. Kodutarbija maagaasi hinna komponendid 2021. aastal

Joonisel 17 on toodud kodutarbija maagaasi hinna komponendid 2021. aastal, kus maagaasi omahind moodustab koguhinnast 49%. 2020. aastal oli maagaasi omahinna osakaal 34%. Antud muutus hinnakomponentide osakaalus on viimasel aastal tulenenud võrguteenuse ja gaasi hinna muutusest.

2020. aasta maikuust langetati Eestis ajutiselt (kuni 30.04.2022) maagaasi aktsiisi COVID-19 kriisist tulenevalt. Maagaasi aktsiisi hinna muutusi aastate lõikes kajastatakse joonisel 20.

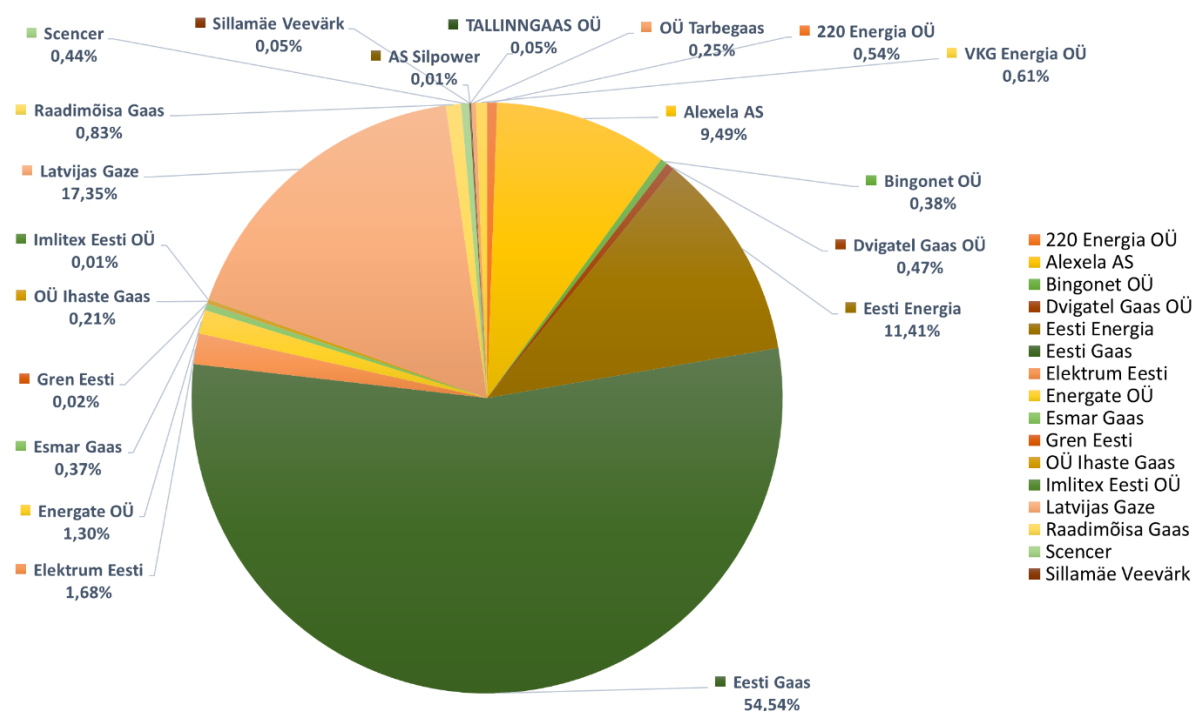
Joonis 18. Maagaasi aktsiis

2021. aasta seisuga on maagaasi tarbijate arvuks Eesti jaeturul 61 803 klienti, kellest 48 079 on kodutarbijad. Viimase aastaga on klientide arv jaeturul kasvanud 7,5%. Võrreldes eelneva aastaga on nii kodutarbijate kui ka mittekodutarbijate arv suurenenud. Kodutarbijate osa 2021. aasta lõikes on suurenenud ligi 8% võrreldes 2020. aasta kodutarbijate arvuga (tabel 29) ning antud tarbimise maht on suurenenud 15%. Sarnaselt on ka mittekodutarbijate osakaal on suurenenud 6% (tabel 30) ning maht suurenenud 13,6%.

Vastavalt maagaasiseadusele tuleb gaasi hinna muutusest kodutarbijaid ette teavitada 30 päeva. Lõpptarbijatele müüdava gaasi jaehinnad peavad ettevõtjate veebilehtedel olema avalikustatud, mille alusel on tarbijal võimalus valida sobiv gaasimüüja lähtudes turul kehtivatest hindadest. Gaasimüüja vahetus on lihtne ja sellega ei kaasne lisakulusid ega ka tarne katkestusi. Enamasti lõpetab uus gaasimüüja vana lepingu tarbija eest. Gaasihinna võrdlusportaalid energiaturg.ee ja gaasihind.ee on tarbijatele suunatud, erapooletud ja annavad hea ülevaate maagaasi pakettidest, kust tarbija saab olulise informatsiooni mugavalt ja kiirelt ühest kohast. Nii jääb ära teenusepakkujalt eraldi pakkumiste küsimine. 2021. aastal vahetas gaasimüüjat 4251 klienti, nendest 3624 olid kodutarbijad. Võrreldes eelnevate aastatega on suurenenud gaasimüüja vahetus kodutarbijate seas poole võrra (tabel 29), mis on tõenäoliselt tingitud 2021. aasta gaasihindade tugevast kasvust, mis panid tarbijad paremaid ostutingimusi otsima. Maagaasi jaeturu näitajaid 2018 kuni 2021 kajastavad tabelid 29 ja 30, vastavalt kodutarbijate ja mittekodutarbijate kohta.

Konkurentsiameti seisukohast oli konkurents Eesti maagaasi jaeturul 2021. aastal olemas. Seda kinnitab ka asjaolu, et seni suurima turuosalise osakaal jaeturul on vähenenud. Sellest hoolimata aga eelistab valdav osa turust just domineerivat ettevõtet, kuna viimane on konkurentsiga hästi kohanenud ja saab enamikel juhtudel pakkuda oma klientidele head hinda, mistõttu puudub tarbijatel motivatsioon gaasimüüjat vahetada. Oluline on aga märkida, et 2022. aasta võib tuua jaeturu konkurentsist tugevat halvenemist, kuna kasvanud tarne- ja hinnariskid on viinud mitmed väiksemad gaasimüüjad olukorda, kus nad enam tarbijatele fikseeritud hinnaga pakette ei paku.

Konkurentsi jaeturul 2021. aasta osas kajastab joonis 19, mis hõlmab müüdud gaasi kogust nii kodutarbijatele kui ka mittekodutarbijatele.

Joonis 19. Gaasi müük jaeturule aastal 2021

Tabel 29 Kodutarbijate jaeturu näitajad (Konkurentsiameti küsitluse põhjal)

Jaeturu näitajad	2018	2019	2020	2021
Gaasi tarbimine (GWh/a)	731	732	407	467,8
Gaasitarbijate arv	48 296	48 394	44 536	48 079
Registreeritud gaasitarnijate arv	40	47	53	55
Aktiivsete gaasitarnijate arv	30	31	21	21
Kolme suurima turuosaga osakaal (%)				
Eesti Gaas AS	77,1	74,9	66	62,15
Eesti Energia AS	3,4	3,4	8	7,94
Alexela AS	9,9	10,2	12	13,68
Jaemüüjate arv, turuosaga enam kui 5%	2	2	3	3
Jaemüüjate arv, klientide osakaaluga enam kui 5%	2	2	3	3
Müüjate vahetuste arv aastas (lahkunud kliendid)	3 367	3 491	1 836	3 624
Müüjate vahetuste arv aastas (lisandunud kliendid)	3 025	3 360	1 805	3 653
Seadusega kehtestatud müüja vahetamise aeg (päev)	14	14	14	14
Keskmine tegelik müüja vahetamise aeg (päev) ¹	16	16	14	14
Maksete tasumata jätmise tõttu tekkinud gaasiühenduste katkestuste arv	18	32	30	24
Gaasi hind keskmisele (9000 kWh/a) kodutarbijale koos maksudega (€/kWh)	0,049	0,051	0,039	0,048
HHI müügi osas			4 450	4 158
HHI mõõtepunktide osas			6 132	5 868
Kaitstud tarbijate arv			42 487	46 360
Kaitstud tarbijate müügikogus (GWh/a)			371,5	435

¹ Kajastab kõige enim esinevat väärtust

Tabel 30. Mittekodutarbijate jaeturu näitajad (Konkurentsiameti küsitluse põhjal)

Jaeturu näitajad	2018	2019	2020	2021
Gaasi tarbimine (GWh/a)	4 485	4 041	4 068	4 621,43
Gaasitarbijate arv	8 188	8 454	12 957	13 724
Registreeritud gaasitarbijate arv	40	47	53	55
Aktiivsete gaasitarbijate arv	30	31	21	21
Kolme suurima turuosaga osakaal (%)				
Eesti Gaas AS			54	50,72
Eesti Energia AS			17	13,25
JSC Latvijas Gaze			16	20,45
Jaemüüjate arv, turuosaga enam kui 5%	4	4	4	4
Jaemüüjate arv, klientide osakaaluga enam kui 5%	2	2	3	3
Müüjate vahetuste arv aastas (lahkunud kliendid)	217	223	406	627
Müüjate vahetuste arv aastas (lisandunud kliendid)	304	265	920	819
Seadusega kehtestatud müüja vahetamise aeg (päev)	14	14	14	14
Keskmine tegelik müüja vahetamise aeg (päev) ¹	24	24	14	14
HHI müügi osas	6 173	4 328	3 554	3 267
HHI mõõtepunktide osas	6 148	6 166	6 356	6 091
Kaitstud tarbijate arv			8842	10 049 ²
Kaitstud tarbijate müügikogus (GWh/a)			393,8	1 566,56

¹ Kajastab kõige enim esinevat väärtust

² Kaitstud tarbijate hüppeline tõus 2021. aastal on tingitud sellest, et jaotusvõrguettevõtjad hakkasid kaitstud tarbijate andmeid korrastama, mistõttu selgus, et kaitstud tarbijaid on rohkem, kui varasemalt on eeldatud.

Tabelis 31 on vastavalt Statistikaameti andmetele võrreldud gaasi lõpptarbija keskmist hinda 2021. ja 2020. aastal. Tabelis toodud hinnad ei sisalda käibemaksu (jäi samaks 2021. aastal). Viimase aastaga on gaasi lõpptarbija keskmine hind tõusnud oluliselt nii kodutarbijale kui ka mitte-kodutarbijatele.

Tabel 31. Gaasi lõpptarbija keskmise hinna võrdlus (Statistikaamet)

Tarbijagrupp	Hind 2019 €/MWh	Hind 2020 €/MWh	Hind 2021 €/MWh	Muutus %
Kodutarbija, aastatarbimine < 20 GJ	43,35	41,08	47,95	17
Kodutarbija, aastatarbimine 20–200 GJ	37,67	35,51	49,43	39
Kodutarbija, aastatarbimine > 200 GJ	36,31	34,54	44,91	30
Mitte-kodutarbija, aastatarbimine < 1000 GJ	36,73	32,49	50,35	55
Mitte-kodutarbija, aastatarbimine 1000–10000 GJ	35,23	29,83	54,50	83
Mitte-kodutarbija, aastatarbimine 10–100 TJ	33,84	27,05	49,34	82
Mitte-kodutarbija, aastatarbimine 100–1000 TJ	31,63	23,09	40,97	77
Mitte-kodutarbija, aastatarbimine 1000–4000 TJ	29,17	21,89	38,09	74

3.3. Tarbijakaitse ja vaidluste lahendamine

Konkurentsiamet on seisukohal, et tarbijatele on kättesaadav piisav informatsioon nii lepingute tüüptingimuste kui ka müüja vahetamise õiguste kohta. Samuti on Konkurentsiametil piisavad võimalused

turujärelevalve teostamiseks. Probleemiks on 2021. aastal aga kerkinud tugev hinnatõus, millega on tarbijatel raske leppida ning hinnatõusu tendents jätkub ka 2022. aastal.

3.3.1. Tarbijatega sõlmitavad lepingud

Tarbijatega sõlmitavate lepingute valdkond on Konkurentsiameti hinnangul hästi reguleeritud ning tarbijate huvid on piisavalt kaitstud. Vastavalt maagaasiseadusele tuleb Konkurentsiametiga kooskõlastada nii kodutarbijatele müüdava gaasi kui ka võrguteenuse tüüptingimused. Konkurentsiamet peab järgima, et lepingu sisu vastaks võrguteenuse hinna kooskõlastamise aluseks olnud võrguteenuse kasutaja õiguste ja kohustuste tasakaalule. Oluline kriteerium tüüptingimuste kooskõlastamisel on ka nende vastavus võlaõigusseadusele.

Täpsemalt saab tutvuda tarbijatega sõlmitud lepingute nõuetega (võrguleping ja gaasi müügileping) eelnevate aastate aruannetes, sest need ei ole muutunud (<https://www.konkurentsiamet.ee/et/ametist-kontaktid/aruanded>).

3.3.2. Tarbijatele esitatav teave

Nii gaasi võrguettevõtjad kui ka müüjad on kohustatud pidama veebilehekülge ning avalikustama seal:

- võrguteenuse hinnad;
- gaasi piirhinnad;
- liitumistasu arvestamise meetoodika;
- lepingute tüüptingimused.

Võrguteenuse tasud tuleb avalikustada vähemalt 90 päeva ning kodutarbijatele müüdava gaasi hinnad 30 päeva enne nende jõustumist. Lisaks veebileheküljele tuleb hinnad avalikustada ka vähemalt ühes üleriigilise levikuga päevalehes. Lisaks ettevõtjatele on ka Konkurentsiamet kohustatud avalikustama kõik kooskõlastatud võrguteenuse hinnad ja tasud oma veebilehel.

Kõik gaasiettevõtjad on kohustatud esitama tarbijale arve tarbitud maagaasi ja võrguteenuse eest vähemalt ühe korra kuu jooksul, välja arvatud juhul, kui tarbijaga on kokku lepitud teisiti.

Arve esitamise eest lisatasu võtta ei tohi. Müüja vahetuse korral esitab müüja tarbijale lõpparve kuue nädala jooksul pärast müügilepingu lõppemist.

3.3.3. Tarbijaandmete juurdepääsu tagamine

Gaasituru tõhusaks toimimiseks, müüjate vahelise konkurentsi soodustamiseks ja avatud tarnija vahetamiseks arendas süsteemihaldur digitaalse keskkonna – andmevahetusplatvormi (Andmeladu). Andmelao eesmärk on turuosaliste võrdse kohtlemise printsiipe arvestav efektiivse andmevahetuse protsessi tagamine avatud gaasiturul. Andmelattu on koondatud kõik maagaasi müügi ja võrguteenusega seotud lepingud ning maagaasi tarbimise mõõteandmed.

3.3.4. Kaitstud tarbija määratlus ja gaasivarustuse katkestamine

Maagaasiseaduse § 26¹ sätestab, et kaitstud tarbija on kodutarbija, kelle tarbijapaigaldis on ühendatud jaotusvõrguga ja eluruumide kütteks soojust tootev ettevõtja, kellel ei ole võimalik kasutada kütusena muud kütust kui gaas. Kaitstud tarbijate suhtes rakendatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 994/2010 artiklis 8 sätestatud varustuskindluse normi ning tagatakse gaasitarne ka äärmuslikes olukordades.

Maagaasiseadus reguleerib ka, et riketest põhjustatud gaasivarustuse katkestuse järjestikune kestus ei või olla tarbijale pikem kui 72 tundi ja aastane summaarne katkestuse kestus pikem kui 130 tundi. Katkestuste kestuse üle peab arvestust võrguettevõtja.

Gaasivarustuse katkestamine on täiendavalt sätestatud maagaasiseaduses, mille kohaselt on võrguettevõtjal õigus katkestada võrguühendus tarbijale ette teatamata, kui on ohustatud inimeste elu, tervis, vara või keskkond. Võrguettevõtjal on õigus katkestada võrguühendus gaasi ebaseadusliku kasutamise tuvastamise hetkest viivitamata.

Lisaks eelpooltoodule on võrguettevõtjal õigus katkestada gaasivarustus, teatades sellest vähemalt seitse päeva ette, kui:

- tarbijapaigaldis halvendab teise tarbija gaasiga varustamist või võrgu tehnilisi parameetreid;
- on takistatud võrguettevõtja ligipääs tarbija omandis või valduses oleval territooriumil asuvalle mõõtesüsteemile selle kontrollimiseks või asendamiseks või tarbijapaigaldise käitamiseks vajalike tööde tegemiseks;
- on rikunud maagaasiseaduse alusel sõlmitud lepinguid või sätestatud tingimusi.

Kui kodutarbija on jätnud müüjaga sõlmitud lepingus ettenähtud tasu tasumata ning kui kodutarbija kasutab gaasi alalise elukohana kasutatava eluruumi kütmiseks, võib gaasivarustuse ajavahemikus 1. oktoobrist kuni 1. maini katkestada alles pärast seda, kui vastava teatise saatmisest on möödunud 90 päeva.

Enne gaasivarustuse katkestamist eelnimetatud juhtudel on võrguettevõtja kohustatud andma tarbijale mõistliku tähtaja puuduse kõrvaldamiseks ning võrguühenduse katkestamisest kirjalikult teavitama. Teatistes peavad sisalduma gaasivarustuse katkestamise põhjus ning puuduse kõrvaldamise tähtaeg. Eelpoolnimetatud põhjustel katkestatud võrguühendus ja gaasivarustus taastatakse pärast seda, kui tarbija on tasunud põhjendatud katkestamis- ning taasühendamise kulud tingimusel, et leping ei ole lõpetatud.

3.3.5. Tarbijakaitse arvnäitajad

Tabel 32 kajastab gaasi kodutarbijate tarbijakaitse arvnäitajaid viimase nelja aasta lõikes. Üldteenus on maagaasiseadusest tulenev võrguettevõtja kohustus tagada kodutarbijatele gaasi müük juhul, kui tarbijal puudub kehtiv gaasi avatud tarne müügileping. 2021. aastal on üldteenuse kasutajate arv kodutarbijate seas suurenenud märkimisväärselt 42% ning koguseliselt 10%, selle põhjuseks võib olla tarbijate üldine teadlikkuse kasv.

Tabel 32. Tarbijakaitse arvnäitajad (*Konkurentsiameti küsitluse põhjal*)

Gaasi kodutarbijate näitajad	2018	2019	2020	2021
Gaasi kodutarbijate arv	48 296	48 394	44 536	49 130
Üldteenust kasutatavate kodutarbijate arv	1 911	1 567	578	821
Üldteenuse kogus (GWh/a)	47	21	2,1	3,95

Tegelik tööpäevade arv arve esitamise ja ühenduse katkestamise vahel, arve maksmata jätmise korral	98	98	90	90
Kodumajapidamise lõpptarbivate katkestamiste arv arve maksmata jätmise tõttu	24	48	30	31

3.3.6. Arukad arvestisüsteemid

2020. aastast jõustus maagaasiseaduse muudatus, millega kehtestati nõue, et võrguettevõtja peab tagama, et kõik mõõtepunktid, mille kaudu tarbitakse võrguettevõtja võrgust gaasi koguses vähemalt 750 kuupmeetrit aastas, on varustatud mõõtesüsteemiga, mis gaasi koguse mõõtmisel arvestab gaasi temperatuuri mõõtesüsteemis ning võimaldab mõõteandmete kauglugemise funktsiooni. Juhul, kui gaasi tarbitakse rõhul üle 20 millibaari, peab mõõtesüsteem gaasi mõõtmisel arvestama rõhku ja temperatuuri ning võimaldama mõõteandmete kauglugemise funktsiooni. Vastavalt gaasituru toimimise võrgueeskirjale on mõõtesüsteemi kauglugemise funktsioonile ülemineku kohustus võrguettevõtjal hiljemalt 01.01.2021.

Kaugloetavad arvestid annavad kliendile võimaluse näha reaalajas oma gaasi tarbimist ning muudavad kliendi elu lihtsamaks. Vastavalt Konkurentsiameti päringule oli 2021. detsembri seisuga 24 761 mõõtepunkti tarbimisega üle 750 m³/aastas, millele kauglugemise kohustus rakendus. Samas on gaasiettevõtete paigaldatud ja töös vastavates mõõtepunktides siiski 23 064 kaugloetavaid arvestit, seega 7% mõõtepunktides pole seaduse nõue veel täidetud. Peamised raskused on olnud klientide keeldumised paigaldamiseks, IT ja andmeedastuse probleemid, aga ka tarneprobleemid.

3.3.7. Vaidluste lahendamine maagaasi sektoris

Vastavalt maagaasiseadusele teostab riikliku järelevalvet maagaasisektoris Konkurentsiamet. Konkurentsiamet on seadusest tulenevate ülesannete täitmisel sõltumatu ja teostab oma volitusi erapooletult.

Konkurentsiametil on õigus saada turuosalistelt ning riigiasutustelt ja kohaliku omavalitsuse asutustelt andmeid ning siseneda kohapealseks kontrollimiseks turuosalise territooriumile, ruumidesse ja rajatistesse, tutvuda seal järelevalve teostamiseks vajalike dokumentide, muu teabe ja asjaoludega ning teha väljavõtteid, ära kirju ja koopiaid. Samuti on Konkurentsiametil õigus kontrollida gaasiettevõtja raamatupidamist ja rakendatavat hinnakujundust ning saada vajalikku teavet ettevõtja majandustegevuse kohta ning kehtestada gaasi ajutine ülekande- või jaotamisteenuse hind mitte kauemaks kui kaheks kuuks olukorras, kus ülekande- või jaotamisteenuse hind ei ole põhjendatud ning gaasiettevõtja ei järgi ameti poolt tehtud ettekirjutust.

Konkurentsiametil on õigus sätestada tegevusloa tingimuste kaudu ettevõtjale arenduskohustus. Näiteks sätestada gaasivõrgu osas investeerimiskohustus, kui ettevõtja senine tegevus ei ole taganud tarbijatele nõuetekohast gaasivarustust.

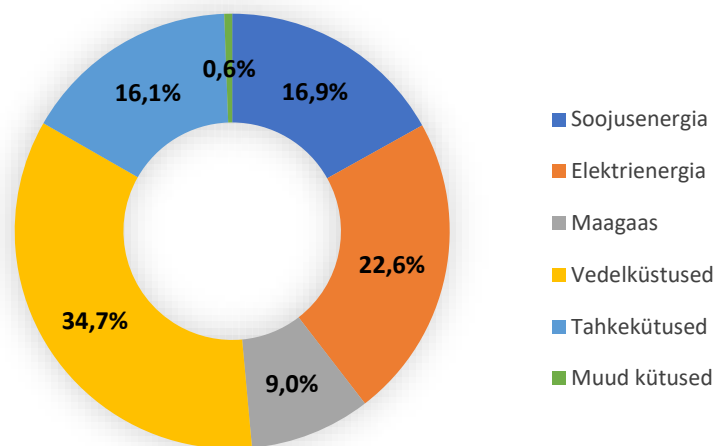
Kõikidel turuosalistel on õigus pöörduda Konkurentsiameti kui kohtuvälise kaebuste lahendaja poole. Turuosalise tegevuse või tegevusetuse peale, mis on vastuolus maagaasiseaduse või selle alusel kehtestatud õigusaktiga, võib teine turuosaline esitada kirjaliku kaebuse Konkurentsiametile, kes vaatab kaebuse läbi ja teeb selle kohta otsuse kaebuse saamisest alates 30 päeva jooksul. Kui Konkurentsiamet taotleb kaebuse lahendamiseks vajalikku teavet, võib pikendada kaebuse lahendamise tähtaega kuni 60 päevani. Turuosalistel on õigus vaidlustada Konkurentsiameti otsus halduskohtus 30 päeva jooksul alates selle kättesaamisest.

2021. aastal laekus Konkurentsiametile maagaasialaseid pöördumisi kokku 19, mis olid eeskätt tarbijate kaebused/päringud.

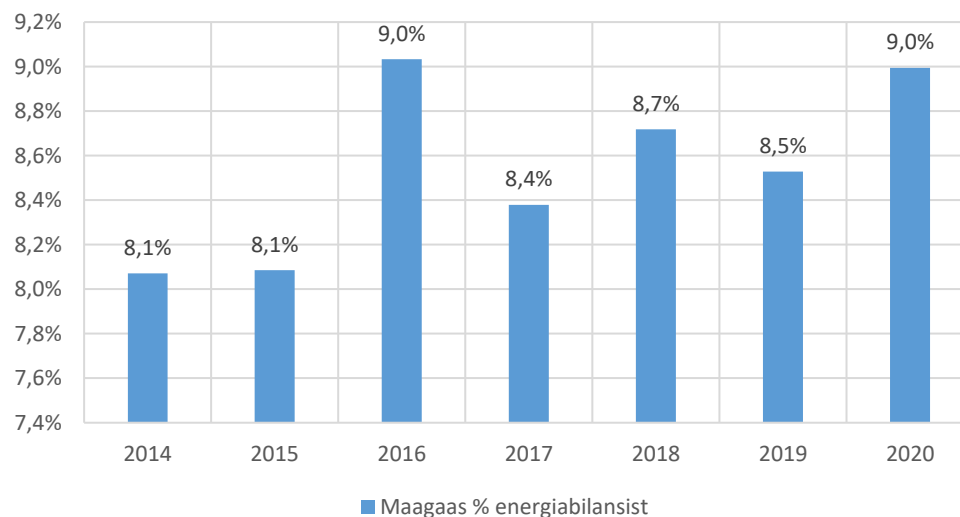
3.4. Maagaasi varustuskindlus

3.4.1. Varustuskindluse üldised näitajad

Maagaasi varustuskindluse hindamiseks on esmalt oluline teada, kui suure osa moodustab see riigi energiabilansist (lõpptarbimisest). 2020. aasta Eesti energiabilanssi kajastab joonis 20 vastavalt Statistikaameti kõige uuematele saada olevatele andmetele. Maagaasi osakaalu (%) energiabilansist aastate lõikes kajastab joonis 21. Toodud andmete põhjal oli maagaasi osakaal aastal 2020 kogu energiabilansist 9%. Aastate lõikes on maagaasi osakaal valdavalt samas suurusjärgus 8–9% vahemikus.

Joonis 20. Energiabilanss 2020⁴⁵ (Statistikaamet)

Joonis 21. Maagaasi osakaal energiabilansis (Statistikaamet)

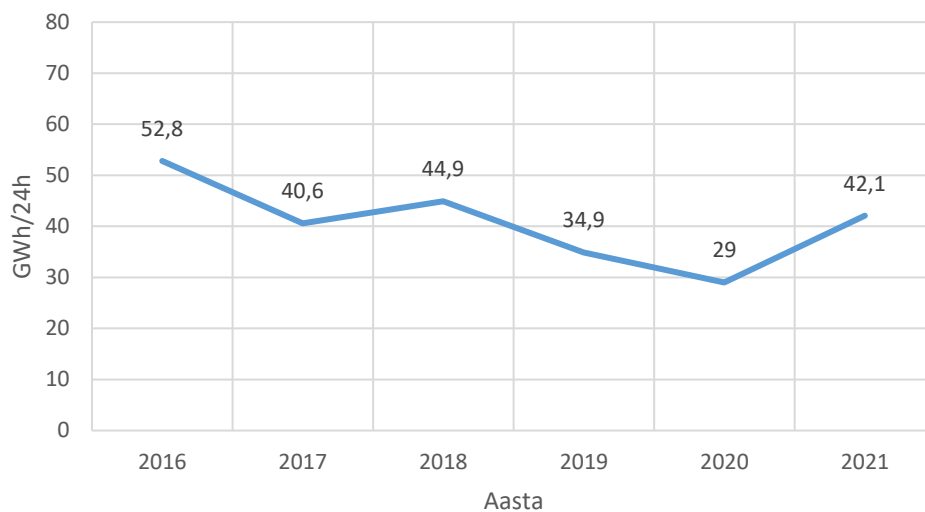
Varustuskindluse seisukohast tehniliste võimsuse puudujääki gaasi importimisel Eestis ei esine ja gaasivõrk tagab ka senisest suurema nõudluse korral vajaliku läbilaskevõimsuse. Eesti gaasi

⁴⁵ Statistikaamet avaldab 2021 andmed 2022 teises pooles.

ülekandevõrgu maksimaalne tehniline läbilaskevõime 2021. aastal oli 182,3 GWh ööpäevas⁴⁶. Piiriüleste ühenduspunktide maksimaalsed tehnilised läbilaskevõimsused ööpäevas olid 2021. aastal järgnevad.

- Karksi ühendus Lätiga 73,1 GWh.
- Värskä ühendus Venemaaga 42 GWh (2022. aastal on gaasitarned Venemaalt lõppenud).
- Balticconnector ühendus Soomega 67,2 GWh.

Gaasi maksimaalset päevast tarbimist aastate lõikes kajastab joonis 22. Aastal 2021 oli maksimaalseks päevaseks tipuvõimsuseks 42,1 GWh/24h, mis oli 45,2% suurem võrreldes 2020. aastaga. Aastate lõikes on märgata ööpäevase tipuvõimsuse suurenemist. Seni ei ole tehnilisest läbilaskevõimest tulenevalt maagaasi tarnimisel Eestis probleeme esinenud.

Joonis 22. Maagaasi maksimaalne päevane tarbimine, GWh/24h (*Elering AS*)

Seoses keerulise olukorraga gaasiturul kuulutas MKM 17.05.2022 sarnaselt Soome ja Lätiga välja gaasivarustuse varajase hoiatuse taseme, mis annab Euroopa Liidu regulatsiooni kohaselt täiendavad võimalused gaasitarnete kindlustamiseks kriisiolukorras.⁴⁷

3.4.2. Riskihindamine

Eesti riikliku riskihindamise aluseks on Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2017/1938, mis käsitleb gaasivarustuskindluse tagamise meetmeid.

Maagaasiseaduse § 37 lõike 3 punkt 22 kohaselt täidab Konkurentsiamet Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruses (EL) nr 994/2010 nimetatud pädevale asutusele pandud kohustusi, kuid regionaalsest

⁴⁶ Tehniline maksimaalne läbilaskevõime 182,3 GWh arvestab Karksi, Värskä ja Balticconnector'i läbilaskevõimsustega. Arvesse ei ole võetud Narva ühenduspunkti (kommertskasutusest väljas) ja virtuaalse Luhamaa punkti (transiit) tehnilisi võimsusi (vt. pt 3.1.1).

⁴⁷ Pressiteade kättesaadav: <https://mkm.ee/uudised/riik-tostab-valmisolekut-gaasitarnete-kindlustamiseks>

riskihindamisest⁴⁸ tulenevalt on Eestis pädevaks asutuseks Majandus- ja Kommunikatsiooniministerium, kes tagab määrusega (EL) 2017/1938 ette nähtud meetmete rakendamise.

Määrus (EL) 2017/1938 sätestab, et riskianalüüsid tuleb viia läbi liikmesriigi, piirkonna ja liidu tasandil, kusjuures liidu riskihindamise tulemused tuleb arvesse võtta piirkonna tasandil ja piirkonna riskihindamise tulemused liikmesriigi tasandil. Määruse 2017/1938 kuulub Eesti Valgevene piirkonna riskirühma (Belgia, Tšehhi, Saksamaa, Eesti, Läti, Leedu, Luksemburg, Holland, Poola, Slovakkia) ja Kirdepiirkonna riskirühma (Eesti, Läti, Leedu, Soome).

2017. aasta novembris viidi ENTSO-G (Euroopa maagaasi ülekandesüsteemi haldurite võrgustik) poolt esimest korda läbi kogu liitu hõlmava gaasitarne- ja taristuhäire stsenaariumite matkimine. Matkimine hõlmas hädaolukorra gaasikoridoride kindlaksmääramist ja hindamist. Kogu liitu hõlmava gaasitarne- ja taristuhäire stsenaariumite matkimist korraldatakse iga nelja aasta järel (v.a kui asjaolud nõuavad sagedasemat ajakohastamist).

Valgevene piirkonna riskihinnang on koostatud Euroopa Komisjoni Joint Research Centre'i poolt (Common Risk Assessment of the Eastern Gas Supply Risk Group – *Belarus*, 2019) ja Kirdepiirkonna riskihinnang (*Regional Risk Assessment of Security of Gas Supply of Finland, Estonia, Latvia, Lithuania*, 2018) vastava töögrupi poolt. Eesti riiklik riskihindamine „Eesti gaasisüsteemi riikliku riskihindamise raport“ valmis 2018. aastal Konkurentsiameti poolt ja kinnitati 2019. aastal Majandus- ja Kommunikatsiooniministeriumi poolt.

Raport käsitles potentsiaalseteks riskideks sündmusi nagu piiriüleste gaasitarne katkestamine või vähendamine Eestisse või Balti riikidesse ühiselt. Kuid keskendus antud riski käivitumisele pigem avariidest põhjustatud eriolukorra tõttu Venemaa või Läti ülekandetorustikul, millega kaasneks gaasivarustuse ajutine katkestus või Eesti-sisene gaasinõudluse hüppeline kasv talvisel külmaperioodil. Raportis nähti, et antud riskid Eestile avalduvad peamiselt süsteemis rõhu langemisega minimaalselt vajalikule või alla minimaalset vajalikule tasemele, mille tõttu Eesti ülekandevõrgu piiripunktides vähenevad seega piiriüleused ülekandevõimsused. Madala rõhu tõttu ei pruugi olla Eesti gaasisüsteemi kogu tiputarbimine kaetud. Selleks, et tagada kaitstud tarbijate varustamine gaasiga, võib tekkida vajadus teiste tarbijate gaasitarbimise piiramiseks ja võtta kasutusele kaitstud tarbijate gaasivarud.

Oluline on märkida, et regionaalse varustuskindluse olukord on 2022. aastal peale Ukraina sõja puhkemist oluliselt muutunud, tärned Venemaalt on paljudesse Euroopa riikidesse, sealhulgas Balti-Soome piirkonda sisuliselt lõppenud. Kuna praegune Balti-Soome regiooni alternatiivne tarneallikas Klaipeda LNG-terminal ei suuda kütteperioodil piirkonna nõudlust katta, on Soome, Eesti ja Läti sisenenud 2022. aasta kevadel varajase hoiatuse kriisitasemesse. Kui regiooni kütteperioodiks täiendavat LNG võimekust rajada ei peaks õnnestuma, on selge, et tuleb hakkama saada tarbimise piirangutega. **Seega võib öelda, et „Eesti gaasisüsteemi riikliku riskihindamise raport“ on 2022. aasta kujunenud olukorras juba aegunud.**

Kriisitasemeid on gaasisüsteemi puhul ette nähtud kolm, vastavalt määruses (EL) 2017/1938 artiklis 11 toodule. Lisaks varajase hoiatuse tasemele, milles Eesti 2022. aasta juuni seisuga on, ja mis on kõige leebem kriisitaseme, on olemas veel häireolukorra tase ja hädaolukorra tase.

Tegevused erinevate kriisitasemete korral on reguleeritud Eesti Gaasisüsteemi hädaolukorra kavaga⁴⁹.

Vastavalt Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2017/1938, mis käsitleb gaasivarustuskindluse tagamise meetmeid tuleb hinnata riiklikult ka gaasi tehnilist taristunormi. Vastavalt määruse 2017/1938 artiklile 5 „Taristunorm“ peab iga liikmesriik tagama vajalike meetmete võtmise, et suurima eraldi

⁴⁸ *Regional Risk Assessment of Security of Supply of Finland, Estonia, Latvia, Lithuania* (2018)

⁴⁹ https://ec.europa.eu/energy/sites/default/files/documents/2019.12.13-ep-esteei_hadaolukorra_lahendamise_kava_2019.pdf

vaadeldava gaasitaristu häire korral oleks ülejäänud taristu tehniline võimsus selline, et ülejäänud taristu võimsus suudab piiramata rahuldada kogu gaasinõudluse arvutuspiirkonnas erandlikult suure gaasinõudlusega päeval, mida statistiliste andmete kohaselt esineb üks kord 20 aasta jooksul. Seejuures tuleb arvesse võtta gaasitarbimise suundumusi, energiatõhususe meetmete pikaajalisi mõjusid ja olemasoleva taristu rakendamise määra. Taristu tehnilise võimsuse piisavust arvatatakse määruuses (EL) 2017/1938 tood valemi N-1 alusel.

$$N - 1 = \frac{EP_m + P_m + S_m + LNG_m - I_m}{D_{max}} \times 100 \%, \quad N - 1 \geq 100\%$$

- EP_m süsteemi sisendpunktide tehniline võimsus
P_m summaarne suurim tehniline päevane tootmisvõimsus
S_m gaasihoidlate summaarne suurim päevane väljastamismaht
LNG_m maagaasi veeldusjaamade suurim tehniline päevane väljastamismaht
I_m suurima võrguelemendi läbilaskevõime
D_{max} gaasi päevane kogunõudlus arvutuspiirkonnas erandlikult suure gaasinõudlusega päeval, mis esineb statistilise tõenäosuse kohaselt üks kord iga 20 aasta jooksul

N-1 kriteerium, väljendatuna protsentides, peab olema võrdne või suurem 100%. Sel juhul vastab infrastruktuur tarbijate varustuskindluse nõuetele. Eesti gaasisüsteemi N-1 parameetrid 2021. aastal on esitatud tabelis 33. Süsteemi sisendpunktid tehnilise võimsuse summa vastab piiripunktide maksimaalsele tehnilisele läbilaskevõimsusele. Maagaasi nõudluse maksimumiks viimase 20 aasta jooksul on võetud 70,4 GWh/24h, mis leidis aset jaanuaris 2006.

Tabel 33. Eesti gaasisüsteemi N-1 andmed

Parameeter	2021	Prognoos 2022	Tehniline 2022
	GWh/24h	GWh/24h	GWh/24h
E _{pm}	148,2	165,6	259,7
Narva	0	0	31,5
Karksi	73,1	73,1	105
Värskä	25,2	0	42
Balticconnector	49,9	56,8	81,2
P _m	0	0	0
S _m	0	0	0
LNG _m	0	0	0
I _m	73,1	73,1	105
D _{max}	70,4	70,4	70,4
N-1	106,7	80,7	219,7

Vastavalt tabelis 33 toodud andmetele oli N-1 kriteerium Eesti gaasisüsteemile täidetud 106,7%-ga. Prognoosi kohaselt võiks 2022. aasta lõpuks taristunorm natukene paraneda kui Balticconnector saavutab oma maksimaalse tehnilise võimsuse, kuid tuleb märkida, et peale Ukraina sõja algust 24. veebruaris 2022 on lõppenud gaasitarne Venemaalt läbi Värskä. Seega käesoleva informatsiooni alusel võime öelda, et kuna prognoositav 2022. aasta N-1 kriteerium on alla 100%, siis Eesti gaasisüsteemi infrastruktuur ei vasta tarbijate varustuskindluse nõuetele. Siinjuures tuleks aga tähelepanu pöörata asjaolule, et taristunorm N-1 käsitleb tehnilisi läbilaskevõimsusi, küll aga ei arvesta reaalseid gaasi tarnimise võimalusi (näiteks rõhust tulenevad piirangud, gaasi kättesaadavus, hooajalisus jne). Samas on oodata, et täiendav LNG terminal jõuab meie regiooni 2022. aasta lõpu poole, mis parandab oluliselt varustuskindlust.